

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 09

Judecata după Szatmari

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 19

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Editorial, Daniel Săuca , Nu te uita în sus. Nici în jos	1
Viorel Mureșan , O însumare de harfe resfirate	2
Imelda Chința , <i>Botezul firului de iarbă</i> – Traseu poetic	4
O nouă carte de Carmen Georgeta Ardelean : „Idiograme în filigran”	5
Carmen Ardelean , Fibrilații și deșertificări	6
Marcel Lucaciu , Duiioasele visări ardente	8
Menuț Maximinian , <i>7 trepte în Steiniger</i> sau despre tată și fiu	9
Gheorghe Glodeanu , Mircea Eliade și ezoterismul	10
Un nou volum la Editura „Caiete Silvane”: „Sălaj. Frumusețe, tradiție, poveste”	11
Gabriela Moale , Strania coregrafie a ideilor lumii. Între originalitate și repetiție	12
Györfi-Deák György , Ady Endre în intimitate	13
Simona Ardelean , „Spații, puncte, noduri, filme” la Editura „Caiete Silvane”	14
Gheorghe Moga , Două pietre tari nu fac făină bună	15
Teodor Sărăcuț-Comănescu , Literatura pentru copii. Actualitatea vs. Nevoia de actualizare (3) (Folclorul copiilor)	16
Florin Horvath , Despre Sfânta Lumină de la Sărbătoarea Învierii Domnului la Ierusalim (I)	18
Viorel Gh. Tăutan , Restaurarea normalității	21
Doina Ira-Tăutan , Fata Măriuței	22
J. Otto Szatmari , „Plănuiesc o serie de expoziții de mai mare anvergură, pornind de unde am pornit și eu, cu preferință din Zalău”	25
Alice Valeria Micu , Doină de ianuarie	29
Alexandru Jurcan , Coadă tigrului	30
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in) existența	31
Marin Pop , Dascăli de altădată. Simion Oros (1885-1972)	32
Ioan Oros-Podișan , „Fantomele nopții”, Editura „Caiete Silvane”	36
Wesselényi Miklós-fiul , Jurnal de călătorie (1821-1822) (5), traducere de Györfi-Deák György	37
Laurențiu-Ștefan Szemkovics , Ordinul „Coroana României” acordat în 1922 lui Bedö Béla, prim-pretor la Jibou	39
Poeme de Carmen Secere , însoțite de o parodie de Lucian Perța	40
Versuri de Diana Zlate	41
Poeme de Lucia Bibarț	42
Versuri de Traian Parva Săsărman	43
„Sorsok, belső tájak/ Destine, peisaje interioare”, Somogyi Vengli Judith	43
Simona Ardelean , Filmografiile Simonei, <i>Don` t Look Up</i> (2021)	44
Daniel Mureșan , Cronica discului, <i>Cosmograf – Rattrapante</i>	45
Ioan Bunta , Shakespeare – sonete	46
Silvia Bodea Sălăjan , Istoria acestui timp este creuzetul în care se reformează lumea	48
Daniel Săuca , Alexandru-Bogdan Kürti , Corina Știrb Cooper , Györfi-Deák György , Viorel Mureșan , Malaxorul de An Nou	49
Arca poeziei, Odysseas Elytis , Autopsia, traducere de A.E. Baconsky , o rubrică de Viorel Mureșan coperta IV	

Nu te uita în sus. Nici în jos

Daniel SĂUCA

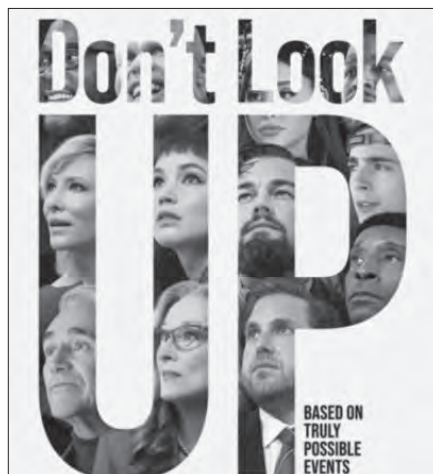
S-a dus și 2021. La început de an nou, câteva reflecții despre ce a fost și ce ar putea să fie. Ori ce ar fi putut să fie.

PANDEMIE. Nu știu la alții cum a mers pandemia. La noi sigur a fost *pandelică*. Și încă mai e. *Dileala* politică, cauzată nu neapărat exclusiv de pandemie, s-a mai potolit spre sfârșitul anului, odată cu apariția coaliției așa-zise semafor (PSD – roșu; PNL – galben; UDMR – verde) și apariția, din spuma Europei, a PNRR, celebrul plan de redresare și reziliență (vom reveni la

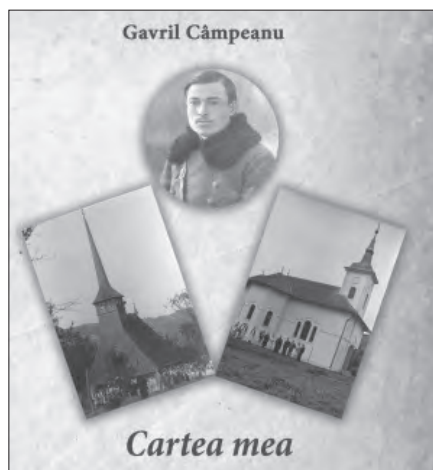
ce am fost și mai mult decât atât) prin care se vor injecta în venele și arterele patriei miliarde de euro. Nu, nu vaccinuri. Destui dintre noi au rămas, și în 2021, anti-vacciniști (*anti-vaxxeri*). Nu-i condamna. Mă îngrijorează însă violența unora dintre ei (chiar și fizică) cu care încearcă să-și impună punctul de vedere. O constatare mai veche, valabilă și pentru 2021: în spațiul public românesc câștigă cine strigă, înjură, manipulează mai tare! Evident, și în numele „libertății de exprimare”...

FILME. Demența sfârșitului de an: filmul „Don't Look Up”. Pe facebook în sus și în jos, păreri, mii de păreri. Și nu numai în social media. L-am văzut și eu. De două ori. Nu sunt cronicar de film (vezi, în acest număr, articolul semnat de Simona Ardelean despre această peliculă), chiar dacă mă tentează de mai multă vreme o rubrică permanentă în/la care să scriu „altfel” despre miile de producții cinematografice vizionate și revăzute de-a

lungul vieții. Ei bine, mi-a plăcut filmul mai ales pentru că are personaje (bine construite și mai bine jucate) și o poveste universal valabilă. Deci, povestea nu e doar despre America. Suntem și noi cu onor prezenți, firește, cu specificul post-mioritic. Ia dați, de pildă, pe facebook „știrea” că mâine va veni sfârșitul lumii, dar numai pentru România și țările...

CĂRȚI. Nu fac clasamente „la zi”. Citesc și recitesc cărți, pentru mine, după alte criterii decât data apariției. Și apoi, nu întotdeauna marketingul, publicitatea ajută cartea să fie mai bună decât e. Și la noi, în industria editorială (avem și așa ceva, chiar și cu vânzări mai reduse decât în „lumea civilizată”),

sunt destule exemple când reclama e mai interesantă decât cartea. Sunt și cărți bune apărute recent de care nu vom auzi doar dacă vom face „arheologie preventivă” printre site-uri și pagini de așa-zisă socializare. 2021 a fost ciudat și din perspectiva lansărilor de carte, mai toate online. E de văzut și dacă vânzările de carte în România au crescut ori au scăzut față de anii editoriali precedenți. Dintre volumele apărute la Editura „Caiete Silvanе” anul trecut, amintesc aici „Cartea mea”, jurnalul preotului Gavril Câmpeanu, fie și numai pentru dezvăluirea firească a Sălajului și Zalăului de ieri. Un ieri tot mai îndepărtat, și din perspectiva bunului-simț, al normalității. Despre titlurile editurii noastre puteți citi pe edituracaietesilvane.ro.

CULTURĂ ÎN GENERAL. Nu mai știu ce înseamnă cultura. Probabil are atât de multe semnificații încât nu mai înseamnă nimic con-

cret. Și apoi, pandemia a accentuat o stare cu care nu sunt de acord: cultura-divertisment. Cultura ca spectacol al divertismentului. Dați o raită pe site-uri gen youtube și veți vedea ce piese muzicale de pildă sunt „prizate” de milioane de români. Ei, da, bag seamă că și în cultură, dacă e pe așa, succesul se măsoară numai după numărul de like-uri, share-uri și vizualizări... Probabil sunt depășit cu obsesiile mele despre „cultura clasică”. În ataș, un printscreen după un clip văzut, dacă sunt adevărate socotelile, de aproape 16 milioane de români. În două luni...

O însumare de harfe resfirate

Viorel MUREȘAN

Cele mai bizare pagini de istorie literară din ultima vreme au fost adunate în volumul lui Al. Cistelean, *Fete pierdute/ Notițe pentru o istorie a poeziei feminine românești*, Editura Cartier, Chișinău, 2021. În demersul critic de aici se împletesc îmboldirile unui bibliofil cu delicia anticarului și cu exerciții de iluzionism. Critica din *Fete pierdute* este și o operă de creație, în sensul în care Borges definește creația drept „un amestec de uitare și amintire despre cărțile pe care le-am citit”. Tot sub impulsul aceluiași autor, a deschide o carte având o oarecare vechime, ba chiar mai mult, a-i tăia și filele, e un act estetic. Al. Cistelean încă mai are cultul cărții, care acum, sub ochii noștri, se șubrezește. El este ucenicul lui Montaigne și, asemenea dascălului său, vede în lectură o formă de fericire. Și este un cititor care îmbogățește cartea. Având o tematică cvasinecunoscută publicului larg, volumul e prefațat de câteva „simple precizări”, din care excerptăm un paragraf lămuritor: „Am adunat doar (!) o sută de poete, lăsând pentru altădată probabil tot pe atâtea. Din păcate, cărțile multora nu le-am găsit (încă sper), așa că «selecția» e făcută mai degrabă la întâmplare și la noroc (după cum am ajuns la cărți). Volumul de față trebuie văzut (dacă există interes) ca parte a unui triptic din care mai fac parte *Ardelencele* și *Zece femei*, apărute deja, ale căror sumare pot rotunji (dar nu și întregi) tabloul poeziei feminine. Aș fi vrut să găsesc și pentru volumul de față un criteriu de ordonare, fie el cât de relativ, dar mi-a fost imposibil. Nici pentru celelalte două volume criteriul ordonator nu era de natură estetică, dar măcar asigura o oarecare coerență (un criteriu regionalist pentru *Ardelencele*, și un criteriu de feminitate accentuată pentru *Zece femei*). M-aș fi mulțumit și cu

un aranjament cronologic, numai că din păcate despre destule poete n-am aflat absolut nimic. M-am plîns de destule ori referitor la asta și până la urmă, ca să mai evit din redundanțe (oricum prea multe), am renunțat. Cititorul va putea deduce că acolo unde nu există date de nici un fel – și nici trimiteri la datele de prin dicționare sau alte volume –, înseamnă că atît am aflat despre poeta respectivă. A trebuit, așadar, să mă folosesc de un aranjament alfabetic, numai bun – și bun numai – pentru dicționare (într-un fel, volumul de față e o anexă la dicționarele existente). De mi se va ierta, bine; de nu – asta e.” (p. 10).

Va fi greu de găsit o expresie care să reunească secvențele unui volum de critică și istorie literară cu o sută de „portrete” (și feminine, pe deasupra!), în măsură să dea iluzia unității. Portrete însă, care au și destule linii comune. Cu acest sentiment, o privire fugară a câtorva dintre ele ar putea căpăta consistență de frescă. Cartea e scrisă cu tot rafinamentul stilistic al *Crailor de Curtea-Veche*. Conștiința ironică își aruncă umbra peste aproape fiecare enunț critic. Încă din „simple precizări”, lotul de protagoniste e văzut ca „un harem baco-vian neașteptat de populat în poezia noastră feminină”. Iar la nivelul titlurilor, constatăm o voluptate a formulărilor, adeseori memorabile. Ne gândim că ironia și limbajul colocial, cu toate componentele lor, din discursul critic de aici, sunt și ale poezilor postmoderniști, în care Al. Cistelean s-a specializat, astfel încât „fetele pierdute” au – nolens volens – parte de o receptare și recuperare critică, pe cât se poate de actuale. Judecați de valoare nu se prea pronunță, ele fiind subsecvențe textului. Cel mai adesea, formulărilor de încheiere, care nu o dată fac deliciul cititorului. Dimensiunile exegezelor sunt, de bună seamă,

indirect, și așezări ierarhice. Ele oscilează între o pagină și jumătate (Valentina Antonescu-Sion) și douăsprezece pagini (Anișoara Odeanu). Paragrafe întregi par de proză fantezistă, unde criticul pune la lucru spontaneitatea imaginației creatoare. În detaliile portretistice, nu de puține ori, surprinde profunzimea imagistică.

Cu un gest recurent al criticului, cunoscut și din volumele precedente, anume acela de-a arunca ancore înspre actualitatea palpitantă, sugerând posibile paralelisme, ne întâlnim chiar de la primul medalion, *Feminism de pe vremuri* (Gabriella I. Anastasiu): „Gabriella are același limbaj atitudinal pe care-l folosește azi Medeea Iancu (și alte Medei mai puțin înverșunate); doar lexicul nu e atît de provocator; rana, exasperarea și resentimentul sunt însă aceleași. Și «manifestul» e același.” (p. 14). Nici reversul nu se lasă prea mult așteptat, căci, în *Icu* (Maria Apostolescu), îl surprindem pe autor aruncând peste paginile citite o privire paseistă. De altfel, aceasta e și prima dintre poete la care apare

un semn de literatură propriu-zisă, încadrabilă într-un concept: post-sămănătorismul. Cel dintâi portret cu liniile complete și fără întreruperi apare în *Frumoasă și uitată* (*Antoaneta Bodisco*). În rarissime cazuri, portretele au absorbit noile direcții estetice, iar atunci când se-ntâmplă, știind el prea bine că izbânda e cam involuntară, criticul o spune fără entuziasm, construind contexte ironice: „Lucia e printre primii intertextualiști români, înglobând printre ale ei și versuri din Alexandri și Carmen Sylva.” (*Un bocet regal* [Lucia Calomeri-Armășescu], p. 35). Fiind prevalent de istorie literară meticuloasă, una dintre problemele cardinale ale cărții este cea a primei noastre poete. După cum era de așteptat, aici sunt dileme și orgolii, care generează mai multe medalioane. Un monolog, critic de această dată, demn de *Lilieii* lui Marin Sorescu, se dezvoltă pe ideea că doar unul, din trei nume propuse, ar desemna-o pe „întîia poetă română” (*Eposul jeluirii la prima noastră poetă* [Elenko Buhu]). Aici, nu doar constată autorul „păcatul original” al poeziei feminine de la noi, ci îl și interpretează în perspectivă diacronică: „Începuturile, se știe, apasă asupra urmărilor. Fatal, poezia feminină românească începe cu mare jelanie. Nu-i de mirare că a continuat, bună vreme, tot așa.” (p. 69).

Criticul operează o distincție netă între viața publică a protagonistelor și lumea interioară, care trăiește în scrisul lor. Întrucât aici nu putem vorbi de mari opere ale imaginației, prevalent rămâne primul aspect, iar eseurile se constituie, văzute laolaltă, într-o narațiune socială. Abia pe fundalul acesteia pot fi punctate, când se ivește ocazia, și considerații de ordin estetic. Prima apreciere, aproape fără rezerve, apare după optzeci de pagini, în dreptul unei autoare prinsă în câteva istorii literare: „Nu-s doar veleități manieriste aici. Și nici în recenziile din *Darul vremii* (1930). Cornelia nu-i chiar simplă amatoare.” (*Poeta „Muzicuță”* [Cornelia Buzdugan-Hășeganu], p. 83). Analiză de text propriu-zisă întâlnim la Anișoara Odeanu, al cărei medalion, de altfel, face notă discordantă

cu toate celelalte: tonul criticului e sobru, aproape solemn, ca în fața unui scriitor autentic: „Cam așa sînt toate, gratuite, inteligente, de răsfaț. De s-ar fi luat mai în serios cu aceste ludice, Anișoara putea să-și dea întâlnire cu Dimov. Avea vervă și din loc în loc joaca ei lăsa deschisă o portiță spre fantasma-goric.” (*O saga de dragoste și moarte* [Anișoara Odeanu], p. 348). La un pol, cumva, opus, o întâlnim pe „intelectuala absolută” (Luxița Petrescu), în portretizarea căreia încap toate tipurile de ironie. Articolul e mai degrabă un exercițiu de autoflagelare, cu foarte vii pigmentări de pamflet. Căci nimeni nu poate stărui prea mult în preajma unei poezii atât de proaste. Dând, peste niște versuri „de o îndrăzneală mai mult decât psihanalizabilă”, Al. Cistelean acționează în consecință, prin procedeul suspendării enunțului: „Un cititor mai distrat ar putea crede că Lucreția face indiscreții și provocații temerare, dar în realitate nu despre ea vorbește, ci în numele dragostei, căci Lucreția alegorizează intens; la dragoste n-are nimeni răbdare să stea la rînd, nu la...” (p. 378). Din galeria de portrete nu s-ar fi căzut să lipsească nici „grafomana absolută” (Caliopi Dimitrescu), a cărei „expresivitate involuntară” conduce la acest paradox critic, prea puțin comun: „poezia, mai ales cînd e scrisă prost, se răzbună și dă în vileag, fără milă, chiar ce e mai ascuns în sufletul poetului; cum face și poezia autentică, de altfel.” (p. 145).

Într-o prezentare descriptivă a multora dintre protagoniste, autorul e și un istoric al moravurilor. Și cum „fetele pierdute” nu prea pot fi inseriate în „familii de spirite”, ținînd seamă de alte criterii, el le va cataloga, pe unele, ca făcînd parte din „stolul basarabean”, iar pe altele, drept „muze bliagene”. Desigur, mai sunt și alte norme după care criticul își distribuie epitetul. Pentru istoria socială, de care Al. Cistelean se arată interesat, după cum spuneam, în medalioanele sale, vom reține un singur amănunt esențial în receptarea întregii serii: „stolul basarabean ridicat imediat după Unire.” (p. 155). Șirul muze-

lor bliagene ni se pare mai tentant pentru acest sfârșit de cronică. Prima e Coca Farago, remarcată de Bлага cu ocazia lecturării unor versuri, la îndemnul Elenei Farago, mama ei, pe care poetul o cam vizita. Mai târziu, apropierea de ea într-o vacanță diplomatică va stârni gelozia unor confrăți mai tineri. Cel mai eclatant portret, demn a fi așezat lângă *Doamna Récamier* a lui Saint-Beuve, este consacrat Domniței Gherghinescu-Vania: „Ultima muză funcțională din poezia română (un fel de taifun senzual, cu un *sex-appeal* paroxistic), Domnița a frînt inimi și suflete și la rînd, și de-a valma, împrăștiind peste tot și peste toți, fie mai tineri, fie mai bătrîni, o fascinație iradiantă și o seducție fatală și ineluctabilă.” (p. 209). Nu dorim să mai prelungim discuția despre această relație, care a generat sute de pagini strălucite. Un cititor avizat știe singur să le caute. O alta, aproape de aceeași intensitate, este legătura cu Eugenia Mureșanu, „penultima iubită bliagiană”: „În realitate, Eugenia «ținea să se substituie acelei prietene a poeziei» de care Bлага tocmai se despărțise (adică de Domnița Gherghinescu-Vania). Eugenia, zice Bлага, «știa să se facă interesantă prin discuțiile cărora ea se pricepea să le păstreze un aer de improvizatie.»” (p. 315). Scris cu fraze atent cumpănite, chiar dacă se mai strecoară ici-acolo și picanterii biografice, medalionul Eugeniei Mureșanu este mai degrabă al unei talentate poete. O intersecție fugară cu Bлага a avut și „sibianca din preajma Cercului”, Ecaterina Săndulescu. Nu de o legătură erotică poate fi vorba, căci în viața poetului mai era pe-atunci Domnița Gherghinescu-Vania, ci de o cochetare spirituală, poate o simplă tentativă a ei de a se face remarcată.

Ocupându-se de un domeniu ale cărui granițe încă nu prea au fost delimitate, cum e la noi poezia feminină, Al. Cistelean izbutește să dea nu doar o carte remarcabilă, ci „o însumare de harfe resirate”, ce, fără efortul său, s-ar fi pierdut pentru totdeauna. Iar faptul că o face și cu o conștiință adesea nemulțumită, dă sens multora dintre pagini.

Botezul firului de iarbă – Traseu poetic

Imelda CHINȚA

Botezul firului de iarbă, volum apărut sub semnătura Rodicăi Dragomir, la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020, propune un limbaj poetic discret, simplu și maturat, care transcrie complexitatea trăirilor interioare ale unui eu măcinat de trecerea inexorabilă a timpului. Cu o mai rezervată disponibilitate pentru jocurile textuale, versul Rodicăi Dragomir se manifestă în zona sobrietății, a rigorii compoziționale, a unei asumate decelări ce vizează principiul concordanței dintre mecanica textului și mecanismele intrinseci ale ființei. Astfel, textualismul și autenticitatea rostirii sunt cele două coordonate după care se orientează poemele prezentului op, coagulând și alte elemente. Evident, este vorba despre ingineria textuală recognoscibilă în ultima parte a volumului, prin grupajul de haiku-uri și prin dimensiunea autoreflexivă emanată prin poemele primului grupaj. Tehnică poetică, *modus vivendi*, dar și valoare terapeutică, poemul este purificare prin taina botezului, căpătând accente sacre. Are deopotrivă sens compensator, resimțit ca modalitate de transgresare a limitei, dar și sens actualizant al unor latențe interioare. Temele, motivele sunt înscrise literaturii tuturor timpurilor, și anume trecerea, fragilitatea ființei, zborul, dar sunt abordate cu luciditate și integrate actului creator. Rodica Dragomir scrie o poezie autoreflexivă și autoreferențială, în interiorul căreia se poate remarca o evidentă propensiune pentru analiză.

Spațiu de tranziție, supraetajat, al reflexivității, poemul glisează între vârste poetice dis-

tincte, dar este și un spațiu al intertextualității. Coexistența vocilor, arta combinării, varietatea etajărilor înscriu poetica Rodicăi Dragomir într-un proteism al formelor fluidizante. Zborul devine sinonim cu eliberarea, sugerând dorul de transcendent, dar aidoma viziunii simbolizților, traduce fragilitatea ființei: „zborul, care ne-nălța cândva,/ va atârna de aripa bolnavă”. Aspectul narativ și caracterul evocator al unui *illo tempore* sub zodia armoniei, a purității depline surprinde secvențial conviețuirea dintre ființe și amintiri, o conviețuire neantagonică, dimpotrivă armonică: „Îți mai aduci aminte de/ puritatea trecutelor zăpezi,/ când străbăteam, în tineresc alai,/ pădurea de mesteceni/ în săniile trase de aprigi cai?”. Finalul poemelor este pe alocuri tăiat, căpătând aspect gnostic: „Nu bănuiam că/ timpul e înșelător/ și vremurile-s de vânzare”.

Poemul este o căutare a propriei voci, iar întregul op devine o imixtiune poetică glisată pe paliere diferite. Citim când un poem reflexiv-meditativ, când o radiografie a lumii contemporane cu inflexiuni critice: „Pe-un drum părăsit,/ Don Quijote se-ntoarce,/ învins, din lupta spre care/ îl poartă mereu/ un vis nenunțit”; „Tot mai grăbiți ne vom înstrăina,/ robotizați, supravegheați,/ conduși de diabolice mașini și/ ucigașe corporații”. Tonul acid, vitrionant, caustic se combină cu cel melancolic, suav, blând traducând stări diferite; poemul nu mai este un turn din înălțimea căruia poetul creează, meditează, se confesează, ci a devenit realul observat și mărturisit cu franchețe: „Cum să rămâi nepăsător/ în tur-

nul tău, ascuns de lume,/ când talpa lui se adâncește-n lut,/ când lumea geme sub trădări,/ hoții, lichete, nerușinare și prostie/ ce-s cocoțate sus?”. Poemul *Turnul de fildes* este o ars poetica, reliefând misiunea poetului de a mărturisi tarele unei lumi în cădere. Vremea visării, a poemului oniric s-a scurs în curgerea nesfârșită a timpului, rolul artistului este de a amenda, prin cuvânt, o lume în degradare: „Deci, tu, poetule, coboară în cetate,/ cuvântul tău să fie glonț!”. Lumea este epurată de iubire, de valori și principii, iar poeta ne prezintă o societate în regres, un timp kantian, al devalorizării, al destructurării, al devalorizării. Dictonul caragialian „Ce lume! Ce lume!” se combină cu cel simbolist într-un poem de notație, de observație: „Lumea-i un circ cu clovni cabotini/ ce poartă dueluri pe sticlă./ Ce lume, ce lume bolnavă, nebună!”.

Universul Rodicăi Dragomir este unul scenic, al dihotomiilor, o lume a cercului, dar și a

meditației, unde melancolia și frământarea interioară își dau întâlnire într-un substrat elegiac. Singurul, poetul, mai este o odă a bucuriei într-o lume copleșită de rău: „Mă simt cuprinsă într-un cerc/ cu păsări, fluturi, ceruri prăbușite,/ munți răsturnați, culcați între/ mormintele de maci/ din largi câmpii rotite/.../ Și drumul noilor mistere/ va fi-nsoțit de păsări/ libere, în zbor,/ cântând odă iubirii/ și oda bucuriei re-nvierii”. Construcția pe care ne-o propune autoarea este sinonimă cu Turnul Babel, cu Golgota, un univers care se construiește, dar se și prăbușește succesiv, traducând în esență o deconstrucție a realului, a unității: „Păduri de gânduri mă frământă/ și-mi simt o cruce grea pe umeri,/ iar drumul meu devine/ o altfel de Golgotă./ Întoarcerea aș vrea să mi-o plătesc/ cu-argintii păcătoșului./.../ ființa-mi, rătăcitoare-n/ tărâmurii străine,/ își caută-ntregirea/ în ziua ce naște lumina”.

Un alt motiv recurent în jurul căruia se coagulează rostirea poetică și aceste „mitologii personale” este teama de singurătate a ființei, închiderea, claustrarea într-un univers interior: „Stăteam în mijlocul unei odăi/ ce n-avea uși./ Cum am intrat, pe unde-am/ să mai ies, m-am întrebat./ Și-am început să caut, înfrigurată, tainutele uși.// Să fiu închisă doar în mine/ sau sunt o victimă a/ unui vis?”. Motivul umbrei coroborat cu acela al întunericului și al luminii, acumulând sugestia sfârșitului prefigurează devenirea ființei: „Mă simt și eu chemată/ de umbra-mi răsturnată/ pe-un val întunecat/ la «cina cea de taină» a umbrelor/ în nelumit hotar,/ în care timpul a-nghetat/ și niciun gând,/ și niciun dor/ nu te mai caută”. Condiția umană, problema reiterată a timpului care se scurge capătă o expresie specifică. Curgerea este o rutină a devenirii și întregul volum se unește într-o viziune heraclitiană menită a declanșa neliniștea:

„Acoperișul lumesc pare a curge,/ topit, peste mine”; „Mă fascinau mulțimile de stele./ Unele însă erau mai palide,/ mai stinse./ Mă întrebam dacă și ele/ sunt muritoare ca mine”.

Ultima secțiune a volumului este dedicată haiku-ului nipon, dar coagulată ca tematică, tot în jurul trecerii, a devenirii. Deconstrucția la nivelul structurii poetice poate fi interpretată ca o formă a nonconformismului, iar grupajul urmează, într-o manieră condensată, esențializată, evoluția de la viziunea cosmogonică, la dorința de manifestare, iar apoi la dimensiunea escatologică, redate prin motivele anotimpurilor: „Vânt dezlănțuit,/ cer prăbușit peste noi -/ gânduri rebele”.

Avatarurile sesizabile la nivel tematic și structural anunță un poet cu o interesantă disponibilitate spre stiluri diferite, spre etajări în care caută și se caută pentru a se impune ca voce în peisajul liricii contemporane.

O nouă carte de Carmen Georgeta Ardelean: „Idiograme în filigran”

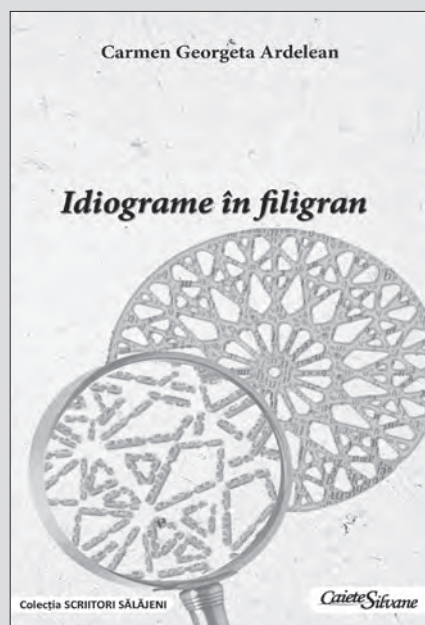
În colecția „Scriitori sălăjeni” a Editurii „Caiete Silvane” a apărut, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, cartea „Idiograme în filigran” semnată de Carmen Georgeta Ardelean. Ilustrația copertei I aparține profesoarei Gabriela Ciocian Ardeleanu.

Nota editorului

Mă bucur că pot să fiu editorul (ca să nu zic nașul) unei noi cărți de cronici literare semnate de colega noastră Carmen Ardelean, cronici apărute în revista „Caiete Silvane”, publicație care a crescut frumos și datorită ei. Carmen Ardelean e o voce importantă a criticii literare de azi, dovadă fiind și diversitatea autorilor abordați,

secționarea atentă a discursurilor auctoriale și, mai ales, pasiunea, tenacitatea cu care încearcă și reușește să identifice, la fiecare scriitor ce trece examenul său critic, „esența”, ceea ce îi definește la modul real opera, inclusiv mecanismele intime de creație. Autoarea mi-a mărturisit cândva că nu poate scrie decât despre cărțile care îi plac. Iată o posibilă explicație și a titlului conceptual al acestei cărți: „Idiograme în filigran”. Carmen Ardelean descoperă și descrie morfologia actului creator, pe care, apoi, o plasează într-o lucrătură migăloasă, de „filigran”, cronică propriu-zisă, o „dantelă” perfecționată de-a lungul timpului și prin lecturi și relecturi asidue. Iată, așadar, o carte ce se recomandă a fi citită cu atenție nu doar de truditarii literelor, ci și de cei care prețuiesc, în general, hermeneutica textului literar.

Daniel Săuca

„Caiete Silvane”, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj.

www.culturasalaj.ro
www.edituracaietesilvane.ro

Fibrilații și deșertificări

Toți copiii librăresei, Veronica D. Niculescu

Carmen ARDELEAN

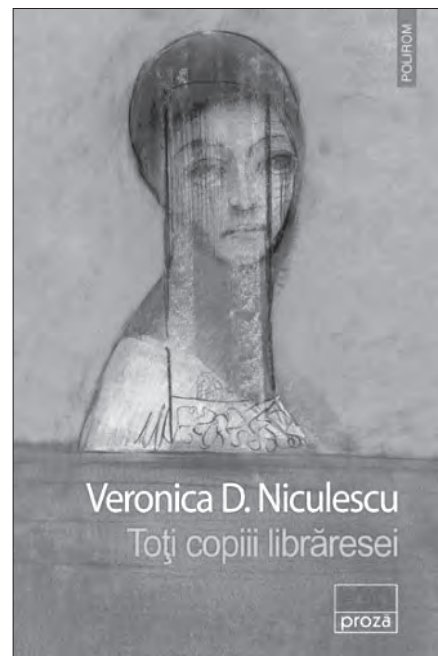
Toți copiii librăresei e un roman ce reunește două lumi care corespund celor două direcții urmate de Veronica D. Niculescu în proza sa. Din 2004, anul debutului cu volumul de proză scurtă *Adeb* până în 2020, anul apariției celui mai recent roman, la Editura Polirom, în Colecția „Ego.Proză”, literatura pentru adulți și cea pentru copii au marcat succesiv traseul scriitoricesc, oferindu-i deopotrivă satisfacția premiilor literare și un public eterogen.

Ca în cazul multor prozatori care au dezvăluit, în interviuri sau în scrieri autobiografice, culisele laboratorului de creație, și în cazul autoarei piteștene proza scurtă a fost un exercițiu sine qua non, un necesar preambul pentru ceea ce avea să fie acest roman al anilor '80. Aflat, sub aspectul procesului de creație, sub semnul cifrei 6 – scris în 66 de zile, revizuit în 6 luni și publicat la peste 6 ani de la textele din volumul *Roșu, roșu, catifea*, în jurul cărora „a crescut anul trecut povestea librăresei”, după cum mărturisește autoarea în generosul articol intitulat „*Toți copiii librăresei – povestea poveștii*”, publicat în numărul din iunie 2020, al *Suplimentului de cultură* –, romanul valorifică aspecte autobiografice, evocări consistente ale apropiaților autoarei, texte și fragmente din arhivele ziarelor *Scânteia*, *Scânteia tineretului*, *Secera și ciocanul* sau din albumul *1001 de fotografii. Flori*.

Trei capitole au un statut aparte: „În ramă” e prologul care propune o istorioară relatată obiectiv, în centrul căreia se află unul dintre numeroșii infanți care populează romanul, publicată anterior cu titlul „Timbrul”, în antologia *Mică istorie a unui secol mare*; „Copiii noștri” e o contrapunctică replică

românească a „Copiilor” lui Cehov, iar capitolul „Povești pentru trezit copiii” include o poveste în versuri intitulată „Un paing și-o gărgăriță”, scrisă de autoare la Iași, în cadrul rezidenței FILIT pentru autori români, în septembrie 2017, conform notelor din finalul cărții, sugestiv intitulate „Crunte vremuri minunate”. Cu aer de fabulă, textul fixează, tot contrapunctic, fibrilațiile romanului, nucleul celor două drame majore trăite de protagonista Silvia Albu la, evident, șase ani distanță una de alta.

Un roman atipic din multe puncte de vedere e cel care înnoadă povestea librăresei, discret, ca pe o eșarfă a unui prestidigitator, introdusă într-un pumn magic, de poveștile-eșarfe multicolore ale apropiaților deveniți străini și de cele ale străinilor ce devin, treptat, apropiați. Sesizând limitarea pe care o singură perspectivă narativă o generează, autoarea decide să alterneze cele două perspective, cea obiectivă și cea subiectivă, supremația deținând-o cea care îi permite o sondare mai profundă, mai autentică a vieții interioare a fragilei și sensibilei librărese. Două capitole concediază focalizarea internă: preambulul ce introduce povestea băiețelului pasionat de filatelie ce găsește o soluție ingenioasă pentru a-și suplimenta economiile, cu scopul de a-și achiziționa un plic cu timbre și capitolul care prezintă una dintre evadările în natură ale cuplului librăreasă-ceasornicar. Atipică e și consistenta parte descriptivă a romanului, natura lui pe alocuri poemătică, absența unui intrigi clasice, amplificate treptat, ba mai mult, inserarea intrigii cu adevărat importante abia în partea finală a romanului, ca o coadă ce reia, contrapunctic, intriga

inițială, care-i modificase decisiv traseul vieții: povara maternității premature, într-o epocă ce pecetluse deja destinul *decreștelor*.

Atipice sunt și spațialitatea și temporalitatea. Prima fusese atent fixată, ca într-o didascalie migălos construită, printr-o schiță, conform mărturiilor autoarei, anterior scrierii romanului. Complexul în cadrul căruia se desfășoară cea mai mare parte a acțiunii romanului e astfel creat prin spațiile-cheie ale universului urban comunist, cu aerul lui concentraționar: Librăria, Măcelăria, Ceasornicăria, Merceria, Cofetăria, Cinematograful, Frizeria, Poșta sau Alimentara. Li se alătură interioarele micilor apartamente locuite de personajele (majoritatea) episodice ale romanului, cu aerul lor vetust, împovărate, asemenea locuitorilor, de penuria cumplită, de carențele supărătoare, dar salvate de speranțele și entuziasmul copiilor, de intensitatea dorințelor și a visurilor acestora.

Cele câteva luni din vara în care zilele librăresei oferă materia

primă romanului sunt brăzdate de fulgurante sau ample episoade retrospective care conturează povestea tinerei de 17 ani care decisese să păstreze copilul ivit în pântecul ei, din relația cu iubitul la fel de tânăr, Sorin. Drama exilului la Sibiu, episoadele depresive, solitudinea și durerea morții copilului nou-născut sunt coagulate lent, oferind, treptat, explicații la numeroasele întrebări care se nasc în cititorul care plonjează, inexplicabil, în preajma unui personaj parcă fără biografie. E aici, așadar, un alt aspect atipic romanului, căci nu fire narative diferite sunt vizibile în carte, ci povești în oglindă, contrapunctice, îngemănează aici autoarea.

Dincolo de tragica poveste a adolescenței și drama celei de-a doua iubiri se ivesc, asemenea firului de mușețel, crescut în mod neașteptat în fața librăriei, fir pe care Silvia îl udă periodic, diapozitive alb-negru sau color cu imagini ale unei epoci revoluționale. O epocă pe care autoarea alege să o lumineze adesea prin scene care includ copiii, mai cu seamă pe cei care, singuri sau însoțiți de părinți, pășesc în librăria ce e un spațiu compensatoriu pentru librăria-să și o Țară a Făgăduinței pentru cei mici. Empatică, dar precaută, atentă la nevoile micilor vizitatori, dar total ignorantă când e vorba de intrigile adulților, tânăra librăreasă reușește să se (re)integreze în orașul de unde fusese izgonită și să viețuiască, asemenea celor din jur, searbăda, monotona viață condimentată doar de celebrele bancuri difuzate de un soi de Radio Erevan uman, de Mutulică (a cărui dispariție subită intrigă, în ciuda evidentei explicații), de apro-

vizionările sporadice ale spațiilor providențiale, Alimentara sau Măcelăria, de zilele libere primite ca recompensă pentru reușita manifestărilor de 23 August sau de ieșirile la iarbă verde, pe malul Argeșului.

O simbioză între lumile exterioare și cele interioare se realizează prin contrapunctice, analogice stări sau situații. Povestea păianjenului ce ademenește gărgărița în plasa lui e o metaforă-fabulă a celebrelor sinucideri din epocă, iscate de iubiri premature sau care rodesc prematur. Momentul acceptării înfiripării iubirii dintre ea și ceasornicarul Roland e, organic, la fel de metaforic redat, într-o frază amplă, ilustrativă pentru stilul autoarei: „Stând acolo, atunci, lângă el, privind împreună la Mutulică, cum gonește și cum dispare dincolo de banda verde care desparte sensurile de mers, printre blocurile-turn de pe cealaltă parte a străzii, aproape lovit de mașini, deodată cu o ceată de sălbatici mai scunzi decât el alergând pe urmele lui și strigându-i porcării pe care le puteai auzi de aici, și un pic mai târziu, în librărie, când încercam să-mi ascund fâstăceala și toate grijile din ultimele zile și ghemotocul din palmă, mi-am dat seama că bărbatul acesta slab și înalt, brunet, cu ochi care ascund și luminează, și umbră, cu buze subțiri care-i taie obrazul într-o linie dreaptă atunci când zâmbește cu subînțeles, într-o parte, bărbatul despre care încă nu știu mai nimic, a făcut să pornească în mine un ticăit discret, despre care nu știam cât de mult îmi lipsise”. O superbă metaforă a existenței e cea discret inserată în dialogul provocat de pasiunea ceasornicarului pentru activitatea specifică unui bijutier: „Piatra na-

turală are întotdeauna defecte”, „O fisură, o pată, o nervură. Ceva care trădează că-i viu”. Contrapunctice sunt și alte referințe livrești. Cunoscutul șlagăr al lui Jacques Brel, *Ne me quitte pas* marchează, nu întâmplător, prima absență dureroasă a ceasornicarului. De aici până la decizia neașteptată a acestuia e mult prea puțin timp.

Poate că metafora-cheie a întregului roman apare însă în scena petrecută în librărie, printre cunoscutele jocuri ale epocii, „Nu te supăra, frate!”, „Dacii și romanii”, „Sus, jos!”, „Șah și moară”, „Piticot”, „Păcălici”, cu puțin timp înaintea unui (ironic!) 11 septembrie. Hotărâtă să împiedice o eventuală întâlnire într-un weekend riscant din perspectiva clasicului calendar al femeilor, Silvia va fi martora unei fidele reprezentări a vieții personale, sub același semn al metaforei: „Ce de bătlăii se dau la tine, aici”; „Când te gândești la câți copii o să plângă, o să se bucure, o să se supere, o să bată și-o să ia bătaie... Toate bătlăiile astea încă neduse sunt închise aici, în cutiile tale”.

Copleșitor prin tacita consimțire a statutului de persona non grata, surprinzător prin acuitatea percepțiilor și a reprezentărilor protagonistei, romanul Veronicăi. D. Niculescu prezintă o clasică poveste a unui destin marcat de opresiunea sistemului și împilarea familiei, din care crește povestea mezinii care trăiește în umbra surorii mai mari, cu o conduită și un traseu educațional și profesional exemplare și căreia i se alătură povestea duplicat a iubirii pure, profunde, începute înaintea maturității/ maturizării, asemenea lebedei, supranume inspirat dat Silviei de către Roland.

Duioasele visări ardente

Marcel LUCACIU

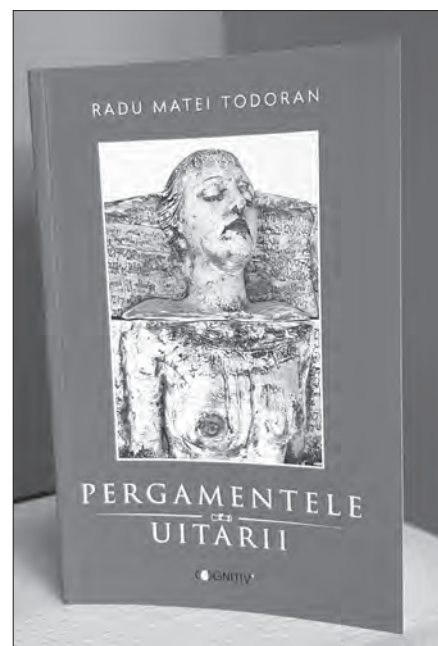
De-a lungul veacurilor mai mult sau mai puțin potrivnice artei cuvântului, printre hățișurile lumii prozaice, și-au croit drumul pe calea regală a Poeziei istorici, filozofi, matematicieni, medici, ingineri etc. Fără îndoială, „straiul de purpură și aur” (Eminescu) nu este doar veșmântul de gală al literaților. El poate fi al tuturor acelor care, pe lângă un strop de erudiție, sunt înzestrați cu tainicul și incandescentul suflet de poet...

Radu Matei Todoran (n. 11 octombrie 1954, Pianu de Sus, județul Alba) este de profesie inginer chimist, iar apogeul carierei sale îl reprezintă cei 24 de ani petrecuți la Fabrica „Apulum” (1985-2009) unde a fost, rând pe rând, inginer în cercetare, șef de atelier, inginer-șef, director general adjunct, director general, președinte al Consiliului de Administrație, contribuind astfel la faima porțelanului de Alba Iulia. În calitate de student al Universității Tehnice din Timișoara, a cochetat cu scrisul la revista „Forum studentesc” și s-a numărat printre inițiatorii Cenaclului literar „Alma Mater Timisensis”. Ulterior, la Alba Iulia, a înființat Cenaclul „Apulum” și săptămânalul „Acum” (unul dintre primele săptămânale postrevoluționare din țară). Debutul editorial are loc, destul de târziu, cu volumul de poezie *Lumina din propria-mi umbră* (Editura Mesagerul, 1998, Cluj-Napoca). După o pauză îndelungată, se întoarce la literatură odată cu publicarea plachetei *Aș vrea să fiu iarăși mesteacăn* (Editura Waldpress, 2019, Timișoara) și a cărții de proză scurtă *Clopote de lemn* (Editura Altip, 2020, Alba Iulia); o carte grație căreia i-au fost decernate două premii literare: Premiul Național „Călătorul” al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Alba-Hunedoara și Premiul Național „Damian Izvericeanu, 1883-1935” al Centrului Cultural și Complexului Muzeal Oravița.

Pergamentele uitării (Editura Cognitiv, 2021, Alba Iulia) se constituie într-o nouă și surprinzătoare carte de

poezie. Surprinzătoare, întrucât Radu Matei Todoran pare să fi renunțat (în mare parte) la caracteristicile poemelor sale din volumele precedente. Ne referim, aici, la melancolia exuberantă, la muzicalitatea cu iz de romanță și, mai ales, la impetuoasele volute stilistice ale versului clasic pe care le întâlneam, de pildă, în *Lumina din propria-mi umbră*: „O zare-am fost/ și-o zare-am să rămân/ doar o secundă am evadat prin/ stele/ rotiri de umbre ca într-un vis/ păgân/ sunt gândurile mele.” Cu puține excepții, poetul adoptă, acum, versul alb, dorind să confere deopotrivă modernitate și solemnitate discursului liric. Tonalitatea este adesea una elegiacă și, pe alocuri, chiar glacială, căci imaculatele zăpezi ale tinereții pot reveni abia pe calea amintirilor, dacă nu cumva a fost și ea îngropată de avalanșa uitării: „viforul din inima mea/ transformă lumea aceasta reptiliană/ într-o banchiză// zăpezile îți învăluie amintirea/ în pergamentele uitării” (*Pergamentele uitării*). Frigul devine simptomul lumii populate cu măști ambulante, caracterizate, prin excelență, de o permanentă răceală afectivă. El provoacă frisoane existențialiste, angoase și dă naștere unor stihuri gnomice: „viața străbătută prin vad/ este precum poteca animalelor/ spre sacrificiu” (*Viața după pergamente*).

Zăpezilor și banchizelor li se opun duioasele visări ardente, menite să topească depărtările, să apropie „iubita iubirii” de tâmpla fierbinte a „visătorului infailibil”. Primăvara renaște speranțele ruinate, reiterând idile, cu multă evlavie și tandrețe, într-un cadru feeric, uneori presărat cu flori de măr, alteori cu flori de vișin ori de liliac: „Flori de măr/ în vârtejuri/ îmi loveau fața/ iar fața parcă mi se lumina// Buzele tale/ desenate de vânt/ semănau dorințe/ în inimile noastre/ și ele/ inimile noastre/ coșuri de flori albe/ ne sădeau/ în lutul roditor al iubirii/ și liniștea ne cânta în tăcere/ topirea” (*Iubire cu*

flori de măr). Starea sufletească predominantă a poetului este visarea, de aici și frecvența unor sintagme, precum „vis cald”, „muguri de vise”, „vis de pietre scumpe”, „scrânciob încărcat cu vise” etc. În esență, visul, noaptea, cerul, stelele, luna sunt motive literare predilecte ce probează alura romantică a creațiilor lui Radu Matei Todoran, chiar dacă turnura versului alb și unele sporadice diminizări („luna blid știrbit”) îl situează, undeva, în preajma modernismului.

În umbra „mestecenilor de argint”, furat de amintiri și „rătăcit printre gânduri”, trubadurul de altădată resimte, dureros, scurgerea ireversibilă a timpului. Vechile orologii, clepsidra cu nisipul ei, care „ne măsoară destrămarea” (Bлага), devin stranii efigii ale efemerității și zădărnicii condiției noastre umane: „Timpul un bătrân travestit/ a venit la piață/ să vândă orologii blestemate/ secundele cad/ dintre dinții roților/ ca niște lacrimi” (*Un bătrân travestit*).

Până la urmă, cel puțin în cazul acestor creații lirice, nu încadrarea într-un curent literar sau altul este importantă, ci mai degrabă credința autorului lor în originalitatea Poeziei, în necesitatea ei de a cultiva imaginea artistică, metafora scânteietoare, comparația memorabilă.

Străjuite de zeii Eros și Cronos, reflexive și confesive, iluminate de amintiri și răvășite de nostalgie, versurile din *Pergamentele uitării* denotă un talent remarcabil ce pare să fi regăsit, iată, drumul spre nemuritorul Parnas.

7 trepte în Steiniger sau despre tată și fiu

Menuț MAXIMINIAN

Ioan Cioba nu a forțat porțile literaturii, ci a venit, cumva, firesc, parcursul lui adunând ani de la o apariție editorială la alta.

Cunoscut în viața bistrițeană ca șeful de la Buletine, Ioan Cioba construiește un drum bine „cerceat” de către acesta, de parcă ar dori să nu se găsească nicio piatră nelocul ei, niciun nisip mișcător. Cel care are grijă ca fiecare bistrițean să-și poată dovedi existența prin intermediul cărții de identitate, propune, în poeziile lui, o structură ce are la bază rădăcinile neamului său din cartierul Viișoara, deci tot despre identitate e vorba. „La Ioan Cioba locul apare... într-o proiecție fantasmă și fantastă, cu reverii saturate de o melancolie iradiantă și de o melodioasă tristețe metafizică”, este de părere Petru Poantă. Nu întâmplător, prima carte a fost intitulată „Nopti la Viișoara” și a fost dedicată memoriei mamei, trecută mult prea repede prin poarta veșniciei. După mai bine de zece ani, scoate „Ioan din satul păgânilor”, ce surprinde călătoria de pe meleaguri bistrițene în cele mai exotice locuri, Ioan Cioba fiind un împătimit călător. La o distanță de alți zece ani, apare al treilea volum de versuri „7 trepte în Steiniger / 7 steps in Steiniger”, Editura Napoca Star, versiune româno-engleză, ce surprinde momentul despărțirii tatălui său de această lume și călătoria spre o stea. Steiniger este numele străzii unde locuiește poetul, în Viișoara, și s-ar traduce din germană prin „pietros”.

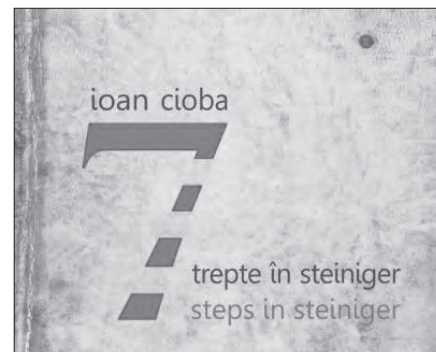
De remarcat că, la fiecare carte, Ioan Cioba a avut cuvântul însoțitor semnat de oameni cunoscuți ai literaturii, precum Petru Poantă, Cleopatra Lorințiu sau Adrian Popescu, iar la antologia „Trezecișitrei”, în care ne propune întâlnirea cu tot atâția poeți bistrițeni, prefața este

semnată de Constantin Cubleșan.

Recentul volum a fost lansat împreună cu romanul „Scrisori din Regatul pustnic”, apărut cu pseudonimul Hayden Dorf, „o incursiune plină de pericole, o echilibristică între viață, iubire, falsă idolatrie și moarte, reunind personaje prinse într-o narațiune bine strunită”, după cum spune Florin Ardelean într-un text semnat în revista „Arta”. Cartea a apărut la Editura Charmides și este tradusă în șapte limbi, și este deja prezentă pe site-urile de vânzare, amintind aici și cunoscutul „Amazon”. Povestea acestui roman amplu demonstrează încă o dată capacitatea de exprimare a scriitorului, atât în registrul liric, cât și în spațiile ample ale prozei.

Revenind la cartea apărută la Editura Ecou Transilvan, în prefață, Adrian Popescu spune că: „autorul construiește lucid, dar nu ucide emoția, versul e fluid dar controlat”. Împărțită în șapte secvențe (cifră magică), cartea descoperă durerile căii spre nemurire, așezate de fiul ce se află în imediata vecinătate a tatălui, în versuri. „Azi tata mi-a spus pentru întâia oară/ că simte osteneala întinzându-se mută/ ca o pecingine interioară”, scrie poetul, continuând în forță: „vorbele tatii ard ca suflul exploziei/ mii de duhuri se tânguie nevăzute/ notele lor biciuiesc violet/ liniștea mea puhavă și străvezie”.

Se fixează în memoria cărții și a noastră versurile: „în această noapte/ șoarecii singurătății sunt mai mari/ sunt mai mulți/ și n-au nicio milă” și „dar totdeauna mi-am zis că eu voi fi altfel/ că nici măcar gâfăitul nu-mi va fi ca a lui/ și nici teama crescând cât o clopotniță/ când asfințitul îi întorcea ziua toată pe dos/ ca pe o jilavă traistă/ cămașa disperării/ și el îngâna fără noimă într-un delir/ nu lăsa Doamne spai-

mele afară din vis”, ce vor apărea în fiecare capitol al cărții.

Durerea tatălui este prelungită de fiu în poezie, iar când acesta este captiv „între foile ferestrei”, rememorează secvențele trecutului. Cât adevăr în care ne regăsim mulți, spune poetul: „tot mereu am fost amândoi/ dar cât de puțin împreună”. Momentul în care tata se preschimbă într-o „pasăre goală” devine unul al deznădejzii, dar al speranței prin rugăciune. Când acesta îi mărturisește fiului „zilelor mele nu le mai sunt/ de o vreme părtaș”, acesta își pregătește vâslele unei bărci imagine care să-l scoată la liman pe cel care i-a dat viață. „În măduva brună a gândului” apar monștri și îngeri, amintindu-ne aici de credința din satele noastre că la despărțirea sufletului de trup, acesta are „vedenii” cu lumea spre care se îndreaptă. „Tata a devenit/ morarul propriilor spice”, scrie poetul, cel care știe bine că vei culege și vei duce cu tine pe calea cerului ceea ce semeni în viață. „Fiule, încă n-am învățat să trec/ prin viscolul desăvârșirii/ ca printr-o vamă a bucuriei/ și să rămân tot mai des în urma pașilor mei”, spune tatăl, cel care „aduce în brațe/ coșul plin cu ouăle spovedaniei”. Se vede faptul că Ioan Cioba cunoaște rânduiețile bisericii și ale trecerii sufletului într-o altă etapă.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Mircea Eliade și ezoterismul

Gheorghe GLODEANU

În 2002 a apărut studiul lui Marcel Tolcea intitulat *Eliade, ezotericul*, care propunea o nouă perspectivă asupra operei cunoscutului scriitor. Într-o notă din debutul cărții, autorul atrăgea atenția asupra faptului că lucrarea are la bază teza de doctorat intitulată *Literatură și ezoterism. Mircea Eliade și René Guénon*, elaborată în perioada 1992-1997. În 2012, a apărut o ediție revăzută și adăugită a studiului. La un deceniu de la publicarea cărții, exegetul a resimțit nevoia aducerii la zi a bibliografiei și a întregirii sau chiar a rescrierii unor capitole. Deosebit de importantă se dovedește introducerea cărții, în care Marcel Tolcea vorbește despre semnificațiile titlului și despre principalele noutăți aduse de lucrarea sa. Exegetul recunoaște că, în ceea ce privește titlul cărții sale, a oscilat între o serie de versiuni precum *Mircea Eliade și ezoterismul* sau *Mircea Eliade și René Guénon*. Un titlu care putea reflecta mult mai fidel „și transformările, și camuflările, și revenirile, și aluviunile bibliografice” prezente în opera scriitorului era *Eliade, palimpsest*. Marcel Tolcea recunoaște că a optat pentru forma *Eliade, ezotericul* deoarece „are o stilistică publicitară, persuasivă mai eficientă”.

În esență, lucrarea abordează trei aspecte distincte ale operei eliadiene dintr-o perspectivă inedită, anticipată deja în titlu. Înainte de toate, Marcel Tolcea dorește să evidențieze numeroasele legături secrete dintre opera teoretică a lui Eliade și proza sa „ideologică”: *Secretul doctorului Honigberger*, *Noaptea de Sânziene* și *Nouăsprezece trandafiri*. La acestea se adaugă romanul neterminat *Viața nouă*. În vederea realizării acestui deziderat, exegetul pornește de la observația – prezentă și la alți exegeți – că „Eliade

a exprimat în literatura sa ceea ce a spus, mai mult sau mai puțin camuflat, în opera sa teoretică”. O altă noutate a lucrării constă în fascinația manifestată de Eliade în perioada interbelică „față de paradigma ezoterică a unor gânditori cum ar fi René Guénon și Julius Evola”. Este vorba de simbolismul centrului, conceptul de tradiție, inițierea sau alchimia. Cea de a treia noutate a exegezei vizează unghiul din care se urmărește adeziunea lui Mircea Eliade la legionarism. Marcel Tolcea nutrește convingerea că acest lucru nu poate fi înțeles fără să se țină cont de „metafizica dreptei”, așa cum a fost ea elaborată de Julius Evola și de René Guénon. Pe urmele lui Sorin Alexandrescu, exegetul observă „confuzia politicului cu mitul” la Eliade, apropierea dintre „mit, gândire simbolică, pe de o parte, și atitudine ideologică, pe de altă parte”.

Interesante se dovedesc ideile exprimate de către Marcel Tolcea în subcapitolul intitulat *De ce despre ezoterismul lui Mircea Eliade*. Mai întâi, criticul îi inventariază pe scriitorii români care se pretează unei investigații de tip ezoteric/ocult și constată că numărul acestora este destul de generos: Dimitrie Cantemir, Creangă, Eminescu, Hasdeu, Macedonski, Sadoveanu, Mateiu Caragiale, Ion Barbu. Despre fiecare s-au scris deja numeroase lucrări de referință. Drept consecință, ar fi fost dificil să depășească unele exegeze semnate de Vasile Lovinescu, Alexandru Paleologu, Alexandru Cizek, Ioan Petru Culianu sau Radu Cernătescu, care au studiat problemele legate de prezența ezoterismului în literatura română. Ceea ce l-a îndemnat pe Marcel Tolcea să se oprească tocmai la opera lui Mircea Eliade a fost faptul că, la jumătatea

anilor '70, l-a cunoscut, la Jimbolia, pe părintele Mihail Avramescu, scriitorul de avangardă de odinioară și editorul revistei tradiționaliste „Memra” (1934-1935) la care a colaborat și Mircea Eliade. Fostul scriitor de avangardă a fost cel care i-a dezvăluit exegetului de mai târziu „un Eliade abstrus, fascinat de inițiere și ezoterismul tradițional, cu lecturi, în tinerețe, la zi din René Guénon și emulii acestuia, Evola sau A.K. Coomaraswamy”. Este vorba despre un Eliade mai puțin întâlnit în exegezele care i-au fost dedicate. Pregătindu-și teza de doctorat, exegetul descoperea tot mai vădit semnele „unui Eliade guénonizant, ezoteric”. Pe parcursul documentării sale, criticul a înțeles că literatura autorului *Domnișoarei Christina* nu poate fi înțeleasă deplin fără cunoașterea operei sale științifice. De aici tentativa de a identifica ecourile guénoniene în scrierile de tinerețe ale scriitoru-

lui. În ceea ce privește viziunea ezoterică a lui Eliade, ea pornește – observă Marcel Tolcea – chiar de la conceptul de „camuflare”, „adică de ascundere, de ocultare, care stă la baza sistemului său de înțelegere a raportului dintre sacru și profan în lumea modernă”. Studiind opera științifică a lui Eliade, Marcel Tolcea ajunge la concluzia că acesta nu a fost atât un istoric al religiilor, cât un metafizician croit după modelul Nae Ionescu.

Altă dată, exegetul încearcă să explice relația lui Eliade cu tradiționalismul. În acest sens, Marcel Tolcea menționează influența pe care a exercitat-o René Guénon asu-

pra intelectualilor români interbelici. Alături de Mircea Eliade, sunt amintiți Mihail Avramescu, Mihai Vâlsan, Anton Dumitriu, Vintilă Horia, Vasile Lovinescu, André Scrima. În ceea ce privește influența lui Guénon asupra culturii române, Marcel Tolcea identifică două direcții distincte. Pe de o parte, criticul remarcă existența unei lecțiuni doctrinare, reprezentată de Marcel Avramescu, Mihai Vâlsan, Vintilă Horia, André Scrima și, parțial, Eliade. Cea de a doua direcție este una de tip recuperativ și mizează pe „o hermeneutică a istoriei și/sau folclorului”, numită de Marcel Tolcea o „hermeneutică revanșardă”. Princi-

palii reprezentanți ai acestei direcții sunt Vasile Lovinescu și Mircea Eliade.

Introducerea pertinentă este urmată de cinci secțiuni ample: *Mircea Eliade și René Guénon – avatarurile lui hombre segreto*, *Mircea Eliade și poetica metaliterară*, *Agarttha și avatarurile Centrului Ascuns al lumii în Secretul doctorului Honigberger*, *Noaptea de Sânziene sau despre etica metafizică a istoriei și Symbolismul metafizic al teatrului în Nouăsprezece trandafiri*.

Eliade, ezotericul este o carte incitantă, în care Marcel Tolcea ne propune o nouă abordare a operei autorului *Noaptea de Sânziene*.

„Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste”

În colecția „Arte vizuale” a Editurii „Caiete Silvane” a apărut albumul **„Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste”**, îngrijit de Adela Lia Rusu și Ovi D. Pop, sub egida Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și a Asociației Varadinum Foto Club Oradea.

Tabăra de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste”

Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Asociația Varadinum Foto Club din Oradea în parteneriat cu Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „Sălaj Plus” au organizat până acum patru ediții ale Taberei internaționale de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste”. Artiștii fotografi invitați au vizitat obiective turistice, colecții etnografice și meșteri populari din numeroase comunități sălăjene. Cele mai bune fotografii realizate cu această ocazie au făcut obiectul unor expoziții itinerante în țară și în străinătate.

O parte a fotografiilor realizate au intrat în patrimoniul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, pentru promovarea Sălajului cultural și turistic, ceea ce facem și prin acest album. Mulțumim

Consiliului Județean Sălaj, primăriilor și comunităților implicate! Felicitări artiștilor fotografi pentru premiile obținute la diverse concursuri naționale și internaționale cu fotografii realizate în tabăra noastră!

Daniel Săuca,

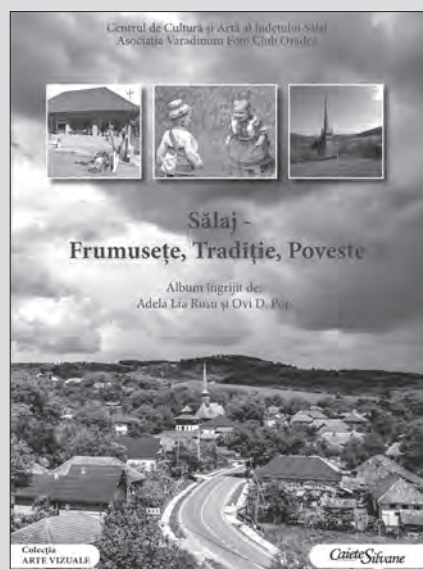
Manager Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj

*

România este o țară frumoasă, cu locuri de vizitat ce pot rivaliza cu destinații turistice consacrate ale lumii. Iar Țara Silvaniei nu face excepție, remarcându-se prin particularitățile naturale, istorice și culturale, locurile încărcate de spiritualitate și oamenii calzi, primitori și gospodari.

Tabăra de fotografie „Sălaj. Frumusețe, Tradiție, Poveste” este un proiect meritoriu, în cadrul căruia artiști fotografi de renume internațional au explorat județul și au immortalizat chipuri, secvențe de viață, frânturi din istoria și tradiția acestor meleaguri.

Deși reunește o mică parte din materialul fotografic realizat pe parcursul celor patru ediții ale taberei, albumul de față reprezintă o carte de vizită a Sălajului. În același timp, este o invitație adresată turiștilor de pretutindeni de a descoperi frumusețea mereu proaspătă a Țării Silvaniei, zestre romană, farmecul meșteșu-

gurilor, ospitalitatea localnicilor, povestea bisericilor de lemn, savoarea preparatelor tradiționale, diversitatea portului popular și folclorul autentic.

Sălajul vă așteaptă să îi fiți oaspeți, pentru a vă convinge pe viu de frumusețea unică a acestor locuri.

Dinu Iancu-Sălăjanu,
Președintele Consiliului
Județean Sălaj

„Caiete Silvane”, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj.

www.culturasalaj.ro
www.edituracaietesilvane.ro

Gabriela
MOALE

Strania coregrafie a ideilor lumii. Între originalitate și repetiție

Gabriel Liiceanu,
*Caiet de rîcoșat gînduri
sau despre misterioasa circulație a
ideilor de-a lungul timpului*,
Humanitas, București, 2019

În volumele semnate de Gabriel Liiceanu, fie că vorbim despre volumele de eseistică, filozofie, memorialistică sau diaristică, putem observa predilecția autorului înspre îmbinarea literarului cu filozoficul, înspre o atragere a stilisticii literare în interiorul filosofiei.

Volumul *Caiet de rîcoșat gînduri sau despre misterioasa circulație a ideilor de-a lungul timpului* nu face notă discordantă. Fiecare pagină te provoacă la a intra în marea comuniune a ideilor lumii, o lume care, deși se învîrte în jurul unor teme eterne, acestea se dovedesc a fi mereu noi, de actualitate, nicio dată epuizate tocmai datorită viziunilor multiple care se creează în jurul lor prin preluarea, reluarea, contrazicerea, reformularea lor de către cei care aleg să intre în cadrul unei șuete infinite.

Cartea de față surprinde o serie de teme recurente în cultura lumii, citează și face o serie de trimiteri la autori de talie internațională, care într-un fel sau altul contribuie la cristalizarea viziunii autorului. Tematizarea unor idei de interes general face ca volumul să capete o flexibilitate care îi permite să se adreseze cititorului de pretutindeni. De asemenea, cartea nu impune restricția publicului specializat în filozofie sau literatură, ci dimpotrivă, este în așa manieră formulată încât să fie accesibilă oricărui cititor.

Structura de jurnal facilitează o lectură la îndemîna oricui, o lectură plăcută, însă nu se reduce la atât. Bogată în referințe bibliografice, prezentul volum poate reprezenta

punctul de referință înspre consultarea unor volume din zona filosofiei, a literaturii, a istoriei, oferind, astfel, cititorului posibilitatea de a-și extinde cercetarea dincolo de fragmentele reper, pe care autorul le citează, în direcția domeniului care îi hrănesc *nesațul cultural*. De altfel, cartea se vrea a fi o formă de refugiu al spiritului care simte nevoia statului de vorbă în tihnă, între prieteni – vii sau morți –, ca o formă de dialog mereu accesibilă și la îndemîna oricui, indiferent de momentul sau locul geografic în care intri în contact cu ea-cartea, căci ideile ei rămân valoroase chiar și peste timp. Finalul confirmă același lucru; în termenii lui Barbellion, autorul își exprimă unica dorință cu privire la receptarea scrierilor sale peste timp și anume aceea de a fi „inima moartă care bate pentru cei vii”, așa cum s-au confirmat a fi atâtea scrieri pentru autorul nostru.

Așadar, acest volum se dezvoltă în jurul conceptului de idee ca valoare, care transcende dincolo de temporalitate și spațialitate și care, astfel, permite întrevederea unui dialog imaginar sau real între reprezentanții unei generații sau, dimpotrivă, actanții unor epoci diferite. Forma de jurnal sub care este scrisă cartea facilitează jonglarea între teme care aparțin unor registre diferite, dar care, scrise în această manieră dau coerență și cursivitate discursului.

Comunicarea autorului cu ceilalți participanți din sfera spiritului cultural și împărtășirea fondului comun de idei se remarcă prin citatele sau trimiterile adesea utilizate în cadrul volumului, cu scopul de a susține fluxul ideilor care traversează mintea acestuia. Temele înalte, metafizice precum binele, răul, ura, adevărul, timpul,

viața și moartea sunt alternate de teme cotidiene, remarci sociale și politice. De asemenea, se observă tendința autorului de a merge dintre universal înspre particular, dinspre afirmații generale, înspre cazuri particulare. În acest fel, reușește să se facă înțeles atât celui care cunoaște filosofia unui gânditor, istoria unui popor etc., dar, în același timp, și celui căruia aceste informații îi sunt străine. Spre exemplu, în momentul în care acesta dorește să explice propriile gînduri sau să expună idei din propriile cărți publicate anterior, oferă mai întâi o contextualizare la nivel comun de înțelegere, prin apelul la scrieri universal cunoscute, exemple deja consacrate. Astfel, autorul merge dinspre conceptul general de politică, înspre politicul expus în țara proprie, dinspre ideea de corupție universală înspre tema ravagiilor pe care le-a făcut în viața socială și istorică a României elita politică.

În fond, cartea traversează o paletă largă de subiecte, de la notarea unor bucurii sau plăceri mărunte, până la afirmații și remarci profunde, toate acestea încorporate într-o formă de dialog pe care autorul o poartă despre sine, dar în care îi implică, inevitabil, și pe ceilalți.

Ady Endre în intimitate

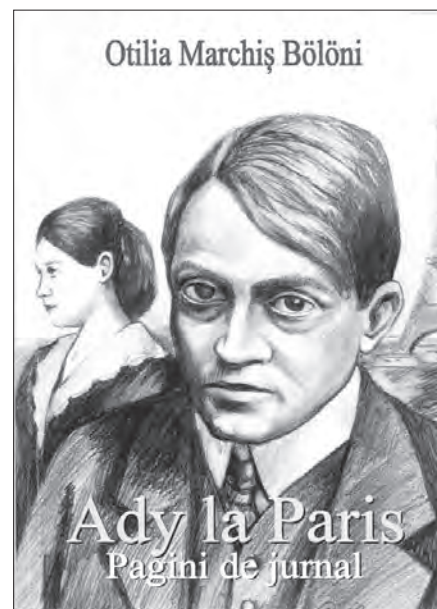
GYÖRFI-DEÁK György

În ianuarie 2019, la centenar, am reamintit importanța fragmentelor despre Ady Endre din „Bécsi Magyar Ujság”, publicate în 1922 de Otilia Marchiș-Bölönyi, alintată Itóka de către poet. Personal, încă n-am reușit să cuprind în întregime anvergura faptelor acestei femei excepționale, pe care o socotesc sălăjeancă prin naștere (Carei, 8 octombrie 1873) și prin căsătorie (Bölönyi György e șimleuan). Încă adun materiale pentru a creiona un portret în „Spicuri sălăjene”, dar dosarul biografic e din ce în ce mai gros și pare-se că nimic nu poate fi ignorat ca importanță. Despre ea, nu se poate redacta un simplu articol, ci numai ditamai monografia.

Otilia a scris mult, în diferite limbi și a semnat cu o sumedenie de nume, lucru care poate zăpăci orice bibliotecar de „modă nouă”: Kozmutza Kornelné, Kémeri Sándor, Madame Károlyi, Baba Dracului, Sainte Trilili etc. Spre exemplificare, am ales o pagină din „Luceafărul” 14/1907, revis-

tă unde a semnat „aristocratic”: Otilia de Cosmutza. A folosit și versiunea maghiară: Itóka de Kozmutza. Accesați online Biblioteca Kandinsky, fondul Constantin Brâncuși, pentru un spor de zăpăcire și de amuzament.

Celui care vrea s-o vadă mai de aproape are această posibilitate, datorită sculptorului Biró Lajos. Dacă la noi în Zalău, Ady stă pe o bancă în parc și privește cu nostalgie către Colegiul Wesselényi, în Carei el stă în picioare și se confesează unei femei elegante, cu o pălărie sofisticată și o umbrelă ținută la îndemână (curiozitate: chiar a plouat la dezvelirea grupului statuar, în 18 noiembrie 2017). În cultura universală, de numele ei se leagă scriitori de seamă și artiști plastici celebri, precum Anatole France, Auguste Rodin, Constantin Brâncuși, Antoine Bourdelle, Claude Monet... Pe Wikipedia, se amintește că a fost prima jurnalistă de la noi care a călătorit până în Orientul Extrem. În „Caiete Silvane” 10/2016, am

publicat un fragment din reportajele trimise de acolo.

Ady s-a stins în 27 ianuarie 1919. Otilia s-a reîntors după Marele Război la Budapesta și a fost arestată ca spioană de către noul regim, de dreapta (vezi „Cartea suferințelor”). După eliberare, s-a refugiat la Viena, unde a acceptat să scrie despre anii când viitorul ei soț i l-a prezentat pe viitorul lor naș. Iată că articolele au fost traduse acum în românește de Lia-Gabriela Koka-Cosma și publicate sub titlul „Ady la Paris (pagini de jurnal)” la Editura Someșul din Satu Mare. Traducătoarea este profesoară de limba și literatura română la Școala Gimnazială „Vasile Lucaciu” din Sătmăre. Ca poetă, a debutat în volum cu placheta „Gânduri, rânduri” (Editura Inspirescu, 2015). În anul 2019 a publicat cea de-a doua carte de poezii, intitulată „Cântec-Descântec” (Editura Citadela, Satu Mare). Este căsătorită cu pictorul și scriitorul Dan Marius Cosma, care a realizat ilustrațiile copertelor.

Otilia l-a cunoscut pe Ady cu prilejul lui „14 juillet” din 1906.

Rodin cu soția, D-na și d-nul Cozmutza.

Prima impresie a fost una contradictorie: „Arăta ca un lăutar! Eram îmbufnată. Mă irita stridența veșmintelor sale, croiala proastă, galbenul bătător la ochi al pantofilor săi, picioarele semănându-i cu labele unui găscan burtoș de la țară!” Pe de altă parte, „Bandika” era voinic, tânăr și plin de energie: „Râsul îi răsuna încrezător, plin de curaj și încredere în sine. Ochii căprui îi scăpărau malefic, cu o surprinzătoare încredere de sine. În jurul pupilelor sale mărite parcă ardeau cercuri de foc, așa scânteiau. Mai ales când noi gânduri sau noi idei năstrușnice luau naștere în mintea sa, atunci scăpărau acele scânteii de geniu.”

Foarte curând, a cunoscut-o și pe Léda (Brüll Adel), muza po-

etului, care i-a invitat pe tineri fie la cină, fie la câte o plimbare cu trăsura în Bois de Boulogne. Impresionează episodul de la oficiul poștal, unde Ady primește inițial doar 200 din cei 300 de franci trimiși ca onorariu pentru „Dansul feciorilor văduvi”. Fata de la ghișeu uitase să-i dea încă o bancnotă, ceea ce era echivalentul a 20 de sticle de vin superior. Nu știu dacă mai există casa de pe strada Olarilor din Zalău, unde adesea poetul a petrecut cu prietenii în pivniță, dar în „Orașul luminilor” s-a întâmplat adesea să consume și o băutură slab-alcoolizată ieftină, colorată cu fucsină, cu aspect de vin.

Căutând, pentru a compara cu citatele din carte, traducerile

din versiunile românești, am rămas uimit să văd cât de puțin s-a tălmăcit la noi din lirica lui Ady. Lipsește o versiune cinstită a emblematicei „Hepehupás, vén Szilágyban” (În bătrânul Sălăgiu, cel brădat de hărtoape). Și din acest punct de vedere, Lia-Gabriela Koka-Cosma își adaugă numele unei liste foarte-foarte scurte.

De Otilia, ce să mai spunem? Nu i s-au tradus cărți cunoscute în lume, precum „Visage de Bourdelle”. Văd în catalogul B.C.U. Cluj că „Promenades d’Anatole France” a apărut la o editură din Oradea. Dacă pe Ceaușescu nu l-ar fi apucat pandaliile hungarofobe, am fi rămas și fără literatura de închisoare. Inițiativa doamnei Koka-Cosma merită continuată.

Simona Ardelean, „Spații, puncte, noduri, filme”, la Editura „Caiete Silvane”

La Editura „Caiete Silvane”, în colecția „Scriitori sălăjeni”, a apărut volumul „Spații, puncte, noduri, filme” de Simona Ardelean, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Despre carte

„(...) cinegrafiile mele nu sunt cronici cinematografice propriu-zise, ci aplecări firești spre lumea sensibilă a Cuvântului cu care mă înconjoară nu numai prin natura meseriei mele, dar și prin punctările personale ale tuturor experiențelor culturale care m-au modelat.

În volumul de față, structurat în cinci capitole distincte, am pornit de la ideea unui desen complex dintr-un covor persan. Dacă în primul volum, distanțele cromatice se situau la extrema spectrului pe imaginara tablă de șah, aici nuanțările sunt necesare, iar culorile nu servesc consolidării memoriei, ci sunt relevante semantic în ritmurile lor vitale. (...)

Cronicile mele nu fac decât să personalizeze o experiență artistică, de multe ori cathartică, pe care în fața peliculelor o trăiesc. Cheia interpretativă pe care le-o dau nu este absolută și mă opresc, la timp, din a devoala intenția finală a filmelor, nu numai pentru că ea-mi scapă, intenționat, ci și pentru că ea se modifică, în funcție de punctul de referință la care se raportează. În schimb, recomand, îndemn, rescriu, rețes.” (Simona Ardelean)

Despre autoare

Simona Ardelean s-a născut la 27 august 1981, la Șimleu Silvaniei, Sălaj. A urmat cursurile Facultății de Litere din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, pe care a absolvit-o în 2004. Și-a terminat studiile cu un master în *Istoria ideilor – istoria imaginilor*, urmat de un doctorat în *Literatură Comparată* în cadrul aceleiași universități. În timpul studiilor doctorale a beneficiat, timp de patru luni, de o bursă de cercetare Erasmus (Bologna, 2010).

A participat la diverse cursuri de formare în afara țării (Cork, 2009; Graz, 2012; Budapesta, 2015) și a coordonat un proiect *Comenius Multilateral* (2011-2013) în liceul în care lucrează ca titular.

Publică lunar o rubrică de cronică de film în revista culturală „Caiete Silvane”. Este autoarea a numeroase articole de specialitate și recenzii publicate în „Caiete Silvane”, „Caietele Echinoc”, „Discobolul”, „Europe’s Times and Unknown Waters”, dar și în volume colective.

Cu volumul *Flăcări, foc, arderi interioare în raportul verbal-vizual* a câștigat concursul de debut al Editurii Adenium, secțiunea Eseau, 2014. A mai publicat volumul *Cinegrafii* la Ed. „Caiete Silvane” din Zalău în 2018.

Două pietre tari nu fac făină bună

Gheorghe MOGA

Această „vorbă” alcătuită numai din cuvinte de origine latină, toate aparținând fondului principal lexical, se adaugă zecilor de expresii idiomatice care fac trimitere la o meserie: *morăritul*. Față de proverbele din colecția lui Iuliu Zanne (*Două pietri tari nu pot măcina bine; Piatra care nu e bună/ Rău macină totdeauna*), varianta aceasta regională are o anumită simetrie care facilitează înțelegerea sensului ascuns totuși. Cele două cuvinte „pline” ale expresiei (substantivele *piatră* și *făină*) îndreaptă gândul ascultătorului/cititorului spre acest domeniu, urmând ca înțelesul „vorbei” (construită pe o comparație subînțeleasă) să se lămurească mai târziu. Se știe că substantivul *moară* are și sensuri figurate, cel mai cunoscut fiind acela de „gură”, atât ca parte a corpului omenesc (Lui moș Leonte, zodierul din *Hanu Ancuței*, „când grăia și râdea i se vedeau măselele ca niște bucăți de criță: - Cât am *moara* asta, striga el când avea chef, nu mă tem de Cea-cu-dinții-lungi...”), cât și ca fel de a vorbi al unei persoane (îi umblă gura ca o *moară* hodorogită/neferecată). Dar și cuvintele ce numesc componentele unei mori au primit sensuri figurate ce s-au păstrat fixate în expresii din ce în ce mai greu de înțeles pentru vorbitorul de azi. Dintre acestea, *pietrele de moară* au ajuns să însemne „ceva care este greu”, în măsură să producă, cel mai adesea, o suferință fizică (*Bagajul greu ca o piatră de moară i-a sleit puterile*), dar și una sufletească (*I-a căzut de pe inimă o piatră de moară*). Și în zicerea ironică: *Cătu-i lelea de ușoară/ Parcă-i o piatră de moară, ușoară înseamnă, de fapt, „greoaie”*.

Din răspunsurile primite de B.P. Hasdeu la întrebarea 106 (*Cum se numesc, una câte una, deosebitele părți ale moarei?*) a *Cestionarului* (adresat învățătorilor și preoților pentru a aduna „de-a dreptul din gura popoului arhaisme și provincialisme”) am aflat amănunte despre cele două pietre ale morii: „Peatra-alergătoare se cheamă la toți românii numai peatra cea de sus, care se mișcă în opozițiune cu acea de jos, nemișcătoare, care se zice: stătătoare sau zăcătoare ori șezătoare”.

(EMR, vol. I, p. 646, s.v. *alergătoare*).

Și substantivul *făină* a primit o valoare metaforică, așa cum apare, bunăoară, în *Amintirile* lui Ion Creangă: „...bădița Vasile mă pune să ascult pe alții, și *altă făină se măcina acum la moară*”, enunțul marcat grafic însemnând că s-a schimbat rostul lucrurilor.

Când „pietrele tari” au ajuns să denumească, în vorbirea unei comunități lingvistice, două firi/caractere puternice, iar făina să fie echivalentul mersului rodnic al vieții, întregul enunț a dobândit o valoare semantică nouă, referindu-se, acum, la relațiile familiale (cele dintre soți) sau sociale (cele dintre liderii unei colectivități, organizații). Dar pentru *a avea zile albe* „a avea trai tihnit, fericit” (DA s.v. *alb*), cineva trebuie să cedeze, să fie îngăduitor, să nu se lase pradă primului impuls (*Mânia e bine să apuie odată cu soarele; Lasă mânia de seară pe dimineața*). Cu cât familia este mai numeroasă, cu atât eforturile de a realiza o armonie durabilă devin tot mai dificile, deoarece consensul între soți poate fi zdruncinat de interesele celorlalți membri, fiecare cu nota sa personală, surprinse și de proverbele (*Gura soacrei, moară stricată; Ginerii și nurorile sunt moară fără fund*).

Rămânând în același câmp semantic, al morăritului, să menționăm și faptul că Mihail Sadoveanu evită să pună în pagină un proverb foarte cunoscut, ce lăsa loc violenței domestice, sugerând, eufemistic, reacția bărbatului față de „zburdăciunea” nevastei: „Marghiolița avea, câte un răstimp, însuflețiri agere și se întâlnea cu câte un flăcău care i se părea ei coborător din basme. Iordache punea rânduială: *fereca moara și măcinișul gospodăriei lui umbla bine o toană*” (Opere, XVI, 561). Dar ultimul cuvânt invalidează, la rându-i, alegerea bărbatului.

Deși este mai puțin cunoscută, expresia de care ne-am ocupat merită a fi reținută, fiindcă se atașează aceluia care alcătuiesc – după afirmația lui Stelian Dumitrăcel – „un îndreptar privind condițiile viețuirii și imperativele conviețuirii” (*Lexic românesc*, EȘE, București, 1980, p. 243).

Literatura pentru copii

Actualitatea vs. Nevoia de actualizare (3)

(Folclorul copiilor)

Teodor SĂRĂCUȚ-COMĂNESCU

Cei care au poposit ceva mai mult în „domeniul” literaturii pentru copii nu au putut să nu ia în calcul, generic, conceptul de *cronotopie*, mai ales în ceea ce privește folclorul copiilor. Demersul și parcursul acestui drum i-a trimis la un concept mai general: *cultura umanității*.

De la existență la cultură

Noțiunea de *cultură* a fost și este încă vehiculată în extrem de multe materiale de specialitate, iar definițiile care i s-au dat sunt dintre cele mai diferite și greu de cuprins, atât în dicționare, cât și în enciclopedii. Antropologia a înregistrat de-a lungul timpului mai mult de 200 de definiții, unele „canonice”, altele mai novatoare, integrând și aspecte ce țin de emoționalul uman.

Cel care a avut meritul incontestabil de a fi definit pentru prima dată noțiunea de cultură, după opiniile majorității cercetătorilor, este antropologul englez Edward B. Tylor (1871): „*Cultura (sau civilizația) este un ansamblu complex care include cunoștințele, credințele, arta, morala, dreptul (legile), obiceiurile și toate celelalte aptitudini și deprinderi dobândite de om ca membru al societății*” (cf. Pierre Bonte, Michel Izard, *Dicționar de etnologie și antropologie*, Polirom, Iași, 1999, p. 184).

În 1963, A.L. Kroeber adăuga conceptului alte elemente de conținut, recunoscând că este departe de a realiza o definiție cuprinzătoare, *incluzând vorbirea, cunoștințele, credințele, obiceiurile, arta și tehnologia, ideile și regulile*, lucruri învățate de la alți oameni, de la cei mai în vârstă decât noi, la care se adaugă apoi contribuția noastră. Mai toate definițiile au caracteristici descriptive, ocolind mecanismele producerii, transmiterii și păstrării acesteia, care este locul și rolul ei în viața individului, fie el copil sau matur. Trebuie să remarcăm faptul că și primele definiții aduc în prim plan *natura umană* a culturii, ca acțiune conștientă a omului asupra mediului și asupra propriei sale identități, astfel cultura ar simboliza *numele colectiv* pe care îl atribuim diverselor creații umane.

Și copilul, ca ființă biologică, este integrat naturii, pe care o vede și o studiază cu un ochi magic, și se află cu aceasta, fie în raporturi de confruntare (ostilitate, conflict cu forțe necunoscute pe care dorește să le supună), fie în raporturi de „cooperare” sub aspectul resurselor (hrană, adăpost, ambient etc.) sau sub aspectul modelelor (abilități practice, forme de organizare), fapt ce ne îndreptățește să afirmăm că e preferabil a socoti cultura ca o *contra-parte a naturii* (dincolo de

aspectele ei logice, lineare înglobând și paradoxuri):

- *ca achiziție umană, cultura are caracter universal, însă fiecare din manifestările ei geografice poate fi considerată unică;*
- *deși cultura este stabilă și dinamică, manifestă tot timpul schimbări continue și constante.*

Repere ale culturii populare

Cultura populară este alcătuită dintr-un *corpus de cunoștințe și un mod de gândire*, situate în plan mental-atiudinal, și dintr-o serie de *forme de artă sau de expresie* (verbală, muzicală, gestuală, choreică etc.), numite toate cu termenul *folclor*, din engl. *folk-lore*, „înțelepciunea poporului”, „știința poporului”, *the lore of the people*, cum scria W.J. Thoms, cel care, în 1846, l-a folosit pentru prima dată, într-o scrisoare adresată revistei „Atheneum” din Londra, propunându-l ca înlocuitor pentru termeni precum *popular antiquities* sau *popular literature*.

Corpusul de cunoștințe este rezultatul observației directe a naturii, al experienței practice empirice oricărei entități umane, fie adult sau copil, diferit de *experimentul științific*, bazat pe măsurători, calcule, aproximări. În urma acestor observații empirice, înmagazinate și transmise din generație în generație, s-au constituit seturi de cunoștințe și experiențe comune, referitoare la mersul astrelor pe bolta cerească, la perioadele de vegetație și de stagnare a naturii, la timpul propice pentru însămânțări sau al culegerii roadelor etc.

Aceste acumulări au influențat sau chiar au structurat *modul de gândire și acțiune*, dominat de ceea ce etnologii au numit „logica sensibilului” sau „logica concretului”, proprie gândirii primitive sau „gândirii sălbatice”, dar prezentă și în gândirea sau mentalitatea populară, care ordonează lumea înconjurătoare în opoziții binare precum „sus” și „jos”, „înainte” și „înapoi”, „umed” și „uscat”, „început” și „sfârșit”, „dulce” și „amar”, „lună” și „soare” etc.

Din rațiuni mai mult didactice și din nevoia de trăsare cât mai clară a liniilor de demarcație dintre diferitele discipline științifice, *cultura populară materială* face obiectul *etnografiei*, în timp ce *cultura spirituală* constituie obiectul *folclorului*, fie acesta *folclor literar*, *folclor muzical*, *folclor choreic* (dansul popular).

Relația cultură populară – folclor

În urma cercetărilor/clasificărilor efectuate s-a constatat că între *cultura populară* și *folclor* există un raport de incluziune, folclorul fiind parte integrantă

a culturii populare, iar aceasta reprezintă contextul de manifestare a folclorului, însă, datorită faptului că fenomenul de cultură populară are un caracter sistemic, părțile ei nu funcționează niciodată separat, ci se armonizează și se interconstruiesc reciproc. Poezia colindelor, de exemplu, se practică de către un grup de copii sau tineri (ceata de colindători), cu formă de organizare socială arhaică, în cadrul unui obicei (colindatul) cu dată fixă (de Crăciun și/sau de Anul Nou), cunoscut și acceptat de către toți membrii grupului, având forme clasicizate, normate (obligativitatea primirii și dăruirii de către gazdă a colindătorilor) și elemente de recuzită specifice, care țin explicit de cultura materială sau material-obiectuală (vestimentație, obiecte rituale etc.).

Poezia/discursul poetic este însoțit de melodie și completat, adesea, de gesturi rituale în unele zone ale țării, mai ales în trecutul nu prea îndepărtat (copiii scormoneau cu bețele lor în jarul din vatră). Toate aceste elemente sincretice trebuie privite în ansamblul lor pentru a da și a dezvălui semnificația profundă a folclorului.

Cercetarea acestor aspecte, privite și din perspectiva sociologică, aduce un plus de lumină, deoarece este necesar să-i circumscriem și *perspectiva contextualistă* care pune în evidență dubla dependență a folclorului / textului folcloric de context, în primul rând de contextul larg cultural, cultura populară în ansamblul ei fiind generatoarea formelor de artă (verbală, muzicală, gestuală), apoi de contextul performativ sau situațional (al zicerii, al „rostirii”), în care formele de artă menționate se actualizează, se reproduc, într-un număr nesfârșit de variante concrete ale unor modele tradiționale.

Din studierea acestor raporturi rezultă că, pe de o parte, *folclorul* este interpretantul contextului cultural sau genetic, ale cărui date le reține și le aduce sub forma unor „fosile vii” până azi, în timp ce contextul situațional sau performativ este el interpretantul textului, pe care îl selectează și îl modelează în funcție de datele concrete ale zicerii (timp, loc, grup, ambient, atitudine volitivă etc.). Acest fenomen este extrem de vizibil în *folclorul copiilor*.

Aspecte ale mentalului popular creativ

Entitatea umană din mediul folcloric concepe și înțelege realitatea într-un mod specific. Mentalul popular creativ nu trebuie confundat cu ceea ce numim „psihologia colectivă” sau cu „sufletul poporului”, ci mai degrabă cu un „corpus” de idei, imagini, valori și atitudini pe care membrii comunității tradiționale le au în comun și care le determină existența și apoi cultura. Unii cercetători europeni au asociat *mentalul popular creativ* cu gândirea rațională, după ce au studiat cultura unor populații „semicivilizate” (ex. aborigenii din Australia, locuitorii unor insule din Pacific, băștinașii din jungla amazoniană ș.a.) și au fost con-

trariați de dimensiunea „sensibilă” a gândirii acestora, cu totul diferită de gândirea rațională cu care erau obișnuiți.

Se poate afirma că un fenomen asemănător s-a întâlnit la moștenitorii prestigioasei filosofii grecești, care au asociat procesele mentale cu logica matematică și s-au confruntat cu o lume care „gândea în basme și vorbea în poezii”. Astfel, cercetătorii au ajuns la concluzia că e vorba de un alt tip de gândire, și anume, *mentalul popular creativ*, constituit din suprapunerea de imagini și afecte fără o raționalitate expresă. La fel, acest mod de manifestare, dar la alte registre creative, este întâlnit și în folclorul copiilor.

Numită gândire „prelogică”, „arhaică”, „primitivă”, „populară”, „țărănească”, „tradițională” sau „folclorică”, „gândirea mitică își propune să descopere și să reitereze originea și semnificația fenomenelor primordiale. Dar această surprindere a obârșiei lucrurilor se face de fiecare dată apelându-se la imaginație. Declanșată intuitiv, cunoașterea arhaică se validează prin joncțiunea dintre intelect și afect” (apud Nicolae Constantinescu, Ioana-Ruxandra Frunteletă, 2006, *Limba și literatura română. Folclor*, PIR, p. 5).

Putem conchide că *mentalul popular* nu poate să se manifeste și să fie productiv în afara unei gândiri de tip mitic, a unei logici simbolice și a unei viziuni magice, cu atât mai mult trebuie să acceptăm că a treia coordonată îi este specifică modului de gândire și de creație a copilului. Acesta interacționează, voluntar sau involuntar, cu forțele pozitive și negative ale nivelului sacru, recunoscându-le prezența după diverse semne: fenomene meteorologice neobișnuite (*Caloianul, Paparuda*), manifestări atipice ale animalelor din jurul casei (*frământările de limbă*), vise (*cântecele formulă*), accidente casnice (*descânțece*) etc. Acceptând faptul că *viziunea magică* face parte din mentalul popular creativ nu trebuie să înțelegem că entitățile umane din mediul folcloric trăiesc asemenea strămoșilor lor primitivi, într-o lume dominată exclusiv de superstiție. E important însă să valorizăm semnificațiile complexe ale trăirilor și manifestărilor exprimate în producțiile existente și latente ale colectivităților creatoare (legătura omului cu ancestralul).

Textele folclorice / discursul păstrează însă numai sensul miturilor, nu și forța lor de a modifica realitatea. Aceasta se conservă doar în cadrul ritualurilor. De aceea, un text folcloric ritual, cum ar fi *urarea cu sorcova*, desprins din contextul lui de interpretare, nu va mai îndeplini nici pe departe funcție magic-augurală (asigurarea sănătății și vitalității destinatarului urării), ci va fi o simplă formulă versificată, cu oarecare valoare estetică rezultată din suita de comparații (*Tare ca piatra / Iute ca săgeata* etc.). Integrate însă în faptul de cultură care le justifică existența, textele folclorice reprezintă documente de mental popular creativ, promovate magistral de către copii.

Florin
HORVATH

Despre Sfânta Lumină de la Sărbătoarea Învierii Domnului la Ierusalim (I)

Unică este starea pe care pelerinul sau creștinul o încearcă în fața Bisericii Sfântului Mormânt, numită mai des de ortodocși **Biserica Învierii**, pentru că nicidecum moartea, ci slăvita Înviere a Domnului este temelia cea bună a biruinței creștinătății. Uriașa construcție adăpostește între zidurile ei locuri de mare însemnătate religioasă, o îngemănare de biserici aparent distincte, dar care stau mărturie ca un „întreg al tainei” că aici se sfârșește Drumul Crucii.

Biserica Răstignirii, Biserica Mormântului lui Hristos, Biserica Învierii, Biserica Luminii și a Vieții! Locul de unde începe Calea Veșniciei... Locul ce mărturisește Evanghelia Mântuirii.

Pentru cine are noțiunile elementare de credință creștină, aici se întâlnesc, practic, cele două Testamente, aici s-au împăcat Raiul și Iadul, întâiul Adam cu Hristos, perceput de creștini ca Noul Adam.

Aici, în chip simbolic, își întind mâinile strămoașa noastră Eva cu Maica Vieții, Fecioara Maria. Aici s-a zădărnicit viclenia diavolului prin sfărâmarea capului șarpelui.

Pentru cei credincioși, aici s-a stins puterea păcatului, aici s-au sărutat cerul și pământul, odată cu împăcarea lumii cu Dumnezeu, prin Hristos...

Tot aici s-a consumat cea mai înfricoșată dramă din toată istoria omenirii: fiii oamenilor au purces să-L omoare pe Fiul lui Dumnezeu.

Față de această dimensiune a răului, aici trebuia să se desăvârșească, în semn de cuvenită compensație, miracolul care a zguduit cerul și pământul: Hristos a înviat din morți, dându-ne nimb de iertare și veșnică viață...

Aici s-a coborât Hristos în iad, ca să izbăvească pre cei legați din veac. De aici s-a înălțat, apoi, cu tâlharul în rai, ca un veritabil Mântuitor, ca apoi, tot de aici, să se înalțe spre slava cerului ca un Dumnezeu Adevărat! Așadar, raiul și iadul, cerul și pământul, Dumnezeu și Omul, viața și moartea, aici s-au împăcat prin slăvita Înviere a lui Hristos. Și tot aici, la praznicul binecuvântat al Învierii de la sărbătoarea Sfințelor Paști, an de an, coboară Lumina Sfântă, miracol și mărturie, semn și binecuvântare, trimisă nouă de cel cu Adevărat Înviat!

Despre acest lucru se știa și cu toate astea s-au scris prea puține mărturii și, chiar și atunci când s-au scris, autorii au consemnat, uitând cu desăvârșire, sau poate cu rea-voință, să amintească momente-

Biserica Învierii (panoramă)

le uluitoare în care, în străvechea istorie, au existat martori ai tulburătorului eveniment și prezențe din vechea noastră Dacie. Cum spuneam, numărul acestor mărturii este totuși mic și, chiar și așa, unele dintre ele nu au fost menționate niciodată. Majoritatea mărturisitorilor ne comunică uimirea și, desigur, emoția unică legată de Lumina ce coboară la Sfântul Mormânt al Domnului nostru Iisus Hristos în fiecare zi de Sâmbăta Mare a fiecărui an.

Credem că, înainte de a purcede la o anume cronologie a acestui eveniment-miracol, se cuvine a aminti și de cele ce au precedat această anuală vestitoare – Lumină. Ne vom aminti, așadar, de începutul prezenței acestui semn coborător din slava lui Dumnezeu, acolo, pe vârful Taborului, când, în fața celor trei ucenici, Petru, Iacob și Ioan, s-a îmbrăcat Hristos în slava Dumnezeirii, moment al impresionantei Sale Schimbări la Față. „Slavă Ție, Doamne, pentru Lumina mărturisită pe Tabor, slavă Ție pentru Moise și Ilie, care au vorbit cu Tine, pentru ucenicii care au văzut Slava Ta și au auzit glasul Tatălui din nori, confirmându-te ca Izbăvitor al Lumii.”

Cel ce s-a arătat ca Fiu al Omului, iubind și vindicând pe sărmanii lumii aici, pe Tabor, s-a înveșmântat în Lumină cerească, dezvăluindu-se ca Dumnezeu, în veșmântul orbitor al Mântuitorului.

La fel de fascinantă și de dumnezeiască orbire a fost și Lumina ce a însoțit apariția Duhului în chip de porumbel și la fel de dublată de glasul Tatălui Cerească.

Pentru mulți dintre cei ce s-au adâncit în studiul aparițiilor Sfintei Lumini, cele două etape preced

„marele spectacol”, splendoarea în stare să taie orice respirație, când Lumina cea mai presus de fire a strălucit în Mormântul lui Hristos în momentul Învierii Lui!

Atunci, în seara zilei de 5 aprilie a anului 33 (d.Hr.), în Ziua Duminicii Paștilor. Există cel puțin două mărturii, a clericului Nechita (sec. X) și cea a medicului persan al-Masihi (sec. X) care întăresc ideea că: Sfânta Lumină a început să-și facă apariția încă din epoca lui Hristos, imediat după Înălțarea Sa, în fiecare zi de Sâmbăta Mare. Fără nicio întrerupere de-a lungul secolelor.

Prin urmare, după momentul Învierii, când Lumina necreată a lui Dumnezeu Creatorul, aceeași care a strălucit și în vremea Schimbării la Față pe Tabor, chiar scrierile celor patru Evanghelii amintesc de Lumina sub formă de nimb *mandorla*, care a înconjurat făptura lui Iisus în vreme ce se ridica la cer...

Încă din secolul IV (puțin după 326 d.Hr.), pe vasul platou al Muntelui Măslinilor, împărăteasa Elena, mama lui Constantin cel Mare, a ridicat un altar în jurul pietrei albe de pe care s-a înălțat Hristos la cer. Pe piatra sfântă se disting urmele picioarelor lui Hristos, care s-au imprimat când Mântuitorul S-a înălțat la Tatăl... Aici s-a încheiat opera de răscumpărare a neamului omenesc. Aici, Fiul lui Dumnezeu a săvârșit taina mântuirii noastre, lăsând să se scrie și ultima pagină de Evanghelie...

Întrucât subiectul este tentant și nu ușor de cuprins, o cronografie exactă și riguroasă e greu de făcut. Dar a jalona anumite momente importante, impresionante, desigur, și nu lipsite de mărturii, se poate, fără a aduce vreo cât de mică atingere părerilor deja cunoscute ale unor voci sau prezențe la acele făptuiri ale miracolului Sfintei Lumini...

Admițând, cum spuneam, că Lumina a fost prezentă în fiecă an de după Înălțarea la cer a lui Iisus, o primă și destul de comentată apariție este aceea de la anul 329, când are loc „târnosirea” Bisericii Învierii, în prezența împăratului Constantin cel Mare, moment la care a oficiat, la cererea împăratului, epi-

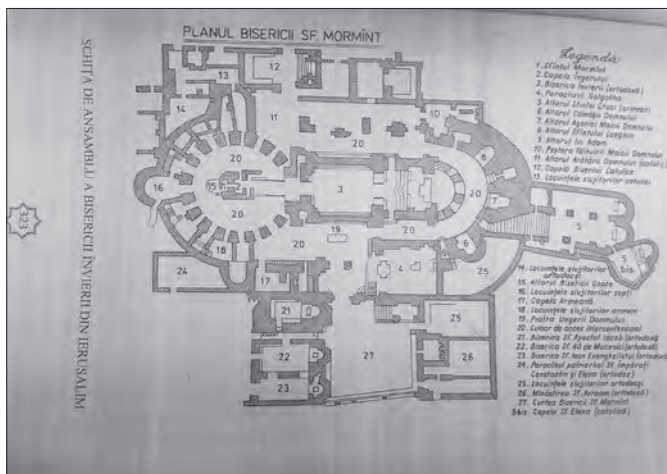
Biserica Învierii cu Sfântul Mormânt

scopul Andrei, întâistătătorul Episcopiei Tomisului, cel prezent și la Sinodul I Ecumenic de la Niceea (în 325 d.Hr.), cel ce o însoțise și pe maica sa, împărăteasa Elena, în demersul ei de a descoperi Mormântul și Crucea pe care a fost răstignit Iisus. (Vezi *Vlaherne, mica Dacie din inima Byzanțului*, de Fl. Horvath).

Se cuvine să amintim și faptul că, după distrugerea mănăstirilor Palestinei de către perși, precum și a arderii bibliotecilor lor, s-a considerat necesară scrierea unui *Tipic* nou, de vreme ce vechiul fusese distrus. Anume o carte liturgică cuprinzând amănuntele slujbelor care trebuiau să se săvârșească în bisericeasca lucrare de la Sfintele Locuri. Cel care scrie lucrarea este sfântul Sofronie I, Patriarhul Ierusalimului (634-637), lucrare reluată și editată pe Sfântul Munte la 1851, cu titlul „*Tipicul Mănăstirii Dionisiu*”, din care cităm: „Sofronie I, Patriarhul Ierusalimului... El a poruncit să se cânte Lumina Lină la Vecernii în cinstea Sfintei Lumini, atunci când perșii au ars Biserica Învierii. Și, prin contribuția Patriarhilor Sofronie și Ioan cel Milostiv, Biserica a fost refăcută și s-a arătat pogorârea Sfintei Lumini, AȘA CUM S-A ARĂTAT ȘI LA TÂRNOSIREA TEMPLULUI DIN IERUSALIM”. Așadar, în mentalul Sfinților Părinți s-a păstrat amintirea faptului că prima apariție după ridicarea, zidirea Bisericii Sfântului Mormânt, s-a petrecut la „târnosirea”, sfințirea ei, moment întâmplat la anul 329 (d.Hr.), în prezența împăratului Constantin cel Mare.

Tot pe la acea vreme se pomenește și faptul că, la anul 330 (d.Hr.), sfântul Grigorie Luminătorul a așezat o candelă în Mormântul lui Hristos și, prin rugăciunile sale, „L-a rugat pe Dumnezeu ca la Sărbătoarea Paștilor locul să se lumineze cu o Lumină nematerială, fapt ce se petrece până în zilele noastre”, conform consemnării istoricului Kirakó. Adăugăm și mărturisirea istoricului arab al-Masudi, care notează: „Lumina a început să-și facă apariția încă din timpul construirii Bisericii Înălțării”.

Amintim, în continuare, perioada în care la Roma era uns papă Symachus (498-514) care, la anul 501

Harta

d.Hr. a refuzat să respecte calendarul ecleziastic stabilit după Alexandria și a așezat sărbătoarea Sfințelor Paști la o dată diferită. Atacat de mulțimea furioasă, care a și ucis doi preoți, Symachus s-a baricadat în bazilica Sf. Petru timp de patru ani. Surprins neplăcut, Teodoric, cel întronat la Ravenna, l-a trimis pe secretarul său, Cassiodor, la Dionisie Exiguul (cel Smerit), care la acea vreme era și secretar la Sf. Scaun, și profesor la Academia de la Vivarium de lângă Roma.

Dionisie l-a asigurat că doar o minune, „un miracol”, îl poate determina pe Symachus să-și schimbe hotărârea. Așa că, la anul 512, de Sfintele Paști, Dionisie l-a însoțit pe papa Symachus la Biserica Învierii unde, în fața lespezii de pe Sfântul Mormânt, au intrat dezbrăcați de odăjdii alături de acel călugăr ce păstorea „Frăția Sfântului Mormânt”, plecat de ani buni din Dacia, pe care toți îl chemau cu apelativul *Moșul*. După cuvenita rugăciune și invocare a Sfintei Lumini, aceasta a coborât pe palmele Moșului, uluindu-l pe Symachus.

O altă apariție, la fel de surprinzătoare, a fost cea din 617 d.Hr., la slujba de Înviere de după refacearea bisericii dărâmate de furia oștilor lui Hosroes al II-lea, regele perșilor, în 19 mai 614 d.Hr., Mitropolitul Efesului, Ioasaf, scria: „Când au ajuns... cam la mijlocul imnului [Lumină lină], au văzut o privescătoare înfricoșătoare, o Lumină dumnezeiască a strălucit la Mormântul cel dătător de viață, [Lumină] care i-a înconjurat și i-a Luminat și care a aprins candelile agățate. În acel moment [ierarhul] a fost răpit în extaz și, suferind o bună schimbare [lăuntrică],... cu glas puternic a cântat: «Lumină Lină...» (Lucrarea „Omilie la Lumină”, aflată în Biblioteca Națională a Rusiei).

Mai cutezăm încă un pas, dimpreună cu istoricul al-Masudi (940 d.Hr.), care a fost și geograf, etnograf și astronom, și care a călătorit în toată lumea veche, din Egipt până în India. Traducătorul său, doctorul Gamal al-Tahir, a corectat o seamă de greșeli ale altor traducători din opera lui al-Masudi. Redăm, după el, două fragmente pe care le considerăm edificatoare:

a) „Elena a construit la Elia (Ierusalim) biserica, cunoscută azi ca Biserica Înălțării și din acea perioadă focul își face apariția în această [biserică] în Sâmbăta Mare, în ajunul Paștilor...”

b) „Nu există nicio îndoială că al-Masudi consideră că apariția Sfintei Lumini datează din perioada construirii Bisericii Înălțării. Este sigur că istoricul a preluat această informație dintr-o altă sursă. Probabil a cercetat unele mărturii mai vechi, care nu s-au păstrat până astăzi.”

Ori, dacă ținem seama că împăratul Constantin cel Mare a participat la întemeierea, trasarea noii capitale a imperiului, în mod public la 330 d.Hr., este limpede că nu putea fi la Ierusalim decât în 329, pe când s-a „târnosit” Biserica Învierii...

(Va urma)

Coloana de marmură de unde a ieșit Lumina

Restaurarea normalității

Viorel Gh. TĂUTAN

Semnatarul textului de mai jos nu își arogă originalitatea afirmațiilor și a interogațiilor, și nu este pentru întâia oară când o declară. Se știe: ideile promovate prin intermediul substanței și a formei conținutului pot fi generate și dezvoltate, în urma asimilării conștiente, prin două canale cognitive: livresc și pragmatic. Parafrarez obsesiv, protejat de metereze partizane: de la autorii antici eleni încoace, nu s-a mai scris literatură originală decât sub pretextul inovativ al traducerii, al inovațiilor lexicale și, implicit, gramatical – stilistice. Dar Hesiod, Homer, Sappho, Eschil, Sofocle, Euripide, Platon, Aristotel (și mulți alții din categoria celor mai puțin prezenți în programele și manualele școlare contemporane din ultima perioadă – cei mai recentți șaptezeci și cinci de ani) vor fi avut la rândul lor vechi surse „bibliografice” coroborate post-priori experienței de viață a fiecăruia, pentru a deveni, la rândul-le, prin opere scrise, fondul inspirativ al culturii viitoare.

Invitația emisă/adresată redactorilor și colaboratorilor revistei noastre de către redactorul-șef, pentru numărul 203, mi-a părut o șotie amicală, colegială, cu toate conotațiile nu doar ludice. Dacă m-am înșelat ori nu, vom vedea ceva mai jos! Simțul umorului, de care mă mai simt suspectat, mi-a stimulat intenția participării. Însă dorința de a intra instantaneu în „joc” mi-a fost clătinată de un straniu blocaj. Ce aș mai fi dorit să cer și să primesc de la Moș Crăciun, la o vârstă și un „look” evident asemănătoare lui, el însuși colportor de ostentativ demonstrativă, deci trucată, bună dispoziție? Mai în glumă, mai în serios, la regrete am renunțat din momentul când mi-am dat pe deplin seama că sunt categoric inutile. Altfel, acceptând dezinvolt joaca, aș fi optat să mă surprindă cu o întoarcere în timp pentru un parcurs existențial, pornind din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și continuând în primul sfert al celui de-al XX-lea.

Dacă nu poți fi atât de previzional, ca urmare a vreunui proces formativ infailibil, încât să-ți „iasă” toate proiectele, excluzând imixtiunea romanțioasei speranțe, îți rămâne să inițiezi extirparea sentimentalismului facil (care, printre altele, a dat naștere deviațiilor agresiv-generaționiste), să blochezi manifestările servile și intențiile despotice retrăgându-te prudent sub protecția propriilor principii (vezi **Glossa** eminesciană), izolându-te pe înălțimea de unde poți să vezi totul. Nu oferi sfaturi decât celor care, și atunci când, le solicită. Chiar și astfel, s-ar putea să fie refuzate. Adică, fii tu însuși, ai încredere în harurile primite, valorifică sporindu-le și

mulțumește neîncetat Providenței pentru ele! Ce să-ți mai aducă legendarul Moș?*

A, da! Puterea de a accepta existența „adevărurilor” individuale; și a le suporta!

Și, iată, un adevăr colectiv, pentru că tot traversăm o inedită perioadă pandemică, consecință a maleabilității caracterului uman, plecând chiar de la mitul biblic vizând dubla personalitate: mulți dintre urmașii perechii începuturilor au căzut, și mai cad, sub stăpânirea Celui Rău, care îi „înzestrea” cu **măști** genetice dificil, dar nu imposibil, de perceput, pe fondul cărora, concomitent, printr-un proces (auto)educativ sistematic, indivizii devin, intempestiv sau permanent, purtători ai unor astfel de tipologii. Acestea din urmă sunt folosite mai cu seamă în scopul disimulării frustrărilor, a invidiei, ori a interesului meschin dictat de varii motive. O asemenea mască ascunde simularea prieteniei, o alta – a cumsecădeniei, sau benevolenței, a tristeții, a bucuriei etc. Popular i se spune prefăcătorie. Scoaterea unei astfel de măști, demascarea, generează reacții ades previzibile din partea celui care o poartă, cel mai frecvent – violența.

Măștile confecționate artizanal, folosite în producerea ficțiunii circumstanțiale, sau în protecția integrității fizice, alcătuiesc o altă categorie, facil clasificabilă în funcție de finalitatea lor efemeră. O poate face oricine dorește, singur sau conversând facil în compania celorlalți.

Așadar, stimați prieteni, mi-aș mai fi dorit de la Moș Crăciun puterea de a participa activ, cu acordul celor care nu poartă măști, la un proces rapid de restaurare a normalității.

Notă

*Amintirea copilăriei, inevitabilă în dezvoltarea unei astfel de teme, după câte am citit în răspunsurile mai tinerilor confrăți, îmi resuscitează imaginea primului Moș Crăciun, nu doar pentru că mi s-ar fi arătat pentru întâia oară, cât pentru că a devenit clișeu în propriile-mi opțiuni timp de trei decenii după aceea. Parcurgeam al cincilea an de viață în decembrie 1947. Părinții mei hotărâseră că a venit timpul să-l văd. Până atunci, în diminețile de Crăciun, descopeream bradul împodobit cu beteală (spirale și lanțuri) de hârtie creponată în vreo patru culori, nuci poleite cu bronz auriu și argintiu, păstrate de la un an la altul, covrigei, fondante și caramele „îmbrăcate” în „rochițe” albe cu franjuri și vesteuțe din staniol, steluțe și semilune decupate din același material. Și, da, lumânări „înșurubate” în clipsuri din tablă prinse pe crenguțe. Vârful pomului era ocupat invariabil de un îngerăș zâmbăreț, rotofei și roz, cu aripile deschise a zbor, iar sub pom așteptau cuminiți două, trei colețele cu haine noi, ciorapi, mănuși, căciuliță, creioane colorate, caiet special pentru desen.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Fata Măriuței

Doina IRA-TĂUTAN

Este trecut de zece dimineața. Măriuța deschide ochii.

- Dați-mi o cană cu apă, vă rog! Apă rece, mi-e sete!

Cineva îi aduce repede o cană cu apă. Bea cu nesăț până la ultima picătură... Abia acum o vede pe micuță dormind lângă ea. Își amintește. Născuse. Copilul ei, fetița ei... „E tot urâtă! Măcar de-ar fi fost frumoasă aș mai fi uitat de chinuri”, gândește.

Copilul începe să plângă încet, ca și cum nu ar vrea să-și deranjeze mama, prea tristă deja, din pricina soșirii ei pe lume.

Poate îi este foame? Își apropie sânul de gura fetiței. Da, parcă ar vrea... sau... nu... Nu! Fetița ei nu acceptă să mănânce. Parcă nu ar dori să trăiască. Măriuței începe să-i fie teamă. Și dacă o să moară? Nici măcar nu o înregistraseră. Moașa îi spusese să mai aștepte o zi, două, că, cine știe? Se uită din nou la mâna de carne de lângă ea și i se face milă. Nu, nu a vrut-o, dar acum, că o are, este a ei. „Voi avea cine să aibă grijă și de mine la bătrânețe”, gândește Măriuța privind-și copilul abia născut. Și nici nu i se mai pare chiar așa de urâtă. Și nici capul nu îi mai este așa de pătrat, ca atunci când o născuse. O să încerc imposibilul, își spune. O să am grijă de ea, să crească mare și sănătoasă. Nimeni nu trebuie să știe că nu și-a dorit-o. O să facă în așa fel încât să nu îi lipsească nimic. Fetița ei, acum atât de mică și firavă, o să crească mare și o să aibă grijă de ea când va fi bătrână.

*

Măriuța nu își dorise niciodată copii, dar în România vremurilor de atunci, în care președintele țării era un paranoic semianalfabet, care se credea Dumnezeu, avortul era interzis prin lege. Multe femei ajunseseră la închisoare, unde erau bătute crunt pentru a fi obligate să mărturisească numele persoanei care le ajutase să scape de o sarcină pe care nu și-o doriseră, fie pentru că în acei ani era foarte greu să crești un copil, nu găseai de niciunele, iar ce se mai găsea, era raționalizat, fie pentru că, dintr-un motiv sau altul, cuplul, sau unul dintre soți, ca în cazul Măriuței, nu voia copii. Stelică, însă, și-a dorit foarte mult, mai ales că reușise în câțiva ani, împreună cu Măriuța, să facă din căsuța amărâtă, o casă mare și frumoasă, din care nu mai lipseau căldura și lumina, dar purta în continuare povara unei iubiri neîmpărțite.

Atunci, în anii '60, nu erau prea multe spitale, majoritatea femeilor, mai ales cele de la țară, nașteau acasă, moșite de o femeie mai în vârstă, pricepută la asta. Și, desigur, asistată îndeaproape de nelipsitele

babe din sat, care știau cel mai bine ce trebuia făcut. Apă caldă, niște cârpe curate și cam atât. Mai multe nici nu aveau de unde să ia. Dacă femeia care urma să nască avea noroc ca totul să decurgă bine, era perfect, dacă nu... Mureau multe femei și copii în timpul nașterii. Abia atunci interveneau autoritățile. Se făceau anchete peste anchete, și nu pentru că ar fi contat viața cuiva, a mamei sau a copilului, sau a amândurora, ci pentru a se afla cine este de vină pentru că s-a întâmplat asta. Întotdeauna trebuia să fie cineva vinovat și să plătească.

Era dimineață când pe Măriuța au apucat-o durerile facerii. Stelică, soțul ei, a mers după moașa din sat. Soacra Măriuței, Mama Lina, cu moașa și cu încă vreo trei vecine bătrâne, au intrat în camera unde urma să vină pe lume copilul. Stelică își făcea de lucru prin curte. Își dorise tare mult acest copil, iar apropierea momentului în care avea să îl vadă și să îl țină în brațe îi accentua starea de agitație.

Așteptând declanșarea nașterii, femeile povesteau tot felul de întâmplări, glumeau, bârfeau, râdeau, ca să treacă timpul mai ușor. Erau cazuri în care se aștepta și douăzeci și patru de ore. Erau cu ochii pe femeia care urma să nască și se văita din ce în ce mai tare și mai des, îi mai umezeau buzele crăpate de suferință sau mușcate de durere, mai beau și ele câte o gură de vin sau țuică, după preferință, și mai mâncau o gogoasă sau ce le mai punea gazda pe masă.

Copilul Măriuței se încâpățâna să rămână în pântecul mamei, de parcă ar fi știut că viața de afară nu va fi nici pe departe ușoară și frumoasă.

Era tare subțirică Măriuța. Femeile se gândeau că, poate, copilul este prea mare și de aceea nu poate ieși. Cine știe? Contractiile erau din ce în ce mai dese. Țipa cât o țineau puterile. Trecuseră peste douăsprezece ore de când se chinuia să nască. Și câte nu-i trecuseră prin minte în tot acest timp... Se gândise la vremea de afară, la mâncarea bună și caldă de pe plită, la florile din curte și la numele copilului care trebuia să apară din minut în minut. „Și dacă o fi băiat?” Parcă ar fi vrut băiat doar ca să nu sufere ca ea. Atât. Doar pentru asta. Dar, de fapt, ar fi vrut tare mult să fie fată. Nu știa prea bine nici de ce își dorea fată, dar auzise ea că ar fi bine să ai o fată, că fata îți va fi sprijin la bătrânețe. „Ce-o fi, numai să vină odată, că nu mai pot!”

Știa că dacă va trăi și va naște, nu va mai face niciodată copii. Niciodată! Îi ajunge unul. Poate va fi un copil bun. Dar mai întâi să-l nască.

Moașa și celelalte femei începuseră să se uite una la cealaltă cu teamă. Nu mai știau ce să-i facă. Și mama și copilul erau în pericol. Apa se rupsesse de câteva ore, iar copilul nu reușea să iasă. Ceva nu era în regulă. Măriuța era roșie toată și sudoarea îi șiroia pe față. Și nu mai avea aer, nu mai putea respira. Și toată lumea aceea în jurul ei...

Auzea strigătele moașei, care o îndemna să împingă, să nu se lase. Se vedea copilul. „Hai Măriuța, împinge, fata mamei, hai, mai e puțin!” Copilul nu ieșea cu capul, ci cu dosul, de aceea nu reușea să iasă. Ajutată de moașă, cu ultimele puteri, se forță urlând de durere. Apăru fundulețul copilului. „Este fată, Măriuțo, este fată!”. Vestea că este fată o făcu să mai uite de durere și îi dădu putere. În sfârșit, născu!

Dar ceva nu era în regulă. Fetița nu scotea niciun sunet. Doamne, o fi murit, s-a gândit Măriuța. Moașa începu să o maseze cu cârpe curate, să o bată ușor pe spate ținând-o de piciorușe cu capul în jos și să strige: „Uite, te așteaptă aici mamă-ta!” O mână de carne moale și vânătă care nu voia să dea semne de viață. Nu avea mai mult de un kilogram și jumătate. Era tare mică și avea capul ușor pătrat, plin de păr negru. „Doamne, ce urâtă e!” și-a spus Măriuța în sine ei... Și poate că moașa ar fi gândit la fel, dacă nu ar fi asistat la numeroase nașteri de copii urâți care, pe măsură ce creșteau, se transformau în adevărați îngeri.

*

Stelică intră în cameră, chemat de mama lui. I se păruseră o veșnicie orele în care așteptase să vină copilul. Vaietele Măriuței îi rupseseră sufletul. Plânsese ca un copil, astupându-și urechile cu palmele lui mari.

Se apropie de Măriuța, dar nu îndrăznește s-o atingă, deși tare ar fi vrut să o mângâie. Știe, însă, că ei nu îi plăcea să fie mângâiată și se abține. „Doamne, dă-i viață puiului meu! Dă-i viață, te rog!”, rostește încet, ca pentru sine, privindu-și fetița cu duioșie și îngrijorare.

Fetița tușește ușor, apoi începe să plângă cât poate de tare. „Am salvat-oooo!!!”, strigă moașa fericită. „Strânge-o în brațe, Măriuță, ea va fi sprijinul tău”, spuse, punându-i copilul pe braț.

Stelică e fericit. Are o fetiță. Și e tare frumoasă, așa o vede el. Înainte de a pleca, moașa le recomandă părinților să nu înregistreze copilul imediat, să aștepte câteva zile pentru a fi siguri că fetița va trăi.

Ceasul arată miezul nopții. Măriuța, sleită de puteri, de-abia mai respiră, nu mai poate articula vreun cuvânt. Cade într-un somn adânc.

*

Așa veni pe lume Eliana, singurul copil al unei familii de țărani din Bărăgan, a cărei viață avea să fie de poveste.

*

Măriuța fusese ea însăși un copil, când ai ei au dat-o după Stelică. Avea doar cincisprezece ani. Un copil fără copilărie, căruia i se sortise să se nască adult.

Nu avusese timp să-și trăiască copilăria, să învețe să se joace. Avea doar cinci ani când mama ei murise. Mama ei frumoasă, bună și harnică murise. De dalac, sau buba neagră, cum i se spunea în popor. O boală pe care o luase de la oile din gospodărie și pe care o tratase empiric, fără să meargă la doctor.

Măriuța și sora ei, Ileana, de doar trei ani, pentru care „moartea” nu era decât unul dintre cuvintele pe care nu le înțelegeau, așa cum nu înțelegeau nici de ce mama lor, frumoasă îmbrăcată, încadrată de multe flori, dormea întruna întinsă pe masă și nici de ce erau atât de mulți oameni în casa lor, care le mângâiau și plângeau. Priveau derutate totul ca și cum nimic din tot ce vedeau nu avea legătură cu ele.

Li se spusese că nu-și vor mai vedea mama niciodată. Nici asta nu înțeleseseră ce înseamnă, dar curând simțiseră cum este, să nu îți mai vezi vreodată mama. Micuțele mergeau deseori în grădină, se îmbrățișau și plângeau, ascunzându-și suferința de ochii bunicii materne, care avea grijă de ele și le-ar fi certat dacă le-ar fi văzut plângând. Nu putea să le vadă plângând. I se rupea sufletul. Erau prea mici pentru o suferință atât de mare. Femeia, văduvă de război, își crescuse cu mare greutate fiica, iar acum rămăsese fără ea. Odată cu moartea Ioanei, se dusese totul. Nimic nu mai avea sens, viața ei nu mai însemna nimic. Trăia doar pentru că nepoatele ei aveau nevoie de ea.

Tatăl, un bărbat dur și impunător prin statură, era magazioner la *colectiv*, cum i se spunea cooperativei agricole de producție. Era un om destupat la minte, harnic și chibzuit, dar după moartea nevestei devenise destul de ursuz. Cu toate astea, uneori, seara, după ce venea de la muncă, își lua fetițele lângă el, le privea ca și cum ar fi vrut să descopere în trăsăturile lor părțile din femeia lui, care îi fusese tare dragă și a cărei lipsă o simțea din ce în ce mai pregnant, le mângâia pe creștet, le îmbrățișa și le ducea la culcare.

După doar câteva luni, mama Ioanei, bunica fetițelor, a suferit un accident vascular cerebral care i-a fost fatal. Durerea produsă de moartea Ioanei, singura ei fiică, a fost greu de suportat și, astfel, biata femeie a murit lăsând în urmă multă suferință și două orfane prea mult încercate pentru vârsta pe care o aveau.

I-a fost tare greu lui Ilie. Soacra lui nu avea grijă doar de fetițe, ci de toată gospodăria. Nu avea pe nimeni. Nici părinți și nici frați, așa că, pentru ajutor, era nevoit să apeleze la rude și la vecine. Dar era greu.

La mai puțin de un an de la moartea Ioanei, Ilie s-a recăsătorit și astfel, le-a adus celor două copile o altă mamă. O mamă vitregă. Cam la fel ca și el. Dură și țeapănă. O țărancă fășneată, bună de gură, dar și de muncă. Lucra și ea în CAP, la sectorul zootehnic. Asta până s-a măritat cu Ilie. Trebuia să grijească cineva de gospodărie și de fetițe, așa că Ilie nu a mai lăsat-o la muncă. Caterina, așa o chema pe noua nevastă a lui Ilie, nu mai fusese măritată. Avea 23 de ani. Ilie, 31.

Nu a fost bună cu fetele. Le-a crescut cum s-a putut, le-a pus la muncă de mici și le-a lăsat la școală doar cât să învețe să scrie și să citească. Nu le iubea nimeni pe cele două orfane. Chiar și tatăl lor, care le mai lua în brațe uneori, sau le mai mângâia, a încetat să o mai facă după ce nevasta i-a dăruit, și ea, o fetiță. Pe care o iubeau amândoi ca pe ochii din cap. Bietele orfane, erau ca două slujnice care munceau de dimineața până seara. Și, astfel, timpul trecea fără ca ele să simtă ce înseamnă grija și dragostea părintească.

S-au lepădat repede de ele, măritându-le cu bărbați mai în vârstă, fără să le dea zestrea care li s-ar fi cuvenit. Doar câte o palmă de pământ le-au dat, cât să aibă pe ce-și construi o casă. Nici una dintre ele nu a fost mireasă, le-a dat fără nuntă. Doar le-a dat și gata.

*

Măriuța avea 15 ani, iar Stelică, bărbatul care îi devenise soț, era mai „bătrân” cu opt ani. Avea 23 de ani. O iubea mult pe fata asta necăjită, harnică și frumoasă. Era ca un spiriduș, iar lui îi plăcea asta. Îi știa povestea și voia să îi ofere el tot ce îi lipsise. Dragoste, afecțiune, bunătate și siguranța zilei de mâine. Știa că poate face asta, așa că atunci când mama lui i-a spus că fata este de măritat, nu a stat o clipă pe gânduri. S-a dus și a cerut-o.

Nu îl cunoștea pe Stelică, nu îl văzuse niciodată. În afară de băieții din vecini, pe care îi vedea uneori prin curțile lor sau pe uliță, nu cunoștea niciun băiat. Pentru că atunci când era mică nu se jucase niciodată, ca alți copii, pe uliță, iar după ce crescuse, nu fusese niciodată la horă, așa cum mergeau fetele de vârsta ei, însoțite de mamele lor. Nici nu se gândise până la vârsta asta că ar putea fi nevestă. Așa că, atunci când tatăl i-a spus că a venit timpul să se mărite, l-a privit fără să scoată un cuvânt și a fugit în grădină. S-a așezat pe iarbă și a plâns. Nici ea nu știa de ce. Poate doar pentru faptul că va trebui să plece de lângă sora ei, sau poate îi era frică de ce avea să urmeze. Nu știa. Nu știa ce înseamnă să fie nevestă. Nu își dorise să fie nevestă, dar va fi. Asta era. Își acceptă destinul fără să întrebe măcar cine îi va fi bărbat. Oricum, nu îi păsa.

Începu să-și strângă puținele lucruri pe care le avea. Era ziua în care avea să devină nevasta lui Stelică, așa cum îi spusese tatăl ei în urmă cu o zi.

Stelică a venit, a luat-o și a dus-o la casa mamei lui, unde trebuia să locuiască până reușeau să își construiască propria casă, firesc, pentru că așa trebuia să fie, fără nimic special.

Era bun cu ea și se purta frumos, în ciuda faptului că ea era foarte rece și nu îi arăta niciun pic de afecțiune. Știa că nu îl iubește, dar se mulțumea cu faptul că putea să o iubească el și spera că, într-o zi, Măriuța îi va împărtăși dragostea.

Era cel mai mare dintre cei trei fii pe care îi avea Mama Lina. Așa i se spunea în sat, din respect pentru hărnicia, bunătatea și sacrificiile făcute pentru copiii săi: Mama Lina.

Mică de statură, slăbuță și cu niște ochi albaștri care te pătrundeau până în adâncul sufletului, era *pâinea lui Dumnezeu*, cum se zice. Văduvă de război, rămăsese cu șase copii, atunci când îi murise bărbatul. Trei fete și trei băieți. Era tânără, iar copiii mici. Tuberculoza i-a ucis cele trei fete. A rămas cu băieții, pe care i-a crescut cu drag și cu frică de Dumnezeu. Muncea la câmp, în *cooperativa agricolă de producție*, cât era ziulica de lungă, ca să le asigure băieților ei strictul necesar și să îi țină în școli. Voia ca ei să învețe, să aibă o meserie, să nu muncească la colectiv asemenea ei. Și reușise. Toți trei aveau o meserie, nici unul nu rămăsese la sapă. Stelică era tractorist la Întreprinderea Agricolă de Stat din sat, Ghiță era milițian într-un oraș situat la vreo 50 de km de sat, iar cel mai mic dintre frați, Nicu, era maistru într-o fabrică din București. Băieții își respectau mama și nu îi ieșiseră vreodată din cuvânt. O știa pe fată, îi știa familia, dar mai ales știa cât a fost de necăjită. De cum a auzit din sat că Ilie vrea să-și mărite fata, s-a și gândit că ar fi nevasta potrivită pentru Stelică al ei și noră bună pentru ea. Tare bucuroasă a fost când a văzut-o în casa ei. Nu a trecut mult timp până când între ele s-a creat o legătură cu totul specială. Pentru tânăra femeie, Lina era mama de care avusese și avea așa de mare nevoie, iar pentru Mama Lina, Măriuța era întruchiparea fiecăreia dintre fiicele pierdute. Toată dragostea și dorul de ele se revărsa acum asupra ei.

Așa au trecut trei ani, urma să se însoare și al doilea băiat, iar Stelică voia să aibă casa lui, să își ia nevasta și să plece la casa lui.

Mama Lina le-a dat o bucată de pământ și i-a ajutat să își ridice propria lor casă. Au făcut o căsuță amărâtă, din chirpici. O odaie și o sală. Fără lumină, fără apă, fără dragoste, cum spunea Măriuța deseori, când vorbea despre începuturi.

Mama Lina nu a intervenit în vreun fel, niciodată, în viața băieților ei. Le-a respectat opțiunile și s-a purtat frumos cu fiecare dintre nurorile ei, dar Măriuța i-a fost întotdeauna cea mai dragă. Nici celorlalte două, după ce i-au devenit nurori, nu le-a fost soacră, le-a fost mamă bună, înțelegătoare și mereu dornică să fie de folos. I-a ajutat pe fiecare cât și cu ce a putut.

Vestea că va fi bunică, după aproape zece ani de așteptare, o făcuse tare fericită, așa că, atunci când i s-a născut prima nepoată, toată lumea a fost a ei. Nu s-a mișcat de lângă Măriuța din momentul în care au început durerile facerii și până a născut. Aproape 13 ore. Se rugase atât de mult să aibă o nepoată! Și da, era o fetiță. De cum a venit pe lume i-a spus: „Bine-ai venit, Liliacul meu!” Era floarea ei preferată și acum grădina îi era plină de parfumul liliacului înflorit. Așa avea să rămână Eliana pentru „mamaia” sa, care a iubit-o toată viața, cum numai o bunică poate iubi: „Liliacul meu”!

continuare pe www.caietesilvane.ro

J. Otto
SZATMARI

„Plănuiesc o serie de expoziții de mai mare anvergură, pornind de unde am pornit și eu, cu preferință din Zalău”

Născut în Zalău în 1973, primele impulsuri le-am primit din cele două albume de pictură Dürer și Grünewald ale lui tata, dar mai ales reviste de benzi desenate care puteau fi cumpărate cu pile de la ziarista din colțul Astralisului. Am învățat desen și pictură la Școala Populară de Artă din Zalău, de la 12 ani, cu profesorii Demeter Attila și Nicolae Man. Din 1991 am studiat pictura la Academia de Arte Vizuale „Ion Andreescu”, cu același profesor Nicolae Man. În '93 îmi apar primele ilustrații în revista literară „Echinoc” și expun pentru prima dată pictură într-o expoziție din Târgu-Mureș. Din '95 fac ilustrații pentru diferite edituri de cărți și am prima expoziție personală la Muzeul de Istorie și Artă din Zalău. În 1998, expoziție personală în Cluj la Galeria Gy. Szabó Béla, și diferite expoziții de grup. După terminarea facultății am predat pictură și desen la Liceul Teoretic, secția arte, timp de un an, dar mânat de noi posibilități, m-am instalat la Budapesta unde, fiind atras de desenele animate, am învățat animație, fiind angajat totodată într-un studio de restaurări picturi. Am petrecut ca animator 10 ani, lucrând pentru cele mai renumite studouri de animație, precum: Nickelodeon, Cartoon Network, Disney, Grand Slam Children's Film UK, Tiger Aspect UK, Happy Life Sweden etc. În 2006 am fost angajat în calitate de *character-designer* pentru un lung metraj de animație, iar în timpul liber am învățat cioplitul în lemn, încercând să dezvolt o tehnică de pictură pe sculptura în lemn. În 2009, am fost *concept-designer* pentru două filme 3D de lung metraj. Din acest an, datorită experienței menționate, am început o nouă carieră, cea de *concept-designer* și ilustrator cu tehnica de pictură digitală. Din 2011, lucrările îmi sunt prezentate în albume de artă digitală, „D'Artiste Character Design”, „Exotique”, „Exposé 10”. În 2014 am câștigat premiul de platină pe plan mondial pentru cea mai bună ilustrație, la „CA it Awards”, organizat la New York. În prezent sunt angajat la „Digic Pictures”, în calitate de *concept artist*, unde lucrăm la filme 3D pentru diferite jocuri, filme de lung metraj etc. Pe lângă asta, lucrez ca ilustrator pentru coperti de cărți, jocuri... fac design pentru jocuri video sau design pentru scena de teatru. De anul trecut am început din nou să lucrez mai consecvent în tehnici tradiționale, din care a rezultat și această serie de prelucrări după Michelangelo, la lucrările cărui mă întorc din când în când, fiind o mare sursă de inspirație și de forță. În doi ani plănuiesc o serie de expoziții de mai mare anvergură, pornind de unde am pornit și eu, cu preferință din Zalău, dacă voi găsi susținătorii potriviți.

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 01

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 02

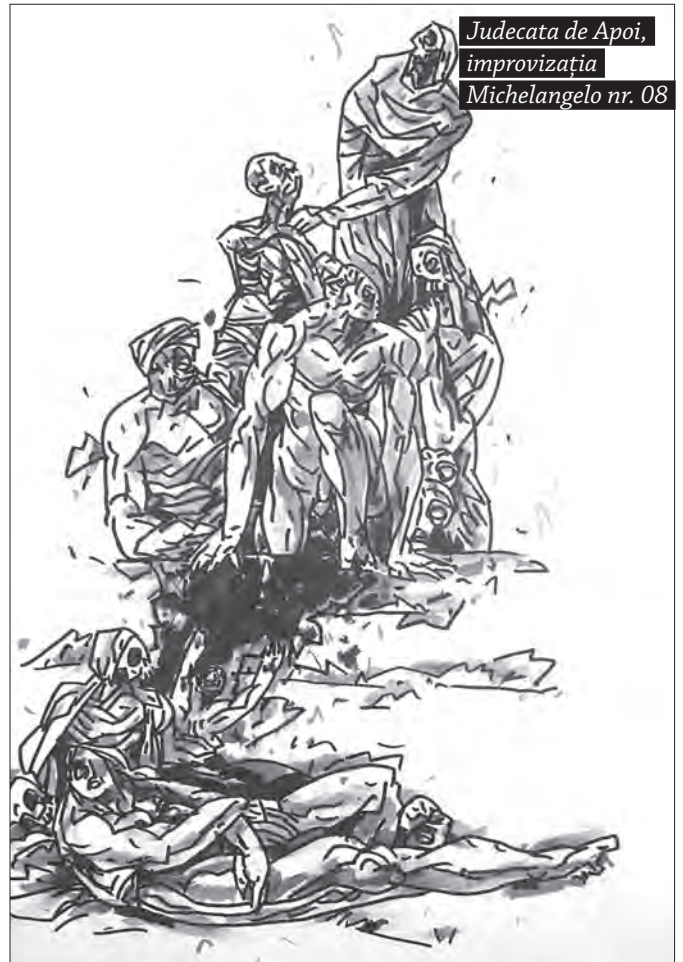

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 07

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 08

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 10

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 11

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 12

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 13

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 14

Judecata de Apoi,
improvizația
Michelangelo nr. 15

Doină de ianuarie

Alice Valeria MICU

De ceva vreme, 15 ianuarie, ziua de naștere a lui Mihai Eminescu, marchează pentru noi Ziua Culturii Naționale. Până când întreaga lună ianuarie va fi dedicată construcției culturale pentru întregul an, putem cinsti această zi recitindu-l pe Eminescu. De această dată m-am oprit la câte ceva din Eminescu jurnalistul.

„Fără muncă nu există bunăstare, fără adevăr nu există cultură.”

„Nivelul culturii generale a nației nu-l poate ridica nimeni cu umărul, timpul și munca umplu neajunsurile.”

„Arta de a governa e în România sinonimă cu arta de a amăgi poporul, de a-l cloroformiza cu utopii demagogice.”

„În țara noastră este de ajuns dacă se asigură înaintarea meritului și a muncii; e destul atâta, și numai pentru asta se cere reorganizare socială.”

Între o țară și poporul ei, cel mai important punct de convergență e chiar națiunea, oamenii ce duc spiritul ei mai departe. Una din cele mai citate afirmații, de care ne amintim doar de 15 ianuarie îi aparține lui Immanuel Kant: „Prin educație, oamenii și popoarele dobândesc cultură. Un popor fără cultură este un popor foarte ușor de manipulat”. Să punem în ecuație și ceea ce spunea Albert Camus, „Fără cultură și libertatea relativă pe care aceasta o implică, societatea, chiar dacă este perfectă, nu este decât o junglă. Acesta este motivul pentru care orice creație autentică este un dar pentru viitor”. Iată de ce îndrăznesc să spun că 15 ianuarie ar putea fi chiar ziua poporului român, din mijlocul căruia s-a născut Mihai Eminescu, cel care a pus cultura noastră pe un alt nivel, iar afirmația lui Mahatma Gandhi mă încurajează: „Cultura unei națiuni rezidă în inimile și în sufletul poporului său.” Cu gândul la toți cei ce contribuie la amplificarea constructului cultural național, creatori, promotori, dascăli, spun *La mulți ani culturii române!*

Mărit să fii, popor român!

Poporul român n-a fost niciodată singur. Nici neamurile din care s-a plămădit nu au avut parte de solitudine pacifistă. Le-a însoțit pe drumul istoriei lupta înverșunată pentru apărare, trădarea, înfrângerea, însă mai păguboasă decât acestea din urmă s-a dovedit a fi, în timp, mușcătura veninoasă a resemnării că se putea și mai rău. Și totuși, ai avut momentele tale de glorie, când vitejia a întrecut logica firii, așa că

spun, *Mărit să fii, popor român* că ai știut să te ridici din noroiul sclaviei și luându-ți alături durerea, cea care nu lăsa uitarea prea aproape, ai știut mereu să ridici flamura speranței. Istoria s-a clădit deopotrivă din victorioasa vitejie și din rușinoasa fugă. Vârtejul luptelor și anilor de pace alterna planurile între patrioți și trădători, iar istoriograful au avut mereu grijă să tulbure limpezimea adevărului, jucându-se primejdios cu bățul ideologiilor prin gardul fragil al granițelor acestor meleaguri. Așa ne-am ales cu șulfe aureolate, eroi stigmatizați, cu ucigași purtând laurii pacifismului. Mărit să fii, așadar, popor român, că atunci când ți-a ajuns cuțitul la os, ai știut să-ți trezești fiii cei buni, care nu și-au vândut conștiința răspunderii istorice.

Vai vouă, celor ce-ați guvernat România stârnind discordie în popor după demonstrația de onoare și demnitate din Decembrie 1989. Vai vouă, care ați dezbinat cu știință și cu neștiință, care i-ați alungat cu nepăsarea, cu sărăcia, cu umilirea pe cei tineri. Vai vouă, care ați ridicat trădători, mincinoși, hoți în demnități înalte, abandonându-i la senectute pe cei ce-au clădit țara, uitând de ei și condamându-i la boală, singurătate, uitare și moarte. Vinovați sunteți că n-ați știut niciunii de interesul acestui neam și l-ați vândut, făcând sluj în fața oricui flutura o sinecură, fermecați de mirajul unei prade ca o mătă ce se lasă ademenită de-un ghemotoc legat cu ață. Vinovați că n-ați vegheat, că v-ați făcut idoli din paiețe, că ați aruncat la canal, la fiare vechi, cenușă de eroi și sânge, dimpreună cu tot ce avea țara asta mai bun, că ați făcut preș din locurile acestea pentru oricine-a râvnit la ele.

Cum tot hoțul se teme de furat, trebuia să am musai, în viziunea unora, o intenție ascunsă pentru a scrie despre felul în care văd eu lucrurile, ca și cum nu e dreptul oricărui român de-a deschide ochii, a vedea nedreptatea și a rosti adevărul. Dar cum să tac? M-ar pedepsi chiar sângele ce-mi curge-n vine, căci e al lor, al strămoșilor care-au apărat ființa românismului în Transilvania, le-au fost avocați memorandiștilor, au făcut Unirea, au educat generații, le-au făurit unelte pentru muncă, le-au botezat pruncii și le-au binecuvântat morții întru veșnică pomenire.

Când spun *Mărit să fii, popor român*, mă gândesc întâi la cei din neamul meu, căci n-am știință de trădători în el. Când spun *Mărit să fii, popor român*, mă gândesc la cei ce nu s-au lăsat ademeniți de spiritul mereu schimbător al continentului, mereu împotriva

noastră. Când spun *Mărit să fi, popor român*, mă gândesc la voi toți, cei ce nu abandonați puterea judecății, la voi, cei care mai credeți în adevăr, în dreptate, în libertate. Mă gândesc la forța voastră de-a înțelege și de-a vă întoarce, chiar în ultima clipă, din căile ignoranței. La voi, cei care vă amintiți că atâtea generații de strămoși au sângerat, atât amar de sacrificii și atâtea durere a însoțit poporul acesta pe calea întortocheată a istoriei, încât nu ne mai putem lăsa ispitiți, dezbinați, împărțiți în tabere. Și la voi mă gândesc, cei cărora nu vă mai pasă de trecut, care sunteți gata să aruncați ce-a mai rămas din țară ca pe-un pumn de semințe sterpe, doar de dragul profețiilor minciñoși ce vă ademenesc cu o tarabă de zaharicale otrăvite, cu mirajul călătoriilor exotice, al tehnologiei în brațele căreia v-ați abandonat identitatea, libertatea, conștiința. Chiar și în voi am încredere, în înțelepciunea cu care, mai devreme sau mai târziu, veți înțelege, veți renunța la compromisul calduț. În voi am încredere, în țărani anonimi din care ne-am născut, din înțelepciunea cărora am fost sădiți, în moralitatea și conștiința cu care ne-au hrănit ei. În voi am încredere, în

oamenii instruiți și educați pe care i-am avut în familii și în jurul nostru, în puterea exemplului lor în noi toți. De aceea mai spun încă o dată *Mărit să fi, popor român!* Nu te lăsa păcălit de cei ce nu se gândesc la țară ca la trupul din care s-au ivit. Nu te lăsa înșelat de cei ce văd iubirea de țară ca pe un defect al trecutului, căci la ce eforturi de deznaționalizare se fac, numai această iubire ne va ține unul de altul, încât să le lăsăm copiilor o țară, nu o regiune în sud-estul continentului, un popor, nu o gloată cu ifose și fără identitate, un viitor, nu o disoluție fără miză. Se vor auzi din nou voci care îmi vor reproșa că fac jocul unora, că pășesc pe cărări bătute de prea multe ori, că încăpățânarea cu care afirm redundant că patriotismul e ca o vioară ce trebuie cântată zilnic pentru ca sunetul ei să atingă sublimul, este una programatică. Recunosc, mi-ar plăcea ca vorbele mele să trezească inimi amorțite, să știu că am contribuit cu ceva. De aceea îmi cer iertare de la cei pe care îndemnurile mele i-au lezat, dar, cu conștiința împăcată, voi spune încă o dată: *Mărit să fi, popor român!* A ta să fie puterea, înțelepciunea și biruința!

Coadă tigrlui

Alexandru JURCAN

Mă pregătesc să văd filmul maghiar *Toxikoma* (2021), regizat de Gábor Herendi, cu Aron Molnár în rolul principal. Rulează la câteva cinematografe. Un fel de *memento*, din moment ce colții adicției amenință. Filmul se bazează pe romanul autobiografic scris de actorul Győző Szabó.

Ia să recitesc pagini din William S. Burroughs, mai ales din romanul *Junky*, tradus la noi de Sorin Gherguț (Polirom, 2005). Se spune că de la „iarbă” o iei razna. Că îți perturbă simțul timpului, al raporturilor în spațiu. Dependentul privește în oglindă și nu se mai recunoaște. Viața se focalizează pe marfă. Spaime, poliție, anchete, baruri dubioase... Trecem la filmul *Requiem for a Dream* de Aronofsky, mereu citat în cazul de față. Când personajele se droghează, imaginile se succed vertiginos, predominând ochiul în prim-plan, însoțit de zgomotul scabros al pilulelor. Viziunile personajelor sunt cauzate de stările de tragică hipnoză. Cufundarea în infernul drogurilor se face într-un ritm tot mai dezlanțuit. Maleficul și maladivul țes o dezumanizare forțată și periculoasă.

Și în filmul *Toxikoma* asistăm la viziuni înecate în muzici psihedelice. Győző se îndepărtează de profesie (urcă drogat pe scenă) și de familie. Va ajunge la psihiatrul Imre Csernus, iar de aici înainte filmul

se detașează de orice clișee. Urmărim relația minată dintre pacient și doctor – două personalități accentuate, într-o luptă acerbă, dar benefică. Győző sfidează cu aplomb metodele terapeutice ale lui Imre, care trece peste regulile impuse de instituție, nerenunțând la ideile sale de vindecare (îl obligă pe Győző să îngrijească o bolnavă dezumanizată). Se petrec multe evenimente memorabile acolo în spitalul psihiatric. Grupul bolnavilor se întrunește zilnic, sub ochiul cinic al lui Győző. Am remarcat parabola lui Imre: bolnavul/drogatul stă în cușca unui tigru. Are impulsul să-l calce pe coadă... încetșor. Încă o dată... că nu se va întâmpla nimic. Dar, oare, nu va veni momentul când tigrul se va repezi asupra lui? A se juca dezinvolt cu focul. Cu drogurile. Cu propria viață. Să revenim... Imre va fi concediat. Iată-l în biroul său, adunându-și lucrurile, gata de plecare. Privește pe geam: acolo jos e o siluetă, adică tocmai recalitrantul Győző. Ce face? Exact piruetele terapeutice pe care le-a tot refuzat. În jurul său se adună și ceilalți din grup, executând mișcările învățate de la Imre. Un omagiu mai emoționant adus profesionalismului nici că se putea. Recunoaștere tardivă, dar puternică. Fața lui Imre dincolo de sticlă. Lumina tainică din ochi.

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

Texte de trecut (in)existența – umbre pe retina temporalității, scurte anamneze, aluviuni ale memoriei ce se lovesc de malurile propriilor realități. Mici oaze în care reveriile băltesc o clipă în luciul propriilor oglindiri, fantezme care caută pașii pierduți ai unui ecou. Valuri care se lovesc de malurile zdrențuite ale amurgului. Pași rămași înapoia propriilor urme. Tăceri care și-au uitat unele cuvinte. Cuvinte care își amintesc alte și alte tăceri...

Primele imagini reținute pe retina memoriei sînt acelea dintr-o curte acoperită de verdeață, plină cu păsări – port și acum mușcătura unui gîscan deranjat de prezența-mi intempestivă – printre care mă pierdeam cît era ziua de lungă.

Asta era partea feerică a primilor ani, pentru că, uneori, bunica maternă mă închidea în casă, singur, cîte o întregă zi de vară. Toate încercările de a evada din casa aceea mică, acoperită cu paie, în care lumina se întîlnea fantomatic cu întunericul, erau zadarnice. Așa am învățat pe de rost plictisul și însingurarea, supralicitarea incipientă a imaginarului. Apa Barcăului, care traversează satul Valcău de Sus, a fost prima ispită, dar și primul pericol mortal care mă pîndea la o aruncătură de băț. Din acest binecuvîntat motiv, bunica paternă m-a recuperat, pe cînd aveam trei ani și jumătate, ducîndu-mă, să fiu împreună cu sora mea, în satul Fizeș. Tot de atunci, din primii ani ai copilăriei, îmi reverberează în memorie un prim și ultim dialog gîngurit cu mama, de fapt mai mult cu umbra ei, căci nu-i rețin înfățișarea. Ca și imaginea voalată de la înmormîntarea sa, cea care avea să-mi modifice radical existența.

Din cînd în cînd revin la aceste secvențe rememorative ca la derularea unui coșmar, dincolo de care vocea unei umbre tot vrea să-mi spună ceva. Eu încerc să înțeleg dincolo de recurența cuvintelor care nu mai ajung pînă la mine, dincolo de aceste imagini primare care mă urmăresc obsesiv prin cotloanele sinuoase ale trecutului.

M-am desprins ca o picătură de apă dintr-un ocean indefinit, m-am atașat de cerul care îmi urmărea pașii, mi-am adîncit rădăcinile în pămîntul care îmi îmbrățișa umbra. M-am căutat în rezonanțele cele mai stranii, printre dealurile și pădurea care îmi însoțeau visele. Vin, tot vin dintr-o nebuloasă, dintr-o frîntură de destin, dintr-un accident al unei rătăcirii. Drumurile mă duceau peste tot și nicăieri, privirea amesteca pămîntul cu cerul, timpul se dilata pînă la neverosimil. Rătăcesc prin atîtea amintiri bă-

tătorite, prin visele care au pus umărul la conturarea fiecărei zile. Vin ca o arătare din tot ceea ce nu am apucat să fiu. Vin din tot imprezvizibilul de care am fost în stare.

Rămas fără mamă de la doi ani și jumătate – pe care nu o știu nici măcar din vreo poză –, iar, de la optsprezece ani, și fără tată, am fost salvat de mîna îngrească a bunicii paterne, căreia ar trebui să-i încrustez numele pe frontispiciul fiecărei zile. (Se numea Pop Floare – numele de fată era Chiș –, în sat i se spunea *Florița Dedi*; de fapt, toți ne numeam a *Dedi*, fără să știu care este proveniența acestei porecle – *dedi*, în mitologia slavă, înseamnă spiritele strămoșilor defuncți). Ca atare, m-am tot adîncit într-o căutare fără contur, într-o risipire a imaginarii în real. De fapt, am făcut din combustia imaginarii o realitate operativă, un tărîm salvific în care tot cotrobăi ca într-o casă pustie. Mă regăsesc chiar în pierderile pe care nu le mai pot nici rememora, în refracția trecutului care își refuză orice prezent. Mă caut exact acolo unde nu mai sînt, revin în locul din care nu am plecat niciodată.

Sînt momente cînd îmi amintesc cu nostalgie că sînt vâlcăuano-fizeșan la origine, căci, în rest, nici eu nu mai știu cu exactitate ce sînt. Acest fapt mă încarcă cu un entuziasm arheofil pe care îl credeam iremediabil pierdut. Așa cum prea bine se știe, există o cogitație paremiologică, una care spune tranșant că nimeni nu e profet în satul (orașul, județul, țara) lui. În atari condiții, ca unul care tot rătăcesc între două lumi (rurală și urbană, cu bune șanse de a le rata pe amîndouă), orice formă de *profeție* îmi este interzisă. Nimeni, mai ales în spațiul mioritic, nu prea dorește profeți prin preajmă. Ca atare, pe cei pe care îi suspectează de vagi înclinații vaticinare îi face să se simtă etern stingheri, inutili, exilați. Ceea ce-mi permit tot mai des e faptul de a cădea în reveria catifelată a trecutului, în melancolia generată de ecoul mirobolant al locurilor din care vin. Și care, pe măsura trecerii timpului, îmi par tot mai ireale. Tot mai îndepărtate în proximitatea lor sufocantă. Locuri de peste care ridic, din cînd în cînd, o perdea a uitării, transformându-le într-un prezent, într-o prezență. Uitat în propriul ne-loc (*átopos*), prefer să rămîn un claustrat perpetuu, retras într-o provincie subcutanată. Rămîn ce-am fost: un marginal. Un exilat în propriul scris și un rătăcitor în propria viață. Acolo unde cuvîntul *acasă* sună atît de firesc și atît de straniu.

Dascăli de altădată. Simion Oros (1885-1972)

Marin POP

În galeria marilor dascăli pe care i-a avut Sălajul de-a lungul istoriei, la loc de cinste se înscrie și Simion Oros. Pe lângă activitatea didactică deosebită, a condus destinele Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, devenită după Marea Unire Asociația Învățătorilor Sălăjeni, a înființat reviste pedagogice și coruri de elevi și adulți.

Simion Oros a văzut lumina zilei la 21 ianuarie 1885, în Șimleu Silvaniei. Pe tatăl său îl chema Ștefan Oros și era „proprietar-econom” în Șimleu, născut în anul 1858, iar pe mama sa o chema Ana Petraș, născută în Vârșoț, în anul 1865. S-au cununat în Vârșoț, în anul 1884, iar la începutul anului 1885 se năștea primul lor copil, pe care l-au botezat Simion. Au mai avut încă trei copii: Maria, născută la 11 februarie 1887; Ecaterina, născută la 10 octombrie 1889; Nicolau, născut la 16 martie 1895, care a trăit doar câteva luni, decedând la 28 august 1895.¹

Simion Oros a început cursurile școlii elementare confesionale greco-catolice din Șimleu, avându-l ca învățător pe Alexiu Fedorca, iar de la începutul anului școlar 1892/1893 a trecut la școala normală a Minorităților din Șimleu. Tot aici a urmat și cursurile gimnaziale, pe care le-a absolvit în anul 1900.

Începând cu toamna anului 1900 a urmat cursurile Preparandiei greco-catolice din Oradea, iar la 1 iunie 1904 a obținut „testimoniul de calificățiune învățătorescă, distingându-se între cei mai buni elevi”. În acest context, „cunoscând pregătirile frumoase și ambiția de lucru a tinerului absolvent”, senatul bisericesc-scolastic din Șimleu, la 19 august 1904, l-a ales

ca învățător la școala de băieți din Șimleu.²

La 23 iulie 1905 are loc o ședință a senatului bisericesc-scolastic din Șimleu Silvaniei. Cu această ocazie, vicarul Silvaniei, Alimpiu Barboloviciu, care era și președintele senatului scolastic, subliniază activitatea deosebită a tânărului învățător, Simion Oros, pe parcursul anului 1904/1905: „pre lângă portarea morală esemplară, referitor la sfera activității ambelor oficii (cantoral și învățătoresc – n.n.), a desfășurat activitate și diligență laudaveră, ținuta și tractarea dânsului cu pruncii școlari este blândă și umană și dobândindu-și atragerea pruncilor școlari, cu ocaziunea examenului a produs un rezultat îmbucurător și laudaver”. În consecință, propune ca Simion Oros să fie ales definitiv în funcția de cantor-învățător la școala din Șimleu. Senatul aprobă propunerea venerabilului vicar și încredințează prezidiului actul alegerii pentru a fi adus la cunoștință Consistoriului scolastic diecezan, „spre grațioasa aprobare”.³

Încă de la debutul în cariera didactică, Simion Oros desfășoară și o activitate extrașcolară deosebită. Astfel, în anul 1904 a fost ales ca bibliotecar al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, în 1906 ca notar supleant, iar în anul 1909 ca secretar al reuniunii, notar și casier al cercului învățătoresc al tractului Crasna-Valcău. În cadrul adunărilor generale ale reuniunii a susținut conferințele „Rolul reuniunilor întru dezvoltarea culturală a poporului” și „Schițe din trecutul Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni”, apreciate de către participanți.⁴ De asemenea, în cadrul adunărilor cercului Crasna-

Simion Oros (1885-1972)

Valcău a susținut mai multe lecții deschise și următoarele dizertații: „Disciplina școlară” (1905); „Dezvoltarea activității reuniunii învățătoresți” (1908).⁵

La adunarea generală jubiliară din anul 1910, Comitetul central l-a mandatat să elaboreze un istoric al reuniunii, pe care l-a publicat un an mai târziu, o lucrare de referință pentru istoriografia învățământului sălăjean.⁶

Tot în vara anului 1910, ziarul „Gazeta de Duminecă” anunța că Simion Oros, învățător în Șimleu, își serbează cununia, la 11 august 1910, cu domnișoara Maria Glodan.⁷

Un alt domeniu în care a excelat Simion Oros a fost cel a muzicii. Proaspăt numit ca învățător în Șimleu, a înființat „Corul meseriașilor români” din Șimleu, care cânta în cursul serviciului divin în biserica din Șimleu, printre altele, Liturgia lui Dima, câștigându-și prestigiul în fața credincioșilor și intelectualilor șimleuani. Din anul 1907, când

Casina română din Șimleu și-a înființat un cor propriu, Simion Oros a fost ales ca dirijor. În afară de aceasta, a luat parte la mai multe concerte, ca solist sau violonist.⁸

La inițiativa lui Simion Oros ia ființă prima revistă a învățătorimii sălăjene, în anul 1912, sub numele de „Gazeta Învățătorilor”. El trimite mai multor învățători sălăjeni următoarea adresă: „Iubite Frațe/ Din desele convorbiri ce le-am avut cu colegii din Sălaj și din toate părțile țării, totdeauna am ajuns la concluziunea că, până când corpul învățătoresc nu va avea *organul său de publicitate*, învățătorul român tot neorganizat va fi și toate ostenețele noastre puse în serviciul culturii poporului românesc, vor fi zadarnice. Dar din lipsa organizării suferă mult chiar și autoritatea corpului învățătoresc. Astăzi am ajuns că toate breslele muncitorilor din țară (chiar și chelnerii) au organele lor de publicitate, cari le apără interesele față de toți dușmanii. Singurii învățători români din Ungaria stau fără nici un sprijin și fără nicio organizație.

Este datorința noastră a tuturor, ca punând umăr la umăr, să sfârșim cu nepăsările trecutului și să încercăm a pune baza *solidarității* colegiale prin fondarea «Gazetei Învățătorilor», care va apare săptămânal la Șimleu.

Pașii cei mai necesari pentru întruparea acestei idei s-au făcut deja, rămânând numai să formăm un «Comitet de redacție», care să conducă destinele ziarului.

Între cei meniți a ocupa acest post te-am designat și pe D-Ta. Te rog deci, ca pentru consfătuirea intimă ce vor avea-o membrii comitetului de redacție deja designați, să te prezinți negreșit *în ziua de 26 a.c.*, la școala română din Șimleu, ca să nu fim împedecați în lucrările pe mai departe”.

La apelul lui Simion Oros a avut loc o ședință la Șimleu Silvaniei, în data de 26 iulie 1912, la care au participat învățătorii sălăjeni Daniil Graur (Giurtelec), Emil Pocola

(Bocșa), Alexandru Manu (Șoiuș), Dumitru Oros (Marin), Victor Filip (Unimăt) și Ioan P. Lazăr, fost învățător și proprietarul tipografiei „Victoria” din Șimleu. Cu această ocazie, după ce învățătorul Simion Oros prezintă proiectul său editorial, a fost ales un birou, respectiv se constituie Comitetul de redacție al noii reviste, care urma să se numească „Gazeta Învățătorilor”. Daniil Graur a fost ales președinte, Simion Oros secretar de redacție, Ioan P. Lazăr redactor-șef și girant, iar ceilalți învățători membri ai comitetului. În aceste condiții, Comitetul de redacție, „conștuit de datoria sa”, declară în unanimitate înființarea gazetei învățăorești și decide să se ia un împrumut de 3.600 cor., „pentru apariția neconturbată a gazetei”.

Cei șase dascăli fondatori ai revistei „au avut nu numai voință tare, dar și-au pus în joc și la dispoziție salariul de pe un an întreg, numai ca să poată ajuta cauza învățătorilor români și a școlii românești”.

După această ședință decisivă, redacția face apel la toți învățătorii din țară, „mânuitori ai condeiului”, cerându-le sprijinul moral în redactarea revistei, respectiv să trimită materiale pentru publicat.

În Cuvântul-program, care apare în primul număr al revistei, la 6 octombrie 1912, se subliniază scopul revistei, care urma să fie „o copcie puternică între Înaltele guverne bisericești și învățători”.⁹

La începutul anului 1913, venerabilul vicar al Silvaniei, Alimpiu Barboloviciu, se retrage din funcția de președinte al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, locul lui fiind luat de către Simion Oros. În noua sa calitate, organizează și prezidează lucrările adunării generale a reuniunii din anul 1913, care s-au desfășurat în Sala teatrului orașenesc din Șimleu, la data de 10 iulie. Simion Oros deschide lucrările adunării generale „printr-un avântat discurs”, în cadrul căruia face un bilanț al activității reuni-

unii de la ultima adunare generală și „protestează energic în contra tendințelor de a trata și pune în sarcina învățătorului român Sălăgian idei contrare cu trecutul și firea lui”. De asemenea, subliniază că învățătorii sălăjeni erau „cei mai credincioși fii ai bisericei și școlii”, de care se alipesc „cu atâta stimă și iubire”. Vorbește apoi despre drepturile și datorințele învățătorului, despre „Regulamentul disciplinar diecezan”, precum și despre legile școlare. Își exprimă dorința unei depline unități și solidarități a învățătorilor sălăjeni și arată rolul reuniunii „în lupta pentru al nostru bine și drept”.¹⁰

În acest context izbucnea Primul Război Mondial, care a afectat și procesul de învățământ. De asemenea, a fost sistată și activitatea Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni. Simion Oros a îndeplinit funcția de președinte al reuniunii până în anul 1919, când își schimbă denumirea în Asociația Învățătorilor Sălăjeni.

Într-un memoriu pe care Simion Oros îl adresează Resortului (ministerului) Instrucțiunii Publice din cadrul Consiliului Dirigent, datat Cehei, 28 iunie 1919, aflăm că din anul 1916 era învățător-director la școala elementară de stat din Ce-

hei. În respectivul memoriu cerea transferul său pe post de director la școala elementară din Șimleu sau Zalău. Motiva cererea printr-o serie de atestate, subliniind că are 15 ani vechime ca învățător, iar de trei ani era învățător-director în Cehei, „prin urmare am experiența și dexteritatea de a conduce atât administrația, cât și învățământul școlar în ori care școală elementară de stat și cu mai mulți învățători”. Prin atestatul militar dovedește că a fost militar în armata austro-ungară și că nu era mobilizat prin ordinul Consiliului Dirigent din 1919. Numirea sa o cerea în urma concursului și a dispozițiilor luate de către Consiliul Dirigent pentru completarea posturilor de învățători-directori ai școlilor elementare de stat unde învățătorii maghiari au refuzat să depună jurământul de fidelitate față de România Mare. Motivează cererea sa și prin situația familială deosebită, având cinci copii care trebuiau întreținuți și școlarizați, considerând că educația este singura avere pe care le-o poate da: „Ca amplotat (funcționar – n.n.) nu pot să dau copiilor mei altă avere, decât o școală bună. Între împrejurările actuale însă e cu neputință să țin 1-2 copii la școala de la oraș din lipsa celor materiale. Un documînt și acesta, care mă favorizează pentru oraș.”. La final, subliniază și activitatea sa de până atunci pe tărâm didactic și extrașcolar: „În sfârșit trecutul meu, care este bogat în activitate extrașcolară și românească, și binecunoscut publicului românesc, parte ca fost secretar, apoi președintele Reuniunii Învățătorilor Români Sălăgieni, parte ca fondator și redactor al ziarului «Gazeta Învățătorilor», dar mai vârtos ca fost învățător la școala confesională românească din Șimleul Silvani-ei timp de 10 ani”.¹¹

Începând cu data de 1 septembrie 1920, directorul Școlii primare de stat din Șimleu, Petru V. Șireag, fiind transferat în aceeași calitate la Școala primară din Aghireș, Si-

mion Oros a fost numit în funcția de director al școlii din Șimleu.¹² Și în această funcție a desfășurat o activitate prodigioasă. Astfel, în ședința corpului didactic din 30 mai 1921, pe lângă fixarea programului examenelor, Simion Oros susține dizertația intitulată „Personalitatea învățătorului”. De asemenea, în acel an școlar a îndeplinit funcțiile de secretar al Senatului școlar și al Eforiei școlare de ucenici, a fost profesor auxiliar la Școala de ucenici din Șimleu și președinte al Asociației Învățătorilor Sălăjeni, subsecția Șimleu.¹³

Și în anul școlar următor a îndeplinit funcția de secretar al Comitetului școlar și a predat ca profesor auxiliar la Liceul romano-catolic de băieți din Șimleu. A susținut conferințe didactice la întrunirea Cercului cultural în Cehei și Criștelec și o dizertație la adunarea de primăvară a învățătorilor din Șimleu despre „Însemnătatea și folosul muzicei”.¹⁴

În ședința corpului didactic al școlii primare din 17 martie 1924, prezintă colegilor săi actul de numire ca subrevizor școlar de control (inspector școlar) și își ia adio de la ei, în calitate de director. Totodată, îi anunță că Inspectoratul Școlar al Regiunii a II-a Oradea Mare l-a delegat ca director al școlii pe învățătorul Victor Boțan, „pe care îl felicită în noul post, predându-i numai decât scaunul directoral”.¹⁵

Deși a fost numit în funcția de inspector școlar, nu renunță de tot la catedră și predă la nou înființata Școală elementară de comerț din Șimleu, care îl avea ca patron spiritual pe ministrul Instrucțiunii Publice Dr. Constantin Angheliescu.¹⁶

În data de 15 aprilie 1924 vedea lumina tiparului, la Zalău, primul număr al revistei pedagogico-culturală „Școala Noastră”, o adevărată platformă educațională a învățătorimii sălăjene. Printre inițiatorii acestui important proiect editorial de excepție s-a numărat

și inspectorul școlar Simion Oros. Primul redactor al revistei a fost Nicolae Nistor, iar din Comitetul de redacție făceau parte următorii: Ioan Mango, Simion Oros, Grățian Capătă, Emil Pocola și Petru Modreanu. De asemenea, încă de la început, revista avea numeroși colaboratori.

Tot în primul număr, în articolul „Programul nostru” erau anunțate obiectivele revistei: „a) Să strângă rândurile tuturor dascălilor din județ din toate ramurile de învățământ. b) Să stabilească o legătură strânsă între școala normală și între învățătorul care a ieșit din această școală. c) Să dea puțința acestor dascăli să-și publice lucrările de specialitate, lecțiunile practice, observațiunile precum și orice elaborate cu caracter profesional [...]. d) Să îmbrățișeze toate manifestările culturale din județul nostru precum și orice eveniment social ce stă în legătură cu educația mulțimii. e) Să publice dări de seamă asupra operelor pedagogice sau sociale, care apar în literatura noastră și să concretizeze în rezultate concise ideile fundamentale ale articolelor mai importante publicate în marile reviste pedagogice române și străine. f) Să îmbrățișeze trecutul cultural al românilor din Sălaj și să publice orice lucrări care ating acest trecut ca: date istorice asupra evenimentelor mai însemnate, note asupra marilor bărbați, cari au contribuit la ridicarea culturală a județului, precum și scrierea monografiilor tuturor comunelor din județ”.¹⁷

Simion Oros a îndeplinit funcția de inspector școlar doar doi ani, iar în anul școlar 1926/1927 îl regăsim din nou la catedra școlii primare din Șimleu, ca învățător și diriginte al clasei IV mixte, având în clasă 32 elevi. Continuă activitatea școlară și extrașcolară deosebită, după cum aflăm din procesul-verbal al ședinței corpului didactic al școlii primare din data de 14 martie 1927, când se amintește că la ședința Cercului cultural din

13 februarie 1927, care s-a ținut în Pericei, Simion Oros a susținut dizertația intitulată „Predarea cântului în școala primară”.¹⁸

Pe lângă beneficiile pe care le aducea râul Crasna pentru orașul Șimleu Silvaniei, până în momentul regularizării sale a produs nenumărate pagube, prin inundațiile dezastruoase pe care le producea.¹⁹ Din păcate, nici Simion Oros nu a scăpat de aceste calamități naturale, fiind afectat de inundațiile din decembrie 1925 și iunie 1926, în urma cărora adresează un memoriu direct regelui Ferdinand I, prin Comitetul pentru ajutarea sinistraților, la 16 septembrie 1926, în speranța obținerii unui ajutor. Iată ce scrie el: „Maiestate, / Potopul din Decembrie anul trecut și din Iunie a.c. nu m-a cruțat nici pe mine. Înălțimea apei în locuința mea a fost de 1 m (și) 10 cm, iar pagubele ce mi le-a cauzat acest potop în alimente, combustibil, haine, mobile etc. întrec suma de 40 mii lei.

Conziderând că sunt un biet funcționar, fără avere mobilă și imobilă, deci sărac legat pământului;

Conziderând că am o familie numeroasă din 8 membri;

Conziderând că în anul crt. am trei copii în școli secundare, iar doi în școli primare;

Conziderând că îmbrăcămintea lor și providerea cu cărțile necesare reclamă o sumă conziderabilă de bani;

Conziderând că până în prezent nu am beneficiat (de) nici un ajutor din nici o parte nici bănesc, nici în natură;

Vă rog cu profund respect Maiestate, ca se binevoiți a mă împărtăși și pe mine de un ajutor bănesc de 15-20 mii lei, că cel puțin în parte numai se completez lipsurile cauzate de potopul de care fac amintire”.²⁰

La 7 octombrie 1926, Comitetul pentru ajutarea sinistraților din București trimite prefectului județului Sălaj dosarul cu acte pri-

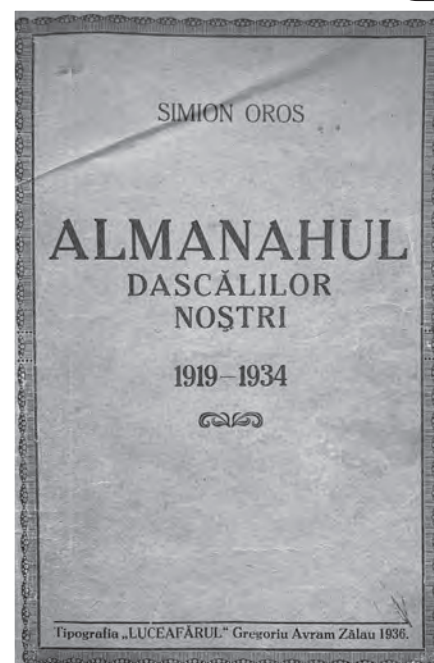
vind daunele suferite de Simion Oros, spre a-l avea în vedere în momentul întocmirii tabelelor de sinistrați din Sălaj.²¹

Daunele suferite sunt certificate și de primarul orașului Șimleu Silvaniei, la cererea lui Simion Oros. Astfel, la 15 februarie 1926, primarul certifică faptul că în urma inundațiilor din decembrie 1925, a suferit o pagubă estimată la 25-30.000 lei. De asemenea, la 5 iulie 1926, certifică faptul că în data de 30 iunie 1926 locuința lui Simion Oros a fost inundată.²²

Cu toate acestea, Simion Oros nu a primit nici un ajutor, după cum reiese și din adresa trimisă prefectului județului Sălaj, la 24 octombrie 1926, în care subliniază că deși a suferit „pagube enorme în cereale, combustibil, - dar cu deosebire în haine și mobile”, înălțimea apei din locuința sa fiind de 1,10 metri, nu a primit nici măcar „acel puțin favor de a primi de la oraș combustibil la preț redus nu l-am avut”. În acest context, îl roagă ca din fondurile pe care le avea la dispoziție pentru ajutarea sinistraților, să-i aprobe un ajutor de 15-20.000 lei, „ca baremi în parte, acum în preajma ernei se mă pot providea cu unele lucruri necesare”.²³

Abia la 5 noiembrie 1926, Prefectura județului Sălaj aprobă suma de numai 2.000 lei pentru Simion Oros, care urma să-i fie plătită din colecta pentru ajutarea sinistraților prin inundație din Sălaj.²⁴

Tot în anul 1926, la 25 iulie, la Șimleu Silvaniei se desfășoară lucrările adunării generale ale Asociației Învățătorilor Români din Sălaj, în urma cărora Simion Oros a fost ales în funcția de președinte, Dumitru Ilea și Ioan Matei – vicepreședinți, D. Alunaru și V. Lobonțiu – secretari, I. Cărpinean – casier. După cum se sublinia într-un articol din ziarul „Meseșul”, forurile școlare județene au încercat o imixtiune în activitatea asociației, încercând să-și impună favoritul, dar totuși

Simion Oros a reușit să câștige alegerile: „Învățătorimea își avea candidatul său (pe Simion Oros – n.n.), oficialitatea pe altul. Presiunea nu a lipsit. Cu toate acestea, punându-se la vot secret alegerea de președinte dl Simion Oros, înv. Director, a fost declarat ca președinte al Secției, ales cu majoritatea absolută a voturilor”.²⁵ Aici regăsim și motivul pentru care a fost înlocuit din funcția de inspector școlar și revenirea sa la catedră.

Călit la școala Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni, al cărei membru era încă din primul an de activitate în învățământ, Simion Oros a desfășurat o activitate prodigioasă în fruntea asociației. Spirit combativ, el a continuat să lupte pentru drepturile învățătorilor sălăjeni, având și o vastă experiență în munca de organizare a activității extrașcolare. În acest context, în viața asociației începe o nouă etapă foarte rodnică, caracterizată printr-o activitate susținută pentru a duce la îndeplinire proiectele propuse în anii anteriori și alte acțiuni impuse de necesitățile vremii.

Simion Oros a condus destinele asociației până în anul 1937, după care se transferă și din postul de director-învățător al Școlii primare din Șimleu Silvaniei, pe aceeași

funcție, la Școala primară din Zalău. Aici va îndeplini funcția de învățător-director până în 1940, precum și pe cea de președinte al Asociației meseriașilor.

După Dictatul de la Viena, din 30 august 1940, a fost mutat la Școala primară din Giurtelecul Șimleului, de unde s-a pensionat, în anul 1948²⁶, odată cu „marea” reformă a învățământului, după model sovietic.

În perioada interbelică a continuat să se dedice și operei scrișe, reușind să elaboreze un alt volum de referință pentru istoria învățământului sălăjean, „Almanahul dascălilor noștri (1919-1934)”, publicat cu mari sacrificii financiare la tipografia „Lucafăru” din Zalău, în anul 1936. De asemenea, a publicat o serie de articole în revistele pedagogice „Școala Noastră” și „Gazeta Învățătorilor”, pe care reușește să o reediteze în anul 1928 (14 numere), iar în anul 1931 încă patru numere.²⁷

La fel ca întreaga elită interbelică, după instaurarea regimului totalitar comunist a fost marginalizat și lăsat într-o nemeritată uitare. Abia în anul 1965, prin decretul nr. 414 din 28 iunie, a fost distins cu titlul de „învățător emerit”.²⁸

A trecut la cele veșnice în data de 5 mai 1972, la venerabila vârstă de 87 ani, fiind înmormântat în Șimleu Silvaniei, pitoreasca urbe de sub Măgura Silvaniei, pe care a iubit-o atât de mult și la a cărei dezvoltare și promovare a contribuit toată viața.

Note:

1 Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (în continuare se va cita S.J.A.N. Sălaj), fond Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni, dosar 88/1905-1916, f. 5

2 Simion Oros, *Memorialul jubiliar al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni (1870-1910)*, Șimleu, 1911, p. 148.

3 S.J.A.N. Sălaj, fond Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni, dosar 88, f. 21.

4 Simion Oros, *op. cit.*, p. 149.

5 *Ibidem*, pp. 93-94.

6 Lucrarea se intitulează *Memorialul jubiliar al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni. 1870-1910* și a apărut la Tipografia „Victoria” din Șimleu Silvaniei, în anul 1911.

7 *Gazeta de Duminecă*, nr. 30, 7 august 1910, p. 6.

8 Simion Oros, *op. cit.*, p. 149.

9 Simion Oros, *Din trecutul dascălimii sălăjene. Înființarea „Gazetei Învățătorilor”*, în *Școala Noastră* (Zalău), nr. 4, aprilie 1937, pp. 125-130.

10 S.J.A.N. Sălaj, fond Reuniunea

Învățătorilor Români Sălăjeni, dosar 4, ff. 202-203.

11 *Ibidem*, dosar 88, f. 64.

12 Idem, fond Revizoratul Școlar Sălaj, dosar 23/1927, f. 22.

13 *Ibidem*, f. 32.

14 *Ibidem*, f. 43.

15 *Ibidem*, f. 49.

16 *Ibidem*, f. 63.

17 *Școala Noastră*, nr. 1-2, 15 aprilie 1924, p. 2.

18 S.J.A.N. Sălaj, fond Revizoratul Școlar Sălaj, dosar 23/1927, ff. 66-67.

19 Vezi, printre altele, Marin Pop, *Regularizarea râului Crasna în zona orașului Șimleu Silvaniei, în perioada interbelică*, în *Caiete Silvane*, nr. 184, mai 2020, pp. 35-40.

20 S.J.A.N. Sălaj, fond Prefectura județului Sălaj. Prefect-administrative, dosar 1662/1926, f. 2

21 *Ibidem*, f. 1.

22 *Ibidem*, ff. 4-5.

23 *Ibidem*, f. 7.

24 *Ibidem*, f. 10.

25 *Meseșul*, nr. 21-22, 31 iulie 1926, pp. 1-2.

26 Cornel Grad, *Personalități ale vieții cultural-naționale sălăjene (1848-1948). Microdicționar selectiv (I)*, în *Limes*, Zalău, nr. 2-3/1998, p. 155.

27 Valentin Dărăban, Doru E. Goron, *Contribuții la istoria presei românești în Sălaj*, în *Acta Musei Porolissensis*, VI, Zalău, 1982, p. 480.

28 Vasile Vetișanu-Mocanu, *Cartea Șimleului*, București, Editura Litera, 1985, pp. 227-228.

Ioan Oros-Podișan, „Fantomele nopții”, Editura „Caiete Silvane”, Colecția Memoria, 2021

Toate animalele și păsările de pradă reprezintă un potențial pericol pentru speciile preferate, doar că acesteaucid pentru a-și asigura supraviețuirea, rareori pentru supremația în grup sau când se simt în pericol. Numai unii oameni fac notă discordantă cu legitățile care guvernează viața:ucid și din ură, gelozie, răzbunare, interese materiale, teribilism, suprimarea unor martori periculoși, datorită stării de ebrietate... și motivațiile ar putea continua. Asta în condițiile în

care omul este dotat cu rațiune superioară, inteligență.

Cartea *Fantomele nopții* aduce în prim-planul povestirilor astfel de specimene umane, care sub protecția întunericului – în speranța că le asigură anonimatul – comit cele mai odioase crime, violuri sau jafuri. În fața acțiunilor violente ale infractorilor, de regulă victimele sunt fără apărare. Această particularitate conferă un grad de pericolozitate sporit criminalității nocturne.

Poliția judiciară și prețioșii săi colaboratori, specialiștii criminaliști, sunt cei chemați să lupte cu acest flagel social periculos, să identifice autorii faptelor și să restabilească ordinea în cetate. O

fac cu dăruire și profesionalism, ca de fiecare dată.

Ioan Oros-Podișan

Jurnal de călătorie (1821-1822) (5)

WESSELÉNYI Miklós - fiul

- fragmente -

17 martie

Am stat acasă până la prânz și i-am scris dragei mele mame, deoarece tocmai pornea un curier către Viena. Am străbătut terasele și grădinile dintre Tuileries și Champs Élysée, însuflețite de mulțimea pestriță. Am prins cel mai frumos timp [posibil] și cea mai blândă atmosferă de primăvară. Deoarece s-a nimerit să fie duminică, pe străzi era un șuvoi nesfârșit și variat de oameni trași la patru ace. Cât de departe de această mirifică priveliște se situează Graben, Prater și Bastei din Viena! Iar în parcul Tuileries, printre valurile de persoane îndreptate către mii și mii de țeluri, stolurile de porumbei ieșiți să se încălzească la soare s-au avântat să se așeze pe crengile copacilor. Iată o antiteză ciudată, oferită de o caracteristică absolut rurală și de viața dintr-o metropolă strălucitoare.

Vivacitatea spirituală a francezilor rezultă și din jocurile copiilor. Fiecare mișcare denotă dexteritatea, focul și iuțeala lor. În general, francezii nu sunt musculoși, dar forța pe care o iradiază din interior le întărește vinele, astfel încât chiar și la bătrânețe posedă mai multă „rasă” și viață decât tinerii altor popoare.

18 martie

Pe rue du Chantre Nro. 18, près la place du Palais Royal [strada Chantre nr.18, în apropierea palatului regal], azi am luat primele lecții de scrimă [de.: fechttering] de la Gomard [apelativul lui A. J. J. Possellier]. Printre elevii săi se numără atâția scrimeri renumiți, încât am socotit potrivit să mă prezint ca începător. Dar nicio clipă nu i s-a părut suspect că, potrivit părerii sale, am priceput foarte repede regulile pe care deja le cunoașteam. Se pare că începătorii de aici sunt foarte dibaci - ori că eu aș fi cel mai neîndemânatic individ din lume. În momentul de față, Gomard este cel mai bun spadasin din Paris.

Seara am fost la „Théâtre Français”. [François-Joseph] Talma, care l-a interpretat pe Regulus din „Sylla” [de V. J. E. de Jouy], m-a încântat. N-aș fi crezut să văd vreodată atâta temeinicie și forță, perfect exprimate în cuvinte și gesturi. A fost de neegalat în scena a treia din primul act, când a contopit înfiorător multitudinea de sensuri din doar două cuvinte: „il vivra” [fr.: (el, Napoleon) „va trăi”]. Monologul din vis și abdicarea au fost de asemenea interpretate cu măiestrie.

19 martie

Am privit statuia regelui Henric al IV-lea de pe Pont-Neuf cu o strașnică spaimă. Ce individ extraordinar și,

totodată, un rege cu o gândire umană și bărbăție în fapte, ce amintire binecuvântată, demnă de respect, cu atât mai mult cu cât arareori o întâlnim. Am mers la Musée Royal du Luxembourg. Aici sunt expuse doar operele pictorilor francezi contemporani. [Urmează descrierea expozițiilor.]

Am mai vizitat [cuștile cu] animale, nu prea numeroase, dar aranjate cu pricepere, din Jardin des Plantes. Într-un colț al grădinii botanice, am citit această inscripție cinică: „Culture des plantes medicinales pour les pauvres malades.” [Cultivarea plantelor medicinale pentru sărmanii bolnavi (cei fără bani).]

Am vizitat „Père la Chaise” [Urmează descrierea cimitirului.]

Cea de-a doua lecție din bazinul acoperit.

[Masă de prânz în compania lui Széchenyi, Stürmer, Sardagna, Merveld și Binderrel, servită la Restaurantul Robert.]

Seara ne-am dus la „Société des belles lettres” (Societatea Literară). Mai întâi, au citit despre cruciade din istoria lui Michot, apoi a urmat o comunicare smintită, și mai plictisitoare, despre Lună și planete.

20 martie

Ne-am dus până la Saint Denis. Vechea biserică, demnă de toată stima, a fost puternic deteriorată în timpul revoluției. Oasele tuturor regilor înhumați aici au fost aruncate; acum se lucrează în ritm alert la refacerea templului. O bună parte a pietrelor funerare (cărute la Paris în timpul revoltei populare) au fost aduse înapoi și puse la loc. Osemintele risipite au fost strânse, dar, cum n-a fost cu putință să le aleagă, le-au așezat într-un cavou comun. Singurul iertat de iureșul acelor vremuri pline de mânie a fost [mareșalul] Turenne (mort în 1675). Gloata i-a dus trupul la Dôme des Invalides, unde a rămas până în ziua de azi. Saint Denis a

fost destinat de Napoleon ca loc de veci pentru el și dinastia sa. Poarta de metal menită accesului este zidită acum. Ludovic al XVI-lea, Marie Antoinette și prințul Berry încă n-au monumente funerare.

La „*Theâtre Français*” l-am admirat pe Talma în „*Oedip*”. Nu a jucat chiar atât de strălucit ca în „*Sylla*”. Domnișoara Gros a fost la fel de bună în interpretarea Iocastei, ca și în cea a Valeriei. „*La femme jugée et partie*” este o comedie savuroasă. Domnișoara Mars este frumoasă și accentuează perfect replicile. Domnul Carignan este un comediant excepțional.

21 martie

Am mers „*à la chambre des députés*”. Girardin, Beauséjour și Michin au cuvântat prelung. De pe locul său, Courcelle a întrerupt într-un mod foarte grosolan raportul ministrului de interne Corbieres și a fost apostrofat. Ca moral, stânga este mai puternică, dar e mult mai slabă numeric, deoarece ca proporție e doar jumătate din cât e dreapta. Marile divergențe nu sunt provocate atât de principii cât de interesele diferite. Cred că foarte puțini sunt cu adevărat motivați de iubirea curată, adevărată, altruistă de patrie. Ei luptă unii împotriva celorlalți din dorința de a se plasa în lumina reflectoarelor, de a dobândi ocazii favorabile și [cât mai multă] influență, de a accede la putere, în posturi înalte, cu o încrâncenare care, dacă privim soarta Franței, nu va rămâne fără urmări cât se poate de triste.

Am luat prânzul împreună cu Széchenyi la baronul Vincent, ambasadorul austriac. Au mai fost acolo Stürmer, Barbier, Merveldt și Boul. Toți acești diplomați sunt odios de ultraroyalști. Stürmer nu îndrăznește să-l frecventeze pe Pangrati, deoarece acolo vin și liberalii și se teme să nu-și întineze urechile. Binder susține că, după dizolvarea actualii sesiuni a Camerei, mai mulți politicieni de stânga vor fi închiși. Acesta ar fi cel mai sigur mod de a asigura stabilitatea tronului în vremurile de acum, când totul este tumultuos și zburcumat.

Am fost la „*Théâtre de la Porte St. Martin*”. S-a jucat „*La chaste Suzanne*”...

22 martie

M-am dus în Malmaison. Când am trecut de Barrière, am întrebat un om care stătea acolo, dacă acesta este drumul bun către Malmaison. A răspuns afirmativ, așa că ne-am dus mai departe. Dar n-am făcut mai mult de câteva sute de pași, când am auzit un strigăt, m-am oprit și am văzut că francezul fugea mai să-și piardă suflarea, ca să ne spună: crede că n-a înțeles exact și că ne-a îndrumat greșit. Acest gest de politețe, ieșit din comun, m-a uimit și, când i-am destăinuit aceasta vizitiului, el mi-a spus: „*Mais savez vous Monsieur ce qu'il aurait dit si vous lui auriez donné quelque chose? Il irait boire avec un ami et dirait: c'est un bon bougre qui m'a donné cela, mais je veux parier qu'il n'est pas français!*” [fr.: Dar știți, domnule, ce-ar fi spus dacă i-ați fi dat ceva? Ar fi mers să bea cu un prieten și să-i spună: am întâlnit un ticălos de treabă care mi-a dat bacșișul, dar pariez pe ce vreți că nu era francez!”]

Regiunea de până la Malmaison e încântătoare. Priveliștea Senei, a insulișelor cochete și a malurilor

desăvârșite este picturală. În această parte, mai ales la Nanterre, mai multe hectare au fost cultivate cutrandafiri, îngrădiți cu grijă și tunși ca niște garduri vii. Probabil că oferă o priveliște minunată când înfloresc. Niciunde n-am văzut semănături mai frumoase decât cele de aici, dar pământurile sunt divizate în parcele mici și cultivate ca niște grădini.

Malmaison este foarte interesant. Acum aparține lui Eugène Beauharnais, prinț de Leuchtenberg. N-a rămas nimic din vechea strălucire și pompă. Mai multe lucruri au fost vândute, și mai multe au fost distruse de mâinile dușmanilor, însă totul a rămas ca atunci când aici au locuit Joséphine și Napoleon. M-au impresionat puternic mica bibliotecă și biroul lui Napoleon. [Urmează descrierea.] La Malmaison, omul uită pentru câteva clipe de călăia epocă a Bourbonilor din prezent. Aici dai peste tot de chipul lui Napoleon, iar bătrânii slujitori din castel au scris pretutindeni pe pereți, cu cretă sau cu cărbune, străvechiul și entuziasmantul: „*Vive l'Empereur!*”.

Grădina este mare, frumoasă, bogată în arbori exotici.

După bătălia de la Waterloo, Napoleon a petrecut patru zile la Malmaison. Prusacii, care au sosit la puțin timp după plecarea sa, s-au apucat să sfarme tot, ca niște vandali. Lângă unul dintre birouri, se află și azi modelul unui vas de luptă, distrus de mâinile lor.

Din Malmaison, m-am dus cu caleașca în Saint-Cloud pe „*Chemin de l'Empereur*”. [Urmează descrierea.] Castelul este într-adevăr unul demn de un rege. Mobila, în bună parte, este nouă, mai somptuoasă decât ar cere bunul gust. Dar priveliștea din ferestrele către Paris și Sena este maiestuos de frumoasă. Într-una din camerele prințesei de Angoulême (Marie Thérèse de France, fata lui Ludovic al XVI-lea și a Mariei Antoinette) o pictură reprezintă entuziasmul cu care a fost primită împărăteasa Maria Terezia la Bratislava de către Dietă.

După această mică excursie, am revenit după-masă și am mânat direct la „*salle d'armes*”. Aici am exersat prima dată „*au mûr*” [la perete]. Astăzi am umblat atât de mult și scria m-a înfierbântat atât de tare, încât la prânz am băut o întregă sticlă de șampanie – ceea ce nu s-a întâmplat nici prima, nici ultima dată. Pot bea mai multe butelii fără să mă îmbăt.

23 martie

Am mers la bazinul de înot. Astăzi am primit cea de-a patra lecție și lucrurile nu prea au mers ca pe roate. Am luat prânzul împreună cu Széchenyi în [restaurantul] „*Rocher du cancale*”. Aici se găsesc cei mai buni pești din mare sau de apă dulce. Din 24 în 24 de ore, se aduce marfă proaspătă din toate colțurile oceanului. Dintre speciile marine, cei mai buni sunt turbó și sole, au un gust deosebit, iar mâncarea cu morue am udat-o cu un vin de Tisane extraordinar.

Traducere de GYÖRFI-DEÁK György

Textul original e accesibil pe internet:

<http://mek.oszk.hu/09200/09257/09257.htm>

Laurențiu-
Ștefan
SZEMKOVICS

Ordinul „Coroana României”

acordat în 1922 lui Bedö Béla, prim-pretor la Jibou

Urmare a raportului ministrului Afacerilor Străine, cancelar al Ordinilor, nr. 50.543, regele Ferdinand I semnează la Sinaia, în 9 noiembrie 1922, decretul nr. 4.668 (aflat la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe – Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 244/1922), prin care acorda lui Bedö Béla, prim-pretor la Jibou, precum și altora, Ordinul „Coroana României” în gradul de Cavaler. Decretul de mai sus a fost publicat în „Monitorul Oficial” nr. 184 din 23 noiembrie 1922, p. 8569.

Prezentăm, apelând la sigilografie și la faleristică, descrierea decorației, precum și reproducerile grafice preluate de la Muzeul Jandarmeriei Române.

Ordinul „Coroana României” a fost instituit prin legea nr. 1.244 din 10 mai 1881, în memoria proclamării regatului, cu scopul de a recompensa serviciile aduse statului.

Conform Regulamentului pentru punerea în aplicare a legii relativă la instituirea Ordinului „Coroana României” (Decretul nr. 3.506 din 11 octombrie 1906, aflat, în copie, la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe – Cancelaria Ordinilor*, dosar nr. 642), Ordinul „Coroana României” în gradul de Cavaler se prezintă sub forma unei cruci de Malta, cu diametrul de 40 mm, smălțuită roșu, cu marginea de smalț alb. Pe avers, în centrul crucii, într-un medalion rotund, smălțuit roșu, se află coroana regală, de oțel, ce se termină printr-un glob, pe care este așezată crucea „Trecerea Dunării”. Medalionul este înconjurat de o bordură, smălțuită alb, pe care s-a scris: * **PRIN NOI ÎNȘINE * 14 MARTIE 1881**. Pe revers, într-un medalion asemănător cu cel de pe avers, s-a scris pe un singur rând: **10 MAIU** (data încoronării). Împrejur, în bordura albă: * **1866 * 1877 * 1881** (datele urcării pe tron, proclamării Independenței și proclamării regatului). Cifra regală, dintre brațele crucii, ca și montura crucii, sunt de argint pentru Cavaleri. De cruce atârână, printr-un inel, panglica moară de culoare albastru-închis ce are, pe fiecare margine, câte o dungă de culoarea oțelului, lată de 6 mm. Panglica la Cavaleri era lată de 35 mm și lungă, în partea aparentă, de 50 mm. Crucea „Trecerea Dunării”, așezată în vârful coroanei regale de oțel, a fost instituită în 1878 („Monitorul Oficial” nr. 68 din 1878) și a fost destinată militarilor și civililor care au luat parte la operațiunile din dreapta Dunării, în timpul Războiului de Independență.

Ordinul „Coroana României” în grad de Cavaler, model 1881 (avers și revers).
Sursa: Muzeul Jandarmeriei Române.

Carmen Secere

//cădere//

îmi leg ochii cu pânză
/spăl frica/

căderea frânge aerul
piatra nu se potrivește

sub apă întrec măsura
genunchii rezistă

fără să-mi pese
urc triumfător

pe acoperiș

//jucării cu gheare//

aproape de capcane
totul pare adevărat

nuferii au dispărut
/știu cine nu sunt/

e sezonul castorilor
/strecor apele
negre/

cumpăr jucării
cu gheare

//pantaloni cu vipușcă//

metroul vine rar
stâlpul de beton e albastru
/cer care-a iubit
până s-a frânt/

dependența devine mai agresivă
decât anul trecut
/codul de identificare
este încă un fals în declarație/

monitoarele cresc dureri pixelate
/câtă vreme va mai fi ciudat
între noi/

degetele mele sunt
zece vicii
inventez o sărbătoare națională
patriotismul îmbracă pantaloni
cu vipușcă

//3- 2- 1//

adorm pangolini
îndrăgostiți

lucrurile nerezolvate
devin crize

pacea trezește o armă
/refuz să plătesc
răscumpărări/

rațiune sau vanitate
gloanțele s-au scumpit

promisiunea
este un scop

3- 2- 1
astăzi fugim
împreună

Parodie de Lucian Perța

Carmen Secere

//cădere//

mi-am dat jos ochelarii
/și sunt **aproape fericită*** acum/

din motive varii
m-am abătut de pe al poeziei drum

nu mai mi-e frică
de ale consacării suișuri

dar nu întrec măsura
și nu mă mai urc, să nu cad,

pe acoperișuri!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac referire la titluri de volume ale autoarei.

Diana Zlate

Mai bine mă învârt în caruselul din prater și cred

Sunt o poetă malefică tot ce scriu
se preschimbă în cenușa timpului în care
bunicul meu a luptat pentru rege

mă scui pă generația tânără care pune pe listă
ce vrea de la viață într-un excel îndoielnic din punc-
tul meu de vedere

de-ar simți lumea care fâlfâie steagul patriei fără des-
tinație
că totul e atât de strâmt
încât încape într-un protest de după amiază

mă uit la mascotele care își fac de cap
și vând baloane umplute cu aerul fiecăruia dintre noi
plămâni mei nu valorează
plămâni tăi sunt jucați la ruleta comunitară

cine mai adună toți anii care
curg la jocuri mecanice și nimeni nu pricepe încotro
se duc

mai bine mă învârt în caruselul din prater și cred

Azi simt și răzbat

Sunt dispusă să lupt cu tot ce mi se împotrivesc
mi-am construit acest ring în care ajunge
ce am pierdut de la momentul în care luam notițe pe
caiete studentești
până la ultima internare într-o clinică de lux

aula universității era tot un fel de ring impregnat cu
memoria maștrilor mei
dacă ar vedea ei generația în care totul stă scris
într-un telefon fără fir

să ridice mâna cine simte cum foșnește o foaie și știe
că ridul nu e decât o altă înfățișare a ta
într-un răsărit mai înțelept

că toate hainele vorbitoare de altădată ajung acolo
unde e mai multă nevoie de ele

cândva eram doar o femeie atrăgătoare
azi simt și răzbat

Dor

Mi-e dor de povestea noastră încă nespusă și netrăită

sunt atât de prinsă în ea
încât încep fiecare dimineață așteptând-o

ești singura așteptare care nu mă obosește

uit ani întregi din viață
dar păstrez cu sfințenie o clipă care mi-a răvășit su-
fletul

cândva aș fi fost mai ușor de iubit
azi sunt femeia nebună pentru care o promisiune fă-
cută în grabă
ține loc de iubire

Am rămas datoare

Am rămas datoare
să mă iau la trântă cu inteligența artificială în crate-
rul acesta
pe care ni l-am săpat singuri
și care nu e decât o planetă fără inimă

E noapte învelită în piele de lup

E noapte învelită în piele de lup dar eu încă adun
frunze
am nevoie de pansamente sterile

dacă nu s-a întâmplat ieri nu înseamnă
că nu voi încerca mâine
e atât de frumoasă lumea pe care o tot presupun

aștept acest tatuaj care vorbește în locul meu
mai bine o gură în formă de linie decât una neîm-
blânzită ai fi zis

așa desenează cezara
un cerc și o linie cu două găuri în loc de ochi
până și ea știe că doar gaura din ochi rămâne

tu încă scrijelești tatuaje în coasta mestecănelui
eu încă aștept

Lucia Bibarț

Ochii cearcănelor mele

Toamna asta
nucile au rămas închise-n cochilii,
precum într-o cămașă neagră de forță.
Ca-ntr-o naștere neterminată
au rămas nucile.
Și cearcănele ochilor mei
s-au adâncit protector peste ele.
Sub talpa bocancilor trecători,
miezul alb și ocră, cu fibrele lor filigranate,
a împroșcat trotuarul.
Forme dumnezeiesc
de perfecte
s-au spart, iar
gustul lor hrănitor s-a împrăștiat
pe limba privitorilor.
S-au despiciat sinucigaș nucile,
au crăpat
încercând să se nască,
iar drumul s-a umplut de avortoni
Negri.
Strigătul mut prins în coaja-căuș
le trece din naștere
în moarte.

Dincolo de fașă,
vii le rămân doar ochii.
Ochii cearcănelor mele.

Mă sprijin

Mă sprijin de îmbrățișarea ta
Ca pasărea de aer.
Nu-ndrăznesc să te inspir,
nici să te calc.
Suspendată între nestâlpenia ta
și invazia turcoaz din mine,

inconsistentă ca sprijinirea mea,
învăț să te respir...

Oare

Oare dacă aș fi,
ai putea transforma
prezența mea
în poezia
neprezenței mele?

„...atunci, ia-ți cafeaua, așază-te în inima mea și povestește”

Ce dorești să mai știi, domnul meu?
Tu nu simți cât de devreme,
surprinzător,
m-am așezat în inima ta?
Nu simți ce aromă plăcută
are cafeaua impregnată cu locuirea mea în tine?
Nu simți
cât de necuprinzătoare am devenit
și cum ți-am ocupat,
fără luptă, fără o minimă rezistență,
tot spațiul vital?
Cum m-am insinuat
ca fumul de frunză arsă toamna,
în toată pădurea sufletului tău?
că te cuceresc, pas cu pas,
în toate fibrele și în toți atomii ce credeai că sunt
doar ai tăi.
Că participi la invazia mea prietenoasă,
dorită, care nu ia niciodată, ci
se predă, cunoaște, răspunde, aprinde...

Dar... sunt gata de poveste! –
ca o Șeherezadă. Doar
să-mi iau cafeaua
și apoi să mă reaşez în inima ta.

Traian Parva Săsărman

Țărani bătrâni

Bătrânii mei curg astăzi printre ploii
 Au nouăzeci sau nouăzecișidoi,
 Ne tot iubesc din secolul trecut.
 De-acu' suntem bătrâni și noi. Și ne-a durut
 Dragostea veche de țărani-părinți
 Șezând. Rugând. Lângă bătrâna strană. Printre sfinți.
 Sunt buni creștini. Demult nu mai au eu.
 Eul părinților-țărani e Dumnezeu.
 Și roata vremii s-a întors prin țintirim.
 Foșnește coasa. Și cântul ei sublim.
 De sub trifoi și până-n stol de stele
 Binecuvântă, Doamne, oale și ulcele!
 Ei pot fi tineri. Noi suntem bătrâni.
 Veniți, prieteni, e ceas de sărbătoare la români!
 Să ne-nchinăm și să-i iubim mereu
 Ei sunt potir de lut. Olar e Dumnezeu.

Poem pentru primăvara aceasta

Mereu
 Când plec de sub tâmpla muntelui
 Spre altă tâmplă
 Pare-se că
 Lalelele coboară privirea
 Asupra drumurilor mele
 Cele smălțuite cu gropi colorate
 Ca-ntr-un basm cu urma cerbului
 Cel cu coarne de argint.
 Când
 După un timp de cremene
 Revin
 Sub tâmpla Crestei
 Pare-se că
 Florile acelea
 Colorate cu nume de filme franțuzești
 Ridică podoabele privirilor tale
 Înspre potecile sufletului meu.

(Poeme din volumul *Ruguri de toamnă*, Editura Carminis, Pitești, 2019)

„Sorsok, belső tájak/ Destine, peisaje interioare”, Somogyi Vengli Judith

La Editura „Caiete Silvane”, cu sprijinul Consiliului Județean Sălaj, Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Consiliului Local și Primăriei comunei Nușfalău, a apărut cartea „Sorsok, belső tájak”/ „Destine, peisaje interioare” semnată de Somogyi Vengli Judith.

Redactorul cărții și semnatarul prefeței: Vicsai Zsolt. Ilustrația copertei, după un tablou de Vári Váncza Edith.

Autoarea s-a născut la data de 2 septembrie 1960, la Nușfalău. Din anul 1990 este bibliotecar comunal în satul natal. Conservarea și promovarea valorilor culturale, ale obiceiurilor locale și nu numai au determinat-o ca în anul 2007 să înființeze formația de dansuri

populare „Vadrózsák”, iar doi ani mai târziu, trupa de teatru „LS Thalia”. Cu ambele a obținut rezultate notabile.

„Am crescut și am îmbătrânit printre cărți – o situație privilegiată. Volumul *Sorsok, belső tájak* (Destine, peisaje interioare) cuprinde nuvele despre problemele economice, sociale și morale ale omului, lupta dintre sentiment-rațiune-mândrie, interacțiunea și interdependența dintre om și natură. Recomand această carte tuturor celor care cu bună sau rea voință mi-au intersectat drumul în viață”. (Somogyi Vengli Judith)

„Povestea copilei care și-a pierdut părinții într-un accident nefericit de circulație, al adultului sufocat de boli, de necazuri, ale fetelor care ori suferă de lipsa tatălui, ori încearcă să se descurce în ciuda abuzurilor familiale, sunt narațiuni care prin tehnici clasice sau prin metode simbo-

lic-alegorice mărturisesc prezența vitală și benefică a energiilor divine”. (Vicsai Zsolt)

www.culturasalaj.ro
 www.edituracaietesilvane.ro

Filmografiile Simonei

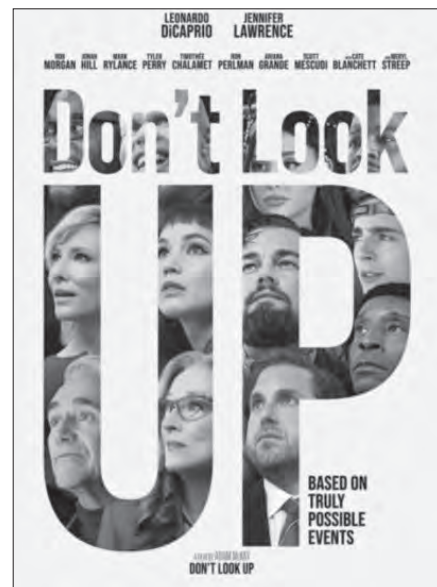
Don't Look Up (2021)

Simona ARDELEAN

Poate cel mai controversat film lansat în ultima perioadă, *Don't Look Up* (2021) reunește o pleiadă de nume sonore (cinci câștigători de Oscar și doi nominalizați la același premiu). Leonardo DiCaprio joacă rolul unui om de știință, dr. Randall Mindy, care alături de asistenta sa, o doctorandă în astronomie originală și dezinvoltă, Jennifer Lawrence (Kate Dibiasky), descoperă o cometă care traversează sistemul nostru solar și care se află pe cursul de coliziune cu Pământul. Premisa este apocaliptică, dar nu acest aspect face filmul neapărat interesant. Interesant nu-l face nici faptul că descoperirea e făcută pe pământ american, de unde ne așteptăm, după scenariul peliculelor din această categorie, să iasă la suprafață un singur posibil erou care să salveze omenirea, și nici faptul că acest scenariu SF e proiectat pe fundalul unei Americi teoretic progresiste și moderne în care președintele e o femeie (excepționala Meryl Streep). Toate aceste variațiuni tematice fac parte din țesătura cu care spectatorii de filme SF contemporane s-au obișnuit. Ceea ce-l face să puncteze la capitolul originalitate este reacția pe care această cometă o stârnește ficțional la nivelul populației și al celor care, teoretic, le conduc destinele.

Ne-am obișnuit în ultimii ani de pandemie să auzim mai la tot pasul expresia *societate polarizată*. Ei bine, acesta este atât punctul de fugă al filmului, cât și reacția ulterioară pe care – după vizionare – o generează. Consensul pare să fi ieșit în ultima perioadă din firea lucrurilor, iar opiniile se așază mai ales acum în extreme dure-roase într-o analiză socială. Mulțitudinea de surse de informare și

relativizarea credibilității lor ițește fenomenul de angoasă, tocmai pentru că atacă zonele sensibile ale răspunsului emoțional. Cu acesta se lucrează și-n neuromarketing și-n jurnalism, dar și-n politică. Cu toate că proiecția impactului cometei lasă locuitorilor Pământului doar vreo șase luni de trăit, nimeni nu pare, la început, să înțeleagă consecințele care derivă din aceasta. Într-o lume superficială, în care Președintele e mai preocupat de imaginea sa (geanta Birkin, nenumăratele poze cu vedete, asocierea cu giganții tech, ascunderea micilor scandaluri personale și intime care i-ar putea submina cariera), în care giganții tech își pregătesc exodul planetar, obsedați de un progres al civilizației pe care o controlează prin culegerea de date, iar populația tresaltă de câte ori pe rețelele de socializare există noduri de alimentare energetică, în care viața personală (cosmetizată și urmând rețete de marketing clasice) a unei cântărețe (Riley Bina interpretată de Ariana Grande) este mai importantă decât extincția planetară, oamenilor de știință nu le mai rămâne decât să adapteze modul în care comunică informații vitale. Prezenți într-un show televizat, în care gazdă este Brie (Cate Blanchett), cei doi par incomozi și alarmați pentru că le lipsește antrenamentul mediatic (*cum spui contează mai mult decât ceea ce spui*). Din oameni de știință, ei devin, invariabil, personaje. Tocmai de aceea, filmul are evidente note de satiră politică și socială și pune oarecum în fața spectatorilor o oglindă a lumii în care trăim. Poate chiar acest incomod pe care-l prezintă în tușe hilare este ceea ce-l face în egală măsură iritant, subtil și absurd.

Based on truly possible events (bazat pe evenimente cu adevărat posibile) este tag-line-ul peliculei și deschide o serie interpretativă a consecințelor sugerate de întâlnirea cu cometa, într-un spațiu al metaforicului pe care cei mai mulți dintre critici și privitori l-au identificat ca pe o intenție de a portretiza dezinteresul general vizavi de încălzirea globală. Cu toate acestea, reacțiile populației care se împarte în cele două tabere (a celor care privesc în sus pentru a observa cu ochiul liber cometa) și a celor care privesc în jos ascultând îndemnul de a nu se lăsa manipulați de cei care vor doar să sădească frica, s-ar putea, la o adică, aplica și pandemiei pe care o traversăm. În funcție de alegerea interpretativă, filmul se poate dovedi un prilej de meditație sau doar o analiză a unei forțate și sarcastice încercări de conștientizare a unei probleme mai ample cu care ne confruntăm. Oricum ar fi, fie și pentru controversa pe care a iscat-o ori pentru simbolurile care plutesc practic în aer (precum vițelul de aur) din final, filmul merită vizionat.

Daniel MUREȘAN

Cosmograf – Rattrapante

Devreme sau târziu? O întrebare privind trecerea timpului, care stă în nimeni și stă în toate. Stă în iubire, în speranță, în voință sau durere. Îl văd pe mare, în munți, în zare. Trebuie doar să-l strâng în brațe când mă întâlnesc cu el.

Dar oare când e timpul potrivit? Cum să fac să nu transform mai târziu în prea târziu? Călătoresc în timp, îmi pun întrebări și aștept răspunsurile de la ceasul meu lăuntric. Trăiri, sentimente, emoții. Toate trebuie să se întâmple azi, pentru că ieri a plecat, e doar o amintire. Iar mâine e incert. Azi trebuie să iau viața în brațe și să o trăiesc cu intensitate.

Robin Armstrong este expert în ceasuri mecanice, iar pe coperta discului spunea: „Idea albumului mi-a fost inspirată de munca mea cu ceasurile mecanice. *Rattrapante* este un cuvânt francez care derivă din «rattraper» și înseamnă «a prinde din urmă sau a recaptura». Un cronograf *Rattrapante* poate cronometra simultan două evenimente – un timp parțial și un timp final. A fost metafora perfectă pentru propria noastră interacțiune cu timpul”.

Mai sunt critici ce îl asemeiează pe Robin cu *Pink Floyd* sau *Porcupine Tree*. Eu spun că s-a trecut de ceva vreme de etapa aceea, ultimele albume *Cosmograf* au o amprentă cât se poate de personală. *Rattrapante* este construit cu chitara dominantă, acompaniată de intensitatea tobelor. Magia melodiilor atrage neașteptat spre narațiune, o saga a timpului. Un vârtej melancolic te lasă fără suflare, chiar dacă uneori cobori în adâncimi ascunse, pline foc și adrenalină. Toate piesele se leagă printr-o poveste mitică, aparent blestemată spre nemurire. Timpul prinde totul din zbor, ducându-mă spre frumusețea vieții. Tristețe, nuanțe de întuneric și lumină, totul ancorat în sufletul omului.

Muzica netedă și catifelată a maturizat trupa asemenea unui vin roșu de calitate. Solo-urile de chitară mă aruncă într-o călătorie captivantă, lăsându-mi imaginația să zburde într-o sinergie a sunetelor.

În muzica progresivă nu există album perfect, toți muzicienii dorind să creeze ceva mai impresionant. Azi vreau să mă opresc aici și să ascult *Cosmograf*. Pur și simplu vreau asta!

Tracklist:

1. In 1985 (12:43)
2. Rattrapante (09:42)
3. I Stick To You (06:49)
4. Memories Lie (08:27)
5. Time Will Flow (12:42)

Gravity Dream Music 2021

Discografie *Cosmograf*:

- * End of Ecclesia (2009)
- * When Age Has Done Its Duty (2011)
- * The Man Left In Space (2013)
- * Capacitor (2014)
- * The Unreasonable Silence (2016)
- * The Hay-Man Dreams (2017)
- * Mind over Depth (2019)
- * Rattrapante (2021)

Componentă *Cosmograf*:

- * Robin Armstrong – voce, chitară, clape, bass
- * Chrissy Mostyn – voce (I Stick To You)
- * Kyle Fenton – tobe, backing vocals

Ioan BUNTA

Shakespeare – sonete

Termenul *sonet* este derivat din cuvântul provençal *sonnet* și din cuvântul italian *sonetto*, amândouă însemnând cântecel. Începând cu secolul al XIII-lea a ajuns să semnifice un poem cu formă fixă de paisprezece versuri care respectă o schemă de rimă foarte precisă și o structură logică. Sonetul italian, reprezentat de Francesco Petrarca (1304-1374) constă dintr-o octavă, având structura a-b-b-a, b-a-a-b și un sextet (două terține). Sonetul englezesc are structura a-b-a-b, c-d-c-d, e-f-e-f, g-g, respectiv trei strofe de câte patru versuri, care, de obicei, prezintă o concluzie sau un concept. În literatura română sonetul a fost introdus de Gheorghe Asachi și dus la culme de Mihai Eminescu, care folosea sonetul italian petrarchist.

Sonetul italian este articulat în două catrene, separate de două terține în punctul de inflexiune numit voltă. Sonetul englez este mai flexibil, el se articulează în trei catrene și un distih final. Finalul poate fi un paradox, o confirmare, sau o negare a ideilor din catrene. Sonetul englez îi are ca reprezentanți pe Sir Philip Sidney, Michael Prynnton, Samuel Daniel și William Shakespeare.

Shakespeare a publicat 154 de sonete, în anul 1609, sub îngrijirea editorului său, Thomas Thrope. Rămâne o enigmă cine este misteriosul „Mr. W. H” din dedicație, Henry Whriothesley sau William Herbert – conte de Pembroke și nepot al celui care a declanșat moda sonetului în Anglia, Philip Sidney – sau William Himself (William însuși), cum sugerează dl profesor Adrian Papahagi în studiul recent apărut¹.

Primele 126 de sonete sunt dedicate unui tânăr, Prietenul său, a cărui frumusețe e o minune a naturii. El inspiră poetului nu numai versuri de admirație, ci și gândul amar al trecerii timpului. De aceea își îndeamnă Prietenul să se căsătorească spre a avea copii, care să moștenească și să perpetueze acest dar.

Sonetele 127-152 sunt adresate unei femei, „Doamna brună” (*Dark Lady*), care era plină de viață și foarte convingătoare. Ea este femeia care l-a vrăjit pe poet cu frumusețea ei și a declanșat în el o „*patimă violentă*”². Sonetele din acest ciclu sunt o adevărată radiografie a unui suflet chinuit. Femeia a pătruns în ființa sa și nu se poate elibera de ea, deși este conștient de acest fapt: „*Smintit când hăituit e și când pradă...*” (Sonetul 129 – G. Tomozei).

Sonetele 153-154 sunt două epigrame moderne inspirate din cartea a 9-a a poetului grec Marianos (sec. V e.n.). Există o mare unitate a acestor 154 de poezii, dincolo de diferențele dintre ele. Această uni-

tate se datorează unor elemente predominante cum ar fi: dragostea, frumosul, natura, universul – toate găsindu-și o formă artistică de înaltă valoare. Aceste elemente leagă sonetele între ele dându-le o unitate evidentă, despre care vorbeam mai înainte.

Nota dominantă a sonetelor este coerența lor internă, realizată printr-o diversitate stilistică, ce atinge de cele mai multe ori perfecțiunea.

Ele au o forță a expresiei, o profunzime filozofică, dar și o muzicalitate a versurilor. Acea forță a expresiei este pusă în valoare de unele imagini artistice (pictural-artistice). Cu alte cuvinte, sonetele sunt, de fapt, niște picturi în cuvinte, formând împreună o frumoasă galerie de artă. Imaginația poetului creează o lume reală și, în același timp, plină de mister, unde elementele abstracte devin puncte vizuale de referință. Este vorba de originea comună a poeziei și picturii. Deși domeniul poeziei este cel al cuvintelor, și nu al culorii, genialele sonete sunt niște „picturi scrise”. Gândirea în imagini, cum spune M. Eminescu (*Cu gândiri și cu imagini/ Înnegrit-am multe pagini*), sau, cu alte cuvinte, „gândirea picturală” domină subconștientul nostru, fiind un mod de a ne reprezenta lumea înconjurătoare. Limbajul copiilor este prin excelență „pictural”, cărțile lor fiind pline cu ilustrații de o mare forță emoțională. Imaginile din sonetele lui Shakespeare sunt universale și anticipează legile culorii și formele din viitoarele școli și curente de pictură.

În sonetul 24, poetul vorbește de arta măiestriei sale „ca pictor”, autor al unor picturi în cuvinte: „*Zicându-mi pictor. Ochiul mi-a pictat/ Splendoarea ta pe-al inimii perete;/ Portretu-n trupul meu l-a înrămat./ Și-o perspectivă ne-ntrecută-i dete*” (Sonetul 24 – T. Boșca).

În puterea de imaginație a lui Shakespeare, oceanul, ca forță a sentimentelor, își sparge valurile de țărnamul uman. Anotimpurile devin astfel simboluri în jocul ciclic și etern al dragostei; jocul anotimpurilor în Sonetul 5 aduce cu sine o atmosferă de regret tăcut: „*Frumosu-i nins, pustiul tot mai mare*” (Sonetul 5 – N. C. și D. Grigorescu).

În Sonetul 28, sonetul nopții, zilei și stelelor, se respectă regulile de bază ale clarobscurului³, așa cum au fost formulate de Leonardo da Vinci în al său „Tratat despre pictură”⁴. În Sonetul 33 este o metaforă în care poetul folosește perspectiva ca tehnică picturală. Astfel, soarele, muntele, pajiștile formează triunghiul unei frumoase perspective: „*Văzui adesea slava dimineții,/ Cu ochi de rege piscuri mângâind,/ Și sărutări de aur dând fâneții,/ Și vraci divin, pâraie aurind*” (Sone-

tul 33 – T. Boșca).

Sonetul 34 cuprinde două peisaje (o zi cu soare și o zi cu furtună) și pare a fi pictat de John Constable⁵. Brusc, ploaia se schimbă în furtună: „Nu mi-e de-ajuns din nori că vei apare/ Să-mi zvâști obrazul de furtuni bătut” (Sonetul 34 – T. Boșca). Acest sonet cuprinde o imagine întunecată, în care sentimentul de tristețe și deziluzie e prezent. „Plângi? Lacrimile tale grele/ Sunt perlele ce te plătesc de rele” (Sonetul 34 – G. Tomozei).

În Sonetul 124 avem pictate florile bolnave amenințate de buruieni: „Cum cresc.../ Spinii-ntre spini și între ierburi floarea” (Sonetul 124 – G. Tomozei). Odată cu Sonetul 18, Shakespeare creează un nou gen în arta sa, și anume, peisajul sugestiv: „...precum frumosul din frumos descinde/ Sub cerul simplei firi netulburat./ Dar vorba ta eternă nu pălește/ Și n-ai să pierzi ce astăzi stăpânești” (Sonetul 18 – G. Tomozei). Cele două personaje, Prietenul și Doamna brună (*Dark Lady*) sunt descrise deosebit de sugestiv: „Un înger bun – bărbat cu păr galben,/ Și-un înger păcătos – femeia brună” (Sonetul 144 – N. C. și D. Grigorescu).

Portretele imaginare sunt realizate cu mare artă: „Natura chip de fată și-a pictat,/ Tu, a vâpăii mele craicrăiasă” (Sonetul 20 – T. Boșca). Sau: „Ai doamnei ochi nu seamănă a soare,/ Corola-ntrece rostul gurii sale;/ Omātu-i alb, ea sâni ca bronzul are;/ Pe creștet sârmă neagră, nu păr moale” (Sonetul 130 – T. Boșca). În Sonetul 8, Shakespeare se revoltă împotriva timpului schimbător a toate și-i distruge pe plan artistic limitele. Apare un ciudat portret al Prietenului: „Superbul strai ce astăzi ne vrăjește/ Ți-a fi o zdreanță vrednică de jale” (Sonetul 2 – T. Boșca). Cutele adânci de pe fața acestuia par a fi pictate de Al. Durer⁶, „Brăzdind câmpia frumuseții tale” (Sonetul 2 – T. Boșca). În Sonetul 3 apare mitul oglinzii, pentru care funcția e nu să continue, ci să păstreze: frumusețea există, dar este unică, nu reflectată: „Oglinda mamei tale ești, și ea/ În tine-și vede prima ei splendoare;/ Tu iar prin geam de ani îți vei vedea,/ Deși bătrân această vârstă-n floare” (Sonetul 3 – T. Boșca). În Sonetul 98, Shakespeare dedică o odă nu numai primăverii, dar și imaginii și culorii în general. Între adevărul ideal și cel natural se pare că poetul l-a ales pe primul: „...falnicul Prier în nou veșmânt...”. (Sonetul 98 – N. C. și D. Grigorescu). Sonetul 99 este o grădină vie în care culorile florilor devin orbitoare; culoarea își depășește limitele cromatice și nuanțele printr-un echilibru amețitor care încântă ochiul: „Strigai la crin ce mâna ta mi-l ține;/ La magheran, că pasul și-l vânează/ Pe ghimpi stând trandafirii, de rușine/ Roșise unul, altu-albea de groază” (Sonetul 99 – T. Boșca). În Sonetul 145 avem o reprezentare vizuală deosebit de sugestivă și totuși simbolică a clarobscurului: „Precum o zi de vis/ Urmează nopții, și în haos/ Cum demoni cad din paradisi” (Sonetul 145 – T. Boșca). Sonetul 56 prezintă oceanul cu funcția sa originară, stă între două țărături, fiind totodată un obstacol lichid: „Cum valuri fug la țărături spre stânci, și-s sparte”

(Sonetul 56 – T. Boșca). Imaginea finală a oceanului capătă măreția înțelepciunii și necuprinsului: „Dar cum valoarea ta e-o-ntinsă mare/ Purtând și mici și falnice catarguri” (Sonetul 80 – T. Boșca).

Ochii sunt obsesia întoarsă în credință, pentru poetul-pictor: „Nu port păcatul dragostei de sine/ În ochi, în suflet și-n ființa toată” (Sonetul 62 – T. Boșca).

Un procedeu de mare rafinament apare în Sonetul 14. Shakespeare își înzestrează Prietenul cu ochii Doamnei brune. Ce alți ochi ar putea fi fântânile care hrăneau înțelegerea, dar și neîncrederea poetului? Poetul creează un adevărat imn ochilor, destinul uman atârână de o privire: „Ca tot ce știu din ochii tăi mi-apare/ Și-ntr-înșii, ca-n statornici aștri scriu:/ Frumos și Adevăr vor fi în floare,/ De n-o să-ți dărui totul numai ție” (Sonetul 14 – T. Boșca). Contradicția ochi-inimă ca receptor și stimuli este negată pe plan artistic în Sonetul 47, versul 7: „Sau ochiu-i la al inimii banchet” (Sonetul 47 – T. Boșca). Ochii Doamnei Brune, multicolori și expresivi slujesc în mod egal pe ambele talere ale balanței sentimentelor, printr-un balans de o parte și de alta a categoriilor de bine și rău. Poetul este învins, iar pictorul dezamăgit, ochii, la rândul lor, trădează: „Să-mi pun să mintă dreapta mea vedere” (Sonetul 150 – T. Boșca).

Domnul profesor Adrian Papahagi⁷ face o analiză foarte precisă a Sonetului 73, care este construit în întregime pe tehnica fotografică: „... în primul catren, persoana poetică este comparată cu toamna târzie, apoi obiectivul se focalizează asupra unui apus, iar în cele din urmă cadrul se îngustează din nou asupra unui foc ce stă să se stingă. Cadrul devine tot mai intim, pe măsură ce se restrânge și pătrunde din afară (anotimpul, amurgul) înăuntru (focul căminului și patul de moarte)” (*Op. cit.*, p. 48). Iată un catren în traducerea Cristinei Tătaru: „Și vezi cum seara unei zile crește,/ Cum de-amurgete soarele-n apus,/ Cu-ncetul noaptea neagră-l cotopește/ A doua moarte-n pace când l-a dus” (Sonetul 73 – A.P. și C. Tătaru).

Sonetul 66 este cel mai hamletian dintre toate, poetul construiește în câteva versuri de mare forță și plasticitate un adevărat tablou sumbru al epocii sale:

„Sunt istovit și-n tihnă voi să mor/ Decât să-l văd slăvit pe ticălos,/ Și pe sârman de râsul tuturor,/ Să văd tăgăduit pe credincios,/ Pe vrednicul de cinste oropsit,/ Și pe viteaz răpit de cel mărunt,/ Și artele sub pintelul despot,/ Să văd prostia doctor la deștepti;/ Și adevărul vorbă de netot,/ Și strâmbul poruncindu-le la drepti;/ Mă uit scârbit la tot și – bun rămas!/ Dar dacă mor iubirea-mi cui o las?” (Sonetul 66 – I. Frunzetti).

În acest univers încărcat de mârșăvii, doar arta se poate opune Timpului. „Frumosul este o bucurie eternă”, cum spune poetul englez John Keats⁸. „Tot ce-i frumos am vrea să n-aibă moarte/ Și trandafirul vrem să dea boboc,/ Ca viața lui ajunsă la noroc...” (Sonetul 1 – I. Frunzetti).

continuare pe www.caietesilvane.ro

Silvia BODEA
SĂLĂJAN

Istoria acestui timp este creuzetul în care se reformează lumea

Timpul trece și tace, iar trecerea lui este din ce în ce mai dureroasă, pentru că masca parcă face parte din ființa noastră, distanțarea socială a devenit o normalitate, știrile sumbre nu mai au ecou în lacrimi de disperare ci într-o împăcare pasivă, în care ființa, în eforturile ei de adaptare, intră într-o amortire existențială nefirească, deoarece între om și realitatea imediată se interpune pustiul. Mass-media încearcă să „populeze” acest pustiul cu știri care ar trebui, în cele mai multe cazuri, să șocheze, să țină ființa într-o stare de alertă permanentă, dar, dacă la început eram ahtiați după informație, acum sunt urmărite tangențial, cu apatia celui care a naufragiat în valuri, dar a obosit să mai lupte, așa că se lasă în voia aceluia „fie ce o fi”.

Un psihanalist francez, Cyrulnik parcă, este de părere că „măsurile luate nu sunt centrate pe individ ci sunt măsuri pur tehnice”, iar omenirea este supusă unui experiment, asemenea celor din casele de bătrâni, privați de libertate, în esență privați de o „existență umană”. „Pandemia este un adevărat tsunami”, continuă psihanalistul, un dezastru care bântuie lumea impunând un alt orizont de așteptare, o altă viziune asupra vieții, schimbând modul de gândire al indivizilor, care realizează, după foarte mult timp, cât este de fragilă ființa umană și cât este de necesară solidaritatea în fața dezastrului, în fața căruia toți suntem egali. Este o lege cunoscută că în univers niciun element nu este singur, pe deplin independent, ci există o dependență, o conexiune între elemente, chiar dacă nu o conștientizăm. Această intercondiționare este general valabilă, de la elementele materiale microscopice, și până la legile ce guvernează universul cu planetele lui cunoscute sau nu. Prin urmare și indivizii umani sunt supuși acestei legi. Concluzia care se impune este că depășirea dezastrului, ascensiunea în spiritual, împlinirea pe toate planurile pornește de la individ spre lume, ca într-o progresie aritmetică, individul fiind catalizatorul comunității în care trăiește. Conștiința, că omul este, poate, mai vulnerabil decât „o trestie gânditoare”, după cum îl definea B. Pascal, faptul că oricând poate fi atacat de un agent patogen necunoscut cu comportament imprevizibil, incapacitatea de a prevedea ce aduce clipa următoare, ar trebui să ne situeze într-o expectativă, într-o alertă continuă, până în momentul în care ne-am reîntoarce la valorile legilor morale și naturale prin care se poate restabili echilibrul. Aceasta este singura alternativă, conchide autorul citat, dar până când nu vom înțelege

și nu vom acționa în această direcție, adevărul rostit de Marlaux rămâne valabil: „O lume fără Dumnezeu este pradă unui mare zbucium!”

În Italia, care a fost epicentrul pandemiei, în Spania, și chiar în România, mulți au „evadat” din regiunile afectate sau aglomerate și s-au întors în mediul rural, de unde până mai ieri au fugit spre centrele urbane supraaglomerate, care ofereau mijloace diferite de satisfacere a unor așa-zise nevoi biologice: cluburi, localuri, jocuri de noroc, chefuri până în zori cu băutură, droguri, orgii nenumărate. Reîntoarcerea la țară este un semn al regăsirii de sine, așa cum a fost el creat încă dintru începuturi, o condiție necesară de impunere, de restabilire a echilibrului lăsat de Dumnezeu pentru umanitate. Această reîntoarcere este în esență o „repatriere” după cum o numește un preot analist orădean. Omenirea a fost supusă la experiențe dure, violente: distanțarea socială, în condițiile în care oamenii sunt obișnuiți să se îmbrățișeze; purtarea măștii, acoperind astfel zâmbetul de încurajare sau de compasiune; experiența claustrării în propriile case de unde frumusețea naturii devine intangibilă, cea a înmormântărilor, care anulează până și cea mai firavă formă de demnitate umană, deoarece oamenii sunt așezați goi, în sicrie încropite în grabă, fiind însoțiți de câțiva membri din familie, și atât. Nici jelirea nu mai este jelire, ci doar regretul rămâne... și atât!

O scenă aproape suprarrealistă a fost cea în care Papa a acordat consacrarea Urbi et Orbi în Piața Sfântul Petru, pentru oprirea pandemiei, consemna Alexandru Buzalic în cartea „Anatomia unei crize”. Părea o stafie albă, rătăcită în ploaie, într-o piață imensă, pustie, în care domnea o tăcere sfâșietoare, străbătută doar pentru un timp, de ropotul ritmic și obsedant al ploii și de plânsul clopotelor ce invocau parcă darul mântuirii. Golul din această piață, înșesată alteori de oameni, sugerează ceea ce Petre Țuțea numea „golul din sine!”, acel gol din care trebuie să ne retragem pentru a face loc lui Dumnezeu în noi. Cuvintele rostite de Papa cred că sunt esența gândurilor noastre: „Doamne, ne ceri să nu ne temem, dar credința noastră este atât de slabă!” Cineva îmi spunea că în Biblie îndemnul: „Nu vă temeți” este consemnat de 365 de ori, o dată pentru fiecare zi a anului. Nu știu! Nu am numărat, dar credința noastră este cu adevărat foarte precară pentru că suntem copleșiți de temeri.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Malaxorul de An Nou

■ **Leo Butnaru**, „**Clavecine și vecinătăți. Din poezia lumii**”, Cărțile revistei „Argeș” 1, Editura „Panfilius”, Iași, 2021. Textele din volum au apărut în revista menționată în perioada 2008-2021. **Adrian Alui Gheorghe**: „Deși traduce scriitori dintr-un areal complex, atât ca limbă de exprimare, cât și ca timp de evoluție, din lumi unite doar de verbul poetic, Leo Butnaru reușește să păstreze individualitatea fiecăruia, să imprime fiecărui autor o identitate poetică care să-l individualizeze între ceilalți” (p. 322). Am primit și antologia „**Poeți din spațiul hispanic**” realizată de **Mihaela Vechiu** și **Eugen Barz** la Editura „Junimea”, Iași, în 2021. Din cuvântul traducătorilor am reținut: „Această antologie cuprinde poeme de limba spaniolă din Peninsula Iberică și din America, pe care le-am tălmăcit în limba română, iar proiectul este primul din experiența noastră literară. Am dorit ca, prin intermediul său, să radiografiem peisajul cultural liric din acest areal și să arătăm că poezia de limbă spaniolă mai are încă multe de oferit cititorilor din întreaga lume”.

■ Un text actual. **Andrei Pleșu**, în „Dilema veche” (nr. 922/decembrie 2021), dintr-un editorial cu titlul „**Între religie și Biserică**”: „Nu se mai ocupă nimeni de subiecte «depășite» cum ar fi cele legate de sensul vieții, al suferinței, al existenței răului. În cel mai bun caz, se adoptă pe fugă, cu un entuziasm demn de o cauză mai bună, rudimentare «tehnic» spirituale, «rețete mistice» aducătoare de fericire promptă, înălțată pe pagode pompoase de platitudini («Gândește pozitiv!», «Învăță de la nori să te lași dus de curent!», «Surăde vieții!» etc.). Misterul se dizolvă într-o mână de «secrete» ezoterice, mântuirea e un soi de «bodybuilding». Ne ocupăm de «mediu» mai mult decât de ecologia sufletului propriu, de «drepturile omului» mai

mult decât de desăvârșirea lui, de derapajele Bisericii mai mult decât de rostul ei adânc. Suntem «raționali», «pragmatici», «critici». Și patrioți. Nu ne lăsăm manipulați de fasoanele Occidentului decăzut. Iar între religie și Biserică, alegem «actualitatea» impusă de emisiunile de știri și de micile noastre obsesii «recente». Da, ne dezvoltăm, „personal”, „spiritual”, mai ales pe facebook...

(D.S.)

■ Recent, la Baia Mare, a văzut lumina tiparului suplimentul revistei „Nord Literar”, **Ioan Alexandru și Maramureșul. Colocviile de la Rohia**. Suplimentul cuprinde comunicările care trebuiau susținute la ediția a doua a colocviului dedicat legăturilor poetului Ioan Alexandru cu Maramureșul, în special cu Mănaștirea Rohia. Programată pentru data de 8 octombrie 2021, manifestarea nu a putut fi organizată din cauza situației pandemice. Alexandru Ruja, Mircea Popa, Adrian Popescu, Gheorghe Pârja și Sălcuț Horvat semnează comunicări despre Ioan Alexandru (1941-2000), unul dintre cei mai mari poeți creștini români, în suplimentul editat de redacția revistei de cultură „Nord Literar”. „Ioan Alexandru a simțit și a descifrat, ca niciun alt poet, arhetipul Maramureșului, mitologia de aici, simbolistica arhetipală maramureșeană, pe care le-a transferat în poezie și le-a dat semnificație poetică”, a precizat Alexandru Ruja, profesor universitar la Facultatea de Litere a Universității de Vest din Timișoara.

■ În numărul al treilea pe anul 2021 din revista de cultură în limba maghiară **Hepehupa** sunt publicate versuri de Laczkó Vass Róbert, Varga D. István, Szenté B. Levente, Demény Péter, Katona József, Ambrus

József, Palkó Hanna, Nóti Arianna și o dramă într-un act, inspirată de anturajul cuplului dictatorial Elena și Nicolae Ceaușescu, semnată de pastorul-jurnalist din Salonta, Fábíán Tibor. Profesorul László László prezintă volumul *Drága barátaim, kedves majmok. Emberi és állati egypercesek*, semnat de Csányi Vilmos, specialist în biologia comportamentală și membru titular al Academiei Maghiare de Științe. Istoricul și arhivistul clujean Sipos Gábor scrie despre înființarea comitatului Sălaj în anul 1876, iar Szigyártó Erik publică un eseu despre politica Imperiului Rus în Peninsula Balcanică din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Mai sunt publicate și articole despre folclor semnate de Mánya Enikő și Posta Rozália. Numărul este ilustrat de Deák M. Ria și Deák Barna, artiști din Târgu Mureș. Revista *Hepehupa* este editată de tipografia Color Print din Zalău și cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

■ În ultimul număr din anul 2021 al revistei **Cafeneaua Literară**, **Gheorghe Grigurcu** a publicat o

cronică a cărții ***Solilocvii inutile***, semnată de **Ioan F. Pop** și apărută la **Editura Caiete Silvane**. Criticul literar a explicat titlul cărții: „Un veritabil regal al multiplei insatisfacții îl reprezintă «solilocviile» lui Ioan F. Pop, de care se atîrnă provocator adjectivul «inutile». Adoptînd postura unui inadapdat analitic la mediul epocal, autorul ne înfățișează punctual decepțiile d-sale într-un melanj de scurte eseuri ce tind a deveni însemnări de jurnal și invers. Conexiunilor logice le atribuie mereu dubluri emoționale cu amplificată rezonanță”. În revista editată de Centrul Cultural Pitești, criticul literar Grigurcu a făcut o paralelă între scriitorul stabilit la Oradea și marele filozof Emil Cioran: „Tipologic, spiritul acut al lui Ioan F. Pop s-ar înscrie, spre a folosi propria d-sale distincție, nu în categoria celor ce fentează cu o «intelligență spontană, vag frivolă», ci în cea a conștiințelor «aparent mai posace», al căror produs «nu interesează pe nimeni». Conștiințe ce «riscă izolarea și anonimatul de dragul unei iluzii. Surîd incert la granița dintre scrișnet și plîns». Firește, admirația d-sale, aproape sugrumată de emoție, se îndreaptă spre Cioran, căruia îi dedică poate cel mai cald portret de care a avut parte: «Un titan al sofismului și enormității stilistice, un despot

al rafinamentului și lucidității. Cel mai «inocuat» om al vremii sale, un «pierde-vară» al fiecărei clipe, un exilat în propriile tabieturi. Un sceptic mîntuit de tihna neîmplinirilor, de tentația ratărilor secunde, de *eșecul* organizat. O luciditate năucitoare, un nihilism supra-uman, o sfidare a Creației de natură mistică. Un Iov contemporan care s-a interogat nu doar în lamentații cutremurătoare, ci a trecut la imprecății și afurisenii aruncate cerului, negăsindu-și loc nici în realitate, nici în afara realității». Să fie o subordonare la o paradigmă absorbantă? În fapt, lucrurile nu stau chiar așa. N-avem impresia că l-am putea socoti pe Ioan F. Pop, după cum s-a presupus, un epigon al lui Cioran. O specială intensitate a discursului d-sale, un patetism personal pus în joc îl decupează drept o variantă distinctă a existențialismului în sfera căruia sunt cu puțință și alte raportări. Fragmentariumul în cauză reprezintă o depoziție a unei vieți morale scrupulos urmărite. Între frenezia negației și (totuși) perseverența scrisului, Ioan F. Pop caută a se înălța recuperator din «propriile dărîmături interioare». Volumul *Solilocvii inutile* a fost lansat în cadrul celei de-a XIII-a ediții a Zilelor revistei „Caiete Silvane”, desfășurată în perioada 22-24 septembrie 2021.

■ În numărul 4/decembrie 2021 al revistei **Conexiuni Culturale**, ce apare trimestrial la Cleveland, Ohio (SUA), criticul literar Constantin Cubleşan analizează opera lui Alexandru Macedonski, „operă de mari deschideri în modernitatea liricii noastre contemporane”; istoricul literar Mircea Popa publică un excelent reportaj despre revista dedicată producției de automobile Ford din România interbelică; publicistul Ion

Cristofor prezintă detalii inedite despre perioada petrecută de diplomatul și scriitorul român Aron Cotruș (1891-1961) în Statele Unite ale Americii, iar Dorin Nădrău, publicist stabilit în statul Michigan, scrie, la bicentenarul nașterii lui Feodor Mihailovici Dostoievski, despre opera, importanța în literatura universală și viața tumultuoasă ale marelui scriitor rus.

■ Cel mai recent număr al revistei **Convorbiri Literare**, 12 (312) din decembrie 2021, cuprinde poezie, proză, cronică literară, comentarii critice, actualitate literară, istorie literară, istorie, eseu, filosofie, literatură universală, arte. Dintre cele mai interesante articole publicate în revista literară lunară care apare la Iași, amintim: Cassian Maria Spiridon, *Cultul*

ignoranței și refuzul competenței, Cornel Ungureanu, Eugen Uricaru – din Grădinile Paradisului la Ieșirea din pustie, Ioana Diaconescu, Abandonarea cazului „Virgiliu” (alias Vintilă Horia). Încercări eșuate de „influențare pozitivă”. Un final „nereușit”, Constantin Bostan, Trădări și trădători pe frontul român (I), Antonio Patraș, Macedonski și Junimea și Simion-Alexandru Gavriș, Anti-Caragiale: alegeri (ușor) plicticoase și (aproape) corecte la 1871. Criticul literar Marius Chelaru publică un interesant interviu cu scriitorul vietnamez Pham Viet Dao, absolvent al Facultății de Filologie de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași în 1974 și funcționar la Ministerul Culturii RS Vietnam între 1975-2012. În revista fondată de societatea Junimea sunt publicate și Premiile Anuale ale Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România, pentru cărțile apărute în anul 2020.

(A.-B. K.)

■ Se cuvine să menționăm revista de cultură **Neuma**, la încheierea celui de-al cincilea an de apariție și la împlinirea a 50 de numere. În acest număr aniversar, invitații speciali sunt Gheorghe Grigurcu, Olimpiu Nușfelean, Sherzod Artikov și Xue Mo, alături de toți ceilalți oameni de cultură publicați în cele 100 de pagini. La rubrica *Interviu*, apar Liviu Franga și Saviana Stănescu, iar la *Estetică*, Mircea Muthu.

■ Amintim apariția revistei de cultură și atitudine **Cronograf**, din Satu Mare, care se află, în luna decembrie 2021, la numărul 4 (24), an VI. Revista se deschide cu editorialul lui Robert Laszlo, *Un prohod înspre iarnă*. Mircea Petean scrie despre *Ritualul scrisului*. Materialele apărute în acest număr sunt diverse, nelipsind comentariile literare, istoria literară, proza beletristică, comentariile de atitudine, arta și, bineînțeles, poezia.

■ **Sfiala infinitului, de Liliana Bădărău, Editura Vasiliana '98, Iași, 2021.**

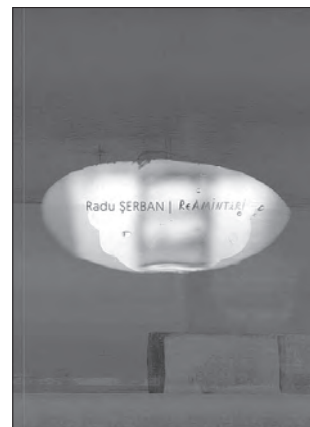
„Așa cum ne invită *Sfiala infinitului*, prin acest volum de poezie, Liliana Bădărău ne așază și la cumpăna prin care ne apleacă dinspre lumea trăită la întâmplare către cea idealizată prin vers. Căci artistul rupe existentul, îl aruncă istoriei și aduce un zâmbet care se va sui

pe o statuie și, cândva, în istorie, va da seamă de un fel de a fi, al nostru, al tuturor.” (Horia Zilieru)

(C.Ș.C.)

■ **Reamintiri.** Cine vizitează biserica „Neprihănită Zămislire” din Jibou va remarca de îndată frumoasele picturi care o împodobesc, realizate de pictorul Radu Șerban. Pregătit la Jibou, ca elev, de profesorul Simion David, apoi la liceul de artă clujean, artistul a învățat meserie și de la „zugravul de icoane” Viorel Nimigeanu, care a realizat frescele lăcașului de cult din Cuceu. După terminarea Institutului de Arte Plastice din București, a fost repartizat la Călărași, de unde a venit la Cluj. În 1990, a devenit asistent universitar la Academia de Arte Vizuale „Ion Andreescu” din capitala Ardealului, unde și-a făurit o carieră universitară și a devenit membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România. A inițiat Simpozionul „Arta în grădină”, ajuns în 2021 la a X-a ediție. În 2018, a devenit cetățean de onoare al orașului Jibou, împreună cu directorul Centrului de Cercetări Biologice, Cosmin Sicora. Iată că Radu Șerban ne-a surprins cu un album personal, „ReAmintiri”, tipărit în condiții grafice excepționale de editurile Limes (Florești, Cluj) și Caiete Silvane (Zalău), cu sprijinul Muzeului de Artă din Cluj, Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud și al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj. Alături de materialele vizuale, de la primele desene mai reușite până la lucrările de azi, aici au fost adunate intervențiile critice formulate de Corina Popa, Pavel Șușară, Mircea Țoca, Alexandru Vlad, Mircea Petean, Ramona Novicov, Virgil Untilă, Livia Drăgoi, Oana Cristea Grigorescu, Negoită Lăptoiu, Liviana Dan, Călin Stegorean, Liviu Lăzărescu, Florin Gherasim, Vasile Duda, Oliv Mircea.

■ **Starea literaturii pentru copii.** Circa o treime din revista „Vatra” 7-8/2021 cuprinde dosarul tematic dedicat cărților pentru cei mai mici cititori. „Argumentul” este prezentat de Cristina Timar, urmat de un interviu cu Ioana Nicolaie. 39 de voci au răspuns celor patru întrebări despre diversificarea pieții editoriale, receptarea critică a literaturii pentru copii, cele mai bune zece titluri (ce infantil!) și tehnicile de încurajare a lecturii. E adevărat, mai multe edituri, printre care Arthur, Nemira, Corint etc. au colecții specializate. Li se alătură edituri de prestigiu, precum Humanitas, Paralela 45, Polirom, RAO, Cartier, Curtea Veche etc. Ofensiva este

pregătită, însă sabotată politic și administrativ. Precum observa Florentina Hojbotă: „În condițiile în care bibliotecile au fonduri mici pentru achiziția de carte, ba chiar dispar biblioteci, accesul la lectură e condiționat de puterea de cumpărare, de prețul cărții. Cartea riscă să devină din ce în ce mai mult un produs de lux.” Pe de altă parte, nivelul traducerilor a scăzut foarte mult, multe dintre ele par să fie realizate cu Google Translate. Din punct de vedere critic, Paul Cernat ne atrage atenția asupra faptului că nici măcar recenta „Istorie a literaturii române contemporane” a lui Mihai Iovănel, cea mai deschisă către formele „paraliterarului”, nu acordă literaturii pentru copii decât un mic paragraf. În privința bibliografiei „de top”, o singură remarcă: numele lui Kästner, Kipling, Milne sunt pomenite doar câte o singură dată. Carmen Sylva, Nestor Urechia, Ion Pop-Reteganul – deloc.

■ **„Mozaicul” dedicat lui Adrian Marino.** L-am remarcat imediat. Era un volum gros, gri-spălăcit, dar bine legat. Știam ce conține, deoarece fusese adesea citat în cenaclu. Costa 100 de lei, iar eu n-aveam atâția bani la mine. Noroc că tocmai a intrat în anticariat Pompiliu Crăciunescu, redactorul-șef de la revista „Forum studentesc”. L-am interpellat pe loc, dacă are să mă împrumute, că-i dau înapoi „Bălcescul” la prima

ședință de redacție. „Dar pentru ce îți trebuie?” „Nee! Dă-mi întâi banii, apoi îți arăt.” A intrat în joc, dar apoi s-a înverzit când a văzut cartea: era prima parte din „Dicționarul de idei literare” (1973) al lui Adrian Marino. Alte fragmente au apărut în volum mult mai târziu, după moartea criticului, în 2010, la Editura Argonaut. I-am citit cu uimire memoriile, „Viața unui om singur”, merită să le căutați. Cum în 5 septembrie 2021 a fost centenarul nașterii, dar lumea era absorbită de scandalurile cu doctoratele „copy-paste”, revista „Mozaicul” din Craiova i-a dedicat în octombrie un număr special, coordonat de Nicolae Marinescu. Mi-a plăcut citarea proverbului: „A făcut satul ce n-a făcut bărbatul!” Deoarece „inteligenția” manelizată și otevetizată are oroare de intelectualii cu operă, „provincia” a avut curajul să reamintească „culturoșilor” înălțimea standardelor. De altfel, marele cărturar a sprijinit de la început, din octombrie 1998, apariția revistei și a publicat la Editura Aius mai multe cărți. Au scris despre toate acestea și și-au amintit de asistentul lui George Călinescu și Tudor Vianu: Ștefan Borbély, Maria Dinu, Florina Iliș, Ioan Lascu și Ștefan Vlăduțescu.

■ Cel mai nou număr al revistei „Vatra”, 11-12/2021, pune în centrul unei ample anchete statutul literaturii contemporane în școală. Ideea nu este nouă, formulată fiind cu peste zece ani în urmă de Sanda Cordoș, în revista „Dilema veche”. Conclu-

zia, atunci, era că programele actuale sunt cele mai conservatoare din ultimul secol. În deceniul scurs între articolul profesoarei clujene și prezentul dosar din „Vatra”, manualele și programele nu și-au apropiat într-o măsură suficientă literatura aflată în desfășurare. Dosarul tematic cuprinde două părți: ancheta propriu-zisă și literatura contemporană reinterpretată. Autorii anchetei, Alex Goldiș și Horia Corcheș, fac următoarele, utile pentru cititorii interesați de temă, precizări: „Revista «Vatra» readuce pe tapet această problemă, recurentă în spațiul public și în mediile de specialitate, invitând la o reflecție sistematică și ceva mai concretă cu privire la prezența literaturii din ultimele decenii în școli. Am încercat să invităm specialiști din toate generațiile care cunosc curricula școlară, dar sunt familiarizați, în același timp, cu fenomenul literaturii contemporane. Dosarul se încheie cu o serie de abordări proaspete ale literaturii contemporane propuse de tineri exegeți.” Pentru edificarea acelorași cititori, redăm și chestionarul: „Se mai poate vorbi de aceeași reticență a programelor/manualelor școlare față de literatura contemporană sau lucrurile s-au mai îndreptat în ultimul deceniu? Dacă da, în ce zone tematice, de problematizări sau de gen literar credeți că s-au făcut progrese? Dacă nu, care credeți că e explicația cea mai plauzibilă pentru rezistența programelor/ manualelor față de fenomene literare contemporane? Ce direcții sau autori de azi credeți că ar trebui să se regăsească în studiul literaturii în școală și (eventual) de la ce nivel? Există zone/autori importanți ai literaturii contemporane? Ce direcții sau autori de azi credeți că ar trebui să se regăsească în studiul literaturii în școală și (eventual) de la ce nivel? Există zone/autori importanți ai literaturii contemporane incompatibili cu mediul formativ pre-universitar?” Răspunsurile, 19 la număr, generoase în idei și propuneri, dar și în analiza condițiilor în care se desfășoară învățământul actual, sunt sintetizate în intervenția unuia dintre autorii anchetei, Horia Corcheș: „la gimnaziu, contemporaneitatea este dominantă. La liceu, programele nu s-au schimbat.” Iată o revistă care ar merita dusă în școli, citită și dezbătută în adunări de dascăli.

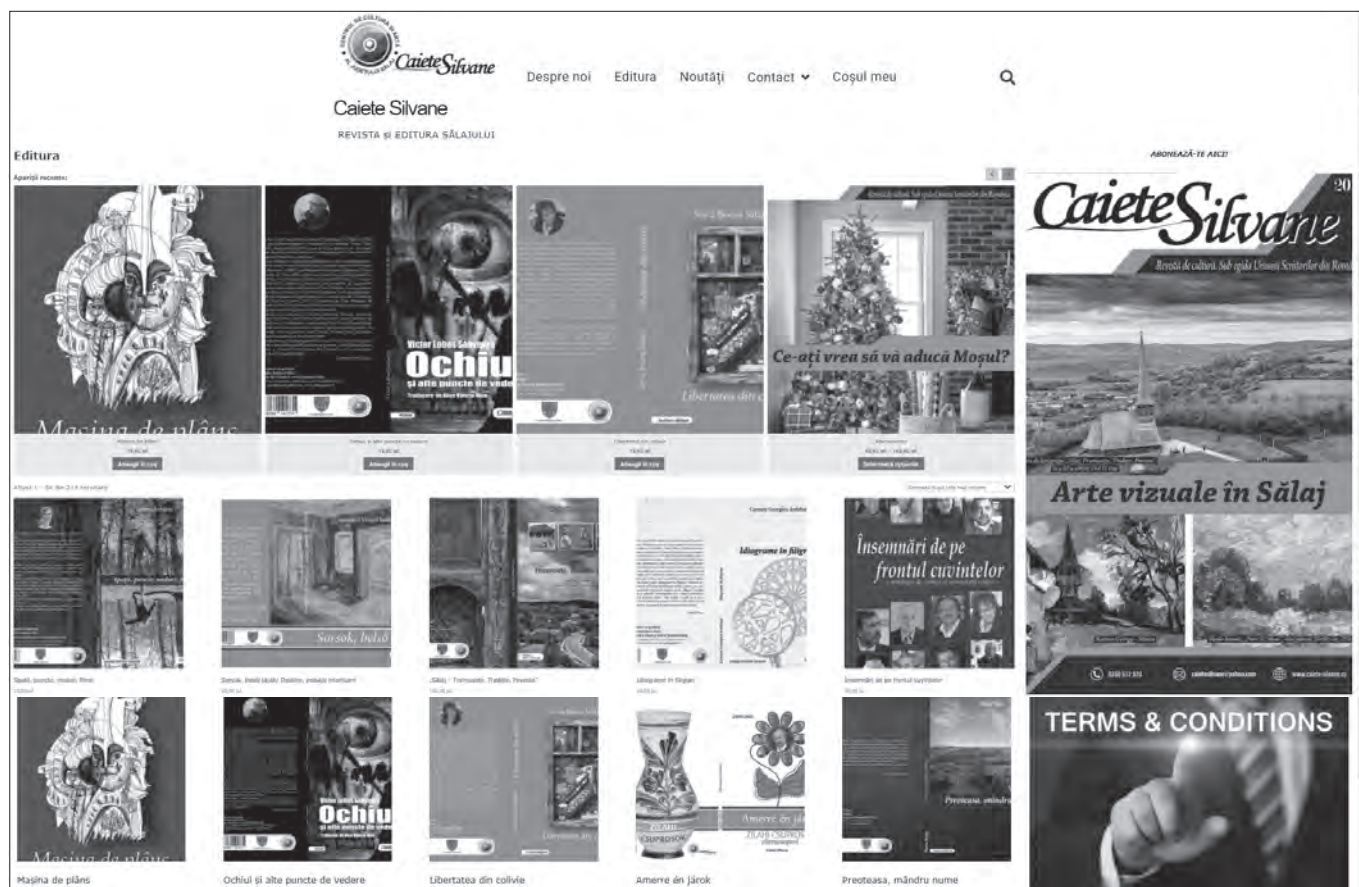
(G.-D.G.)

(V.M.)

Comenzi online - Editura „Caiete Silvane”

www.edituracaietesilvane.ro

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XVIII, Nr. 1 (204), ianuarie 2022.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef

Viorel Mureșan - redactor-șef adjunct

Corina Știrb Cooper - secretar de redacție

Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;

Viorel Tăntan, Marcel Lucaciu, Imelda Chința - redactori asociați;

Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga,

Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**

Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor. Reproducerea textelor apărute în revistă nu este permisă decât cu acordul scris al editorului.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane”
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin redacție (telefon 0260-612870) sau online: www.caietesilvane.ro.

Prețul unui abonament pe o lună este de 5 lei. Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactați telefonic la redacție.

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Odysseas Elytis

(1911-1996)

Distins cu Premiul Nobel pentru Literatură în 1979, „Poetul grec își îndreaptă inima și arta direct către sublim – nimic în afară de asta. Iată de ce vibrăm cu entuziasm și uimire când vedem un poet ca Elytis urmând aceeași cale ca anticii, și în momentele lui de izbândă, unindu-și cu ei puterile pentru a rosti eternele valori mediteraneene ale țării și limbii lui.”

(Lawrence Durrell)

Autopsia

S-a constatat că rădăcinile măslinului
i se imprimară pe piept.

Și pentru că prea adesea veghease lângă sfeșnic
în așteptarea zorilor, o stranie roșeață
i-a ars măruntaiele.

Sub epidermă, linia albastră a orizontului o
avea intens colorată; și copiase urme
de albastru în sânge.

Glasurile păsărilor, învățate pe dinafară în ceasuri
de supremă singurătate, adunându-se laolaltă
împiedicară cuțitul să pătrundă mai adânc.

Mai mult ca orice, intenția a fost suficientă ca
să-mplinească Răul

Pe care-l înfruntase, e limpede, cu atitudinea teribilă
a inocentului. Deschiși, mândri ochi, cu toată
pădurea
ce mai freamătă încă pe retina imaculată.

Nimic în creier, decât un ecou de aer prăbușit.
Doar în pavilionul urechii stângi, un pic de nisip
foarte, foarte mărunt, ca într-o scoică; ceea ce

dovedește că de foarte multe ori își purta pașii
de-a lungul mării, singur mereu, în zbuciumul
iubirii și-n vuietul vântului.

Cât despre această pulbere de deasupra pubisului
e un indiciu că anticipa cu multe ceasuri ori
de câte ori se întâlnea cu o femeie.

Vom avea fructe timpurii în anul acesta.